

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ภาพยนตร์เป็นสื่อแขนงหนึ่ง แม้จะมีอายุไม่มากนักเมื่อเทียบกับสื่อแขนงอื่นๆ แต่ช่วงเวลา
กว่า 100 ปี ที่ภาพยนตร์ถือกำเนิดขึ้นมา นั้น สื่อประเภทนี้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว
คุณลักษณะสำคัญของภาพยนตร์ คือ การนำเสนอภาพเคลื่อนไหวและเสียง ด้วยเทคนิควิธีการสร้างที่
สมจริง ประกอบกับการชมภาพยนตร์ในห้องฉายที่ปิดมิด ทำให้ผู้ชมมีความสนใจเนื้อหาในภาพยนตร์
เพียงอย่างเดียว ภาพยนตร์จึงเป็นสื่อที่ดูน่าเชื่อถือ และมีอิทธิพลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่
ความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ชมภาพยนตร์ได้

ดังนั้นการควบคุมเนื้อหาของภาพยนตร์จึงเป็นสิ่งที่รัฐในแต่ละประเทศให้ความสำคัญ และ
พยายามที่จะควบคุมการนำเสนอเนื้อหาของภาพยนตร์ด้วยวิธีการต่างๆ ในยุคแรกการควบคุม
ภาพยนตร์เป็นไปตามแนวคิดอำนาจนิยม ที่มองว่าสื่อเป็นเครื่องมือของรัฐ ภาพยนตร์จึงถูกควบคุม
ด้วย “วิธีการตรวจตรา” (Censorship) ต่อมาการควบคุมภาพยนตร์ได้ปรับเปลี่ยนไปตามแนวคิดที่ว่า
เนื้อหาของภาพยนตร์ต่างมีอิทธิพลทั้งทางด้านดีและด้านเสียแก่ผู้ชม แต่จะมีผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ
ความพร้อมของตัวผู้ชมเอง ที่มีความแตกต่างกันในพื้นฐานทางการศึกษา สภาพจิตใจ อารมณ์
สภาพร่างกายและประสบการณ์ในชีวิต ตลอดจนความโน้มเอียงทางลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน ทำให้
เกิดระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Rating System) ขึ้นเพื่อจัดกลุ่มคนดูให้มีความเหมาะสม
กับเนื้อหาในภาพยนตร์แต่ละประเภท โดยที่กลุ่มเด็กและเยาวชนมักจะถูกระบุว่าเป็นกลุ่มที่ถูก
ครอบงำหรือชักจูงให้มีพฤติกรรมตามเรื่องราวที่ถูกนำเสนอในภาพยนตร์โดยง่าย เพราะเป็นวัยที่อยู่ใน
ช่วงอยากรู้อยากลองและชอบเลียนแบบ ดังนั้นระบบการจัดแบ่งประเภทของภาพยนตร์จึงให้
ความสำคัญกับการคุ้มครองและปกป้องกลุ่มผู้ชมที่เป็นเด็กและเยาวชนให้ได้รับชมภาพยนตร์ที่
เหมาะสมกับวัย

ตัวอย่างการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ของต่างประเทศ เช่น กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา
ภาพยนตร์ที่นำมาให้คณะกรรมการตรวจพิจารณาเพื่อจัดแบ่งประเภทผู้ชม จะไม่มีการตัดเนื้อหาใน

ภาพยนตร์ออกแม้แต่ฉากเดียว แต่จะเป็นการจัดแบ่งประเภทผู้ชมให้เหมาะสมกับภาพยนตร์เรื่องนั้น โดยมีสมาคมภาพยนตร์แห่งอเมริกา (The Motion Picture Association of America – MPAA) ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระที่เป็นการควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพด้านภาพยนตร์ ขณะที่กรณีของประเทศสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดแบ่งประเภทผู้ชมต่างอยู่ในการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ โดยสิงคโปร์จะมี The Board of Film Censors (BFC) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงข้อมูลข่าวสารและศิลปะ (Ministry of Information and the Arts) ส่วนในกรณีของฟิลิปปินส์ จะมีหน่วยงานรับผิดชอบ คือ The Movie and Television Review and Classification Board (MCRTB) ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักประธานาธิบดี (The Office of The President of the Philippines) โดยกรณีของสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ คณะกรรมการตรวจพิจารณาสามารถที่จะตัดเนื้อหาบางส่วนของภาพยนตร์ออกก่อนการจัดประเภทผู้ชมได้ และมีกฎหมายบังคับว่าภาพยนตร์ที่จะฉายในสองประเทศนี้จะต้องส่งให้คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์เพื่อจัดแบ่งประเภทผู้ชมก่อนจึงจะสามารถนำออกฉายได้ ต่างจากกรณีของสหรัฐอเมริกาที่เป็นความสมัครใจของผู้สร้างภาพยนตร์เองว่าจะนำภาพยนตร์ของตนเข้ารับการพิจารณาเพื่อจัดแบ่งประเภทผู้ชมหรือไม่ (แสงดาว, 2545: 58-60)

จากตัวอย่างทั้งสามกรณีดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์มีตั้งแต่ระดับของการควบคุมกันเองในองค์กรวิชาชีพไปจนถึงระดับการควบคุมโดยตรงจากรัฐ ในกรณีของประเทศไทยการควบคุมเนื้อหาของภาพยนตร์มีมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ยุคเริ่มแรกที่ภาพยนตร์เข้ามาในสังคมไทย โดยใช้วิธีการควบคุมโดยตรงจากรัฐ เดิมการควบคุมเนื้อหาของภาพยนตร์เป็นไปตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 ซึ่งเป็นการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ด้วยระบบเซ็นเซอร์ โดยมีแผนกควบคุมภาพยนตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ทำหน้าที่ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ แต่การเซ็นเซอร์ก็เป็นประเด็นถกเถียงมาตลอดในสังคมไทยถึงมาตรฐานในการพิจารณาภาพยนตร์ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องความล่อแหลมและขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมไปถึงการวิพากษ์วิจารณ์ว่าระบบการเซ็นเซอร์ทำให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยไม่พัฒนา ทั้งในแง่ของเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอและการดำเนินเรื่อง ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของต่างประเทศได้

จากปัญหาของการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ของไทยดังกล่าวข้างต้น ทำให้กลุ่มผู้เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย รวมตัวกันเพื่อผลักดันให้ยกเลิกระบบเซ็นเซอร์ และเปลี่ยนมาใช้ระบบจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Rating System) แทน เพื่อเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2551 จึงมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งมีสาระสำคัญอยู่ที่การนำระบบการจัดจำแนกประเภทภาพยนตร์ (Rating System) มาใช้แทนระบบการเซ็นเซอร์ โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาจัดประเภทของภาพยนตร์ ได้แก่ ระดับความรุนแรง การใช้ภาษาหยาบคาย ความโป้และเห็นอวัยวะเพศหรือการร่วมเพศ และมีเนื้อหาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี เป็นต้น

อย่างไรก็ดี หลังจากใช้ระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Rating System) ได้เกิดข้อวิจารณ์ และไม่ยอมรับการวินิจฉัยการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ ระหว่างคณะกรรมการพิจารณาและผู้สร้างภาพยนตร์อยู่เสมอ กรณีที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมอย่างมาก คือ กรณีการ “ห้ามฉาย” ภาพยนตร์เรื่อง Insect in the Backyard ซึ่งถือเป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกที่ถูกห้ามฉายตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ส่งผลให้เกิดข้อวิจารณ์ในวงกว้างขวางและต่อเนื่อง ถึงมาตรฐานของการตัดสินแบ่งระดับภาพยนตร์ของคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์

กรณีปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงนำมาสู่การศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้ โดยมุ่งศึกษาถึงสถานการณ์ของการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจพิจารณาจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ของคณะกรรมการตรวจพิจารณา ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากถึงมาตรฐานในการตรวจพิจารณา เพื่อรวบรวมปัญหาและอุปสรรค รวมถึงข้อคิดเห็นจากกลุ่มผู้ชมและกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยที่มีต่อการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไทย ซึ่งจะได้นำมาเป็นแนวทางในการเสนอหลักการและมาตรฐานในการพิจารณาจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ของต่างประเทศ และสถานการณ์ปัญหาของการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไทยตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551
2. เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของผู้ชมกลุ่มต่างๆ และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่มีต่อการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไทยตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551
3. เพื่อแสวงหาหลักการและมาตรฐานในการพิจารณาจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงรูปแบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ของต่างประเทศ และทราบถึงสถานการณ์ปัญหาของการจัดจำแนกภาพยนตร์ไทยตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551
2. ทำให้ทราบถึงทัศนคติของกลุ่มผู้ชมและกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยที่มีต่อการพิจารณาจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไทย
3. ได้แนวทางในการเสนอหลักการและมาตรฐานในการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไทย

คำถามหลักในการวิจัย

ตามทัศนะของผู้ชมกลุ่มต่างๆ รวมถึงกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในวิชาชีพเกี่ยวกับภาพยนตร์ มีความเห็นอย่างไรต่อการใช้ระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Rating System) ของประเทศไทย และจะมีแนวทางอย่างไรในการแสวงหาหลักการและมาตรฐานสำหรับการพิจารณาจัดแบ่งประเภทของภาพยนตร์ไทย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

หากพิจารณาในบริบทของประเทศไทย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 รับรองสื่อมวลชนไว้เพียง 3 สาขา คือ โทรทัศน์, วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ไม่ได้เป็นสื่อมวลชน

ที่ได้รับรองตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามก็มีการตีความว่า “ภาพยนตร์ไม่ใช่สื่อมวลชน” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เป็นหนึ่งในข้อถกเถียงสำคัญในแวดวงผู้เกี่ยวข้องทางด้านภาพยนตร์ โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับนิยามความหมายภาพยนตร์ ซึ่งสัมพันธ์กับเรื่องเสรีภาพของสื่อที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังเช่นกรณีของผู้สร้างภาพยนตร์เรื่อง Insect in the backyard ดังนั้นนอกจากการพิจารณาจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เป็นหลักแล้ว จึงจำเป็นต้องเสนอแนวคิดในการวิจัยจากมุมมองอื่นๆ ด้วย เพื่อให้ครอบคลุมข้อถกเถียงสำคัญที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

แนวคิดการควบคุมสื่อมวลชนและสื่อภาพยนตร์

ปรมะ (2542: 171) อธิบายว่า การควบคุมสื่อมวลชนหมายถึง การจำกัดเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากอิทธิพลของสื่อมวลชน สุรพงษ์ (2541: 15) กล่าวว่ามาตรการในการควบคุมสื่อมวลชนสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 มาตรการ ได้แก่ 1) มาตรการควบคุมตนเอง (Self Control) โดยเป็นการรวมตัวกันในรูปของสมาคมวิชาชีพเพื่อกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ ข้อพึงปฏิบัติในการทำงาน 2) มาตรการควบคุมโดยสาธารณะ (Public Control) ซึ่งสาธารณชนสามารถควบคุมสื่อได้ด้วยการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเพื่อควบคุมสื่อมวลชน 3) มาตรการควบคุมทางกฎหมาย (Legal Control) และ 4) มาตรการควบคุมทางการปกครอง (Government Control) โดยมีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ควบคุม

สำหรับการควบคุมสื่อภาพยนตร์นั้น ผู้คนทั่วไปมักใช้คำว่า “เซ็นเซอร์” (Censorship) เนื่องจากมักเข้าใจว่าเป็นวิธีเดียวที่ใช้ควบคุมสื่อภาพยนตร์ แต่ที่จริงแล้วมีหลายวิธีในการควบคุมภาพยนตร์ ซึ่งมีผลต่างกัน อาจเป็นการบังคับหรือสมัครใจ หรือเป็นการควบคุมโดยหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานอิสระหรืออุตสาหกรรมภาพยนตร์ Mayer (1978: 131-134) อธิบายว่านอกจากการ “เซ็นเซอร์แล้ว” ยังมีการควบคุมสื่อภาพยนตร์ด้วยวิธีการอื่นๆ อีก ได้แก่ 1) การควบคุมกันเองของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ (Industry Self-censorship) 2) การจัดระดับโดยอุตสาหกรรมภาพยนตร์ (Industry Classification) 3) การตรวจภาพยนตร์ก่อนฉาย (Prior Restraint Censorship) 4) การควบคุมโดยกฎหมายอนาจาร (Obscenity Law) 5) การแบ่งระดับโดยสาธารณชน (Public Classification) 6) การใช้อำนาจอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Police Power) 7) การแบ่งพื้นที่

(Zoning) 8) การควบคุมโดยหน่วยงาน (Private Controls) 9) การควบคุมโดยผู้ปกครอง (Parent Restraint)

อย่างไรก็ดีการควบคุมสื่อภาพยนตร์ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับแนวคิดของรัฐที่มีต่อสื่อมวลชนด้วย ดังเห็นได้ว่ากรณีของรัฐที่เป็นฝ่ายอำนาจนิยม ซึ่งถือว่าสื่อมวลชนมีหน้าที่ต้องสนับสนุนและส่งเสริมนโยบายต่างๆ ของรัฐ ดังนั้นรัฐในฐานะที่เป็นเจ้าของสามารถที่จะใช้สื่อมวลชนเพื่อประโยชน์แห่งรัฐได้ (วรวิทย์, 2538) วิธีการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ในรัฐที่มีแนวคิดแบบอำนาจนิยมจึงเป็นการควบคุมโดยตรงจากรัฐ ในขณะที่รัฐที่เป็นฝ่ายเสรีนิยม ซึ่งมีความเชื่อว่า สื่อมวลชนไม่ใช่เครื่องมือของรัฐบาล แต่เป็นเครื่องมือในการแจ้งข้อมูลข่าวสารสำหรับประชาชนเพื่อควบคุมดูแลและมีหน้าที่ให้ความบันเทิง จากแนวคิดดังกล่าว จึงพัฒนามาเป็นแนวคิดว่าด้วยความรับผิดชอบทางสังคม ซึ่งมาจากการที่สื่อมวลชนได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ สื่อมวลชนจึงต้องมีพันธะต่อสังคมในการรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นวิธีการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ของรัฐที่เป็นฝ่ายเสรีนิยมจึงเน้นวิธีการที่ให้สื่อมวลชนเข้ามาทำหน้าที่ในการควบคุมและดูแลกันเอง เพื่อเป็นหลักประกันทางเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน

ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำเอาแนวคิดการควบคุมสื่อมวลชนและภาพยนตร์มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ของไทย ให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของไทย

แนวคิดเกี่ยวกับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์

จากแนวคิดที่มองว่า ภาพยนตร์เป็นสื่อที่อาจก่อให้เกิดผลดีและผลเสียต่อผู้ชมไม่มากนักน้อย การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ (Film Censorship) จึงมีอย่างต่อเนื่องในสังคมต่างๆ สมาน (2532: 621-623) อธิบายถึงความสำคัญของการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ว่ามีความสำคัญหลายประการดังนี้

1) เป็นการป้องกันและเสริมสร้างบุคคล ซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่าบุคคลแต่ละบุคคลย่อมมีจิตใจและความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนการรับรู้เกี่ยวกับข่าวสารที่เข้ามาถึงตัวแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ระดับอายุ การศึกษา ตลอดจนการรับรู้เหตุการณ์ต่างกัน ดังนั้นการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ไม่ว่าจะเป็นการตรวจเพื่อจัดแบ่งประเภทเพื่อให้สอดคล้องกับระดับอายุของผู้ชมก็ดี หรือเป็นการตรวจพิจารณาเพื่อไม่ให้มีเนื้อหาที่อาจขัดต่อความรู้สึกของวิญญูชนไปปรากฏต่อสาธารณชนก็

ดี ย่อมเป็นการปกป้องมิให้บุคคลรับรู้สิ่งที่ไม่ดีๆ หรือลอกเลียนแบบ จดจำความผิดและการกระทำหรือ
เข้าใจว่าสิ่งที่พบเห็นในภาพยนตร์เป็นสิ่งที่ดีย่อมรับในสังคมและนำไปปฏิบัติได้

2) เป็นการป้องกันสังคม อันเป็นผลมาจากการปกป้องบุคคลจากการเข้าใจผิดและประพฤติ
ปฏิบัติอย่างผิดๆ ด้วยการลอกเลียนแบบ และจดจำไปจากภาพยนตร์ที่นำออกฉาย ในฐานะที่บุคคล
เป็นสมาชิกของสังคม ผลกระทบย่อมกระจายสู่วงกว้างของสังคมส่วนรวมด้วย การตรวจพิจารณา
ภาพยนตร์จึงมีความสำคัญในฐานะที่จะปกป้องสังคมส่วนรวมได้

3) เป็นการรักษาความผูกพันทางจิตใจ เนื่องจากภาพยนตร์เป็นสื่อบันเทิงที่สามารถ
แพร่กระจายได้สะดวก การสร้างภาพยนตร์ขึ้นมาสำหรับกลุ่มผู้ชมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจึงเป็นไปได้ยาก
และผู้ชมส่วนมากก็จะมีคุณลักษณะที่ต่างกันไปทั้งร่างกายและจิตใจ การตรวจพิจารณาภาพยนตร์
โดยการตัดเนื้อหาบางส่วนที่ไม่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชมบางกลุ่มออกไปนั้น อาจเป็นการป้องกันมิให้เกิด
ความขัดแย้งทางจิตใจขึ้นในระหว่างผู้ชมจำนวนมาก

ความสำคัญของการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแนวคิดที่
ต้องการควบคุมเนื้อหาของภาพยนตร์ให้เป็นไปตามหลักศีลธรรมอันดีของแต่ละสังคม ซึ่งมาจากฐาน
คิดที่ว่าประชาชนไร้พลังอำนาจทางศีลธรรม ไม่มีวิจาร์ณญาณในการรับสารบางอย่างได้ จึงต้องมีผู้
อาสารับหน้าที่ดังกล่าวแทนในฐานะตัวแทนของประชาชน ที่จะคอยตรวจสอบและควบคุมเนื้อหา
ของภาพยนตร์ให้เป็นไปตามหลักศีลธรรมอันดีของแต่ละสังคม อย่างไรก็ตามผู้ที่เข้ามาทำหน้าที่
ตรวจพิจารณาภาพยนตร์ส่วนใหญ่เป็นตัวแทนของภาครัฐมากกว่าจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ
ประชาชน ทำให้หลายฝ่ายวิพากษ์วิจารณ์ว่าการตรวจพิจารณาภาพยนตร์เป็นการตัดสินใจของคน
กลุ่มเดียว และการพิจารณาด้วยวิธีการตัดทอน (Censors) เนื้อหาบางส่วนออกไปนั้นเป็นการจำกัด
สิทธิในการรับรู้ของประชาชน

ดังนั้นแม้ด้านหนึ่งการตรวจพิจารณาภาพยนตร์จะมีส่วนสำคัญในการปกป้องบุคคลและสังคม
รวมทั้งป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งทางจิตใจขึ้นในระหว่างผู้ชม แต่ในอีกด้านหนึ่งก็ต้องพิจารณาถึง
ความสำคัญของสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วยเช่นกันว่า การพิจารณาภาพยนตร์นั้น ได้เป็นส่วนหนึ่ง
ในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือไม่ อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดแบ่งประเภทผู้ชมภาพยนตร์

เกิดจากแนวความคิดที่อยู่บนหลักของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งสิทธิของผู้สร้างภาพยนตร์และผู้ชมภาพยนตร์ ข้อเสนอสำหรับแนวทางคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในประเทศไทย มีหลักการว่าไม่ควรจะมีการตัดทอนเนื้อหาในภาพยนตร์ แต่ควรมีการให้คำแนะนำกับกลุ่มผู้ชมว่าภาพยนตร์ประเภทใดเหมาะสมกับวัยของผู้ชมในแต่ละกลุ่ม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ชม ในฐานะเป็นผู้มีสิทธิเลือกได้เองว่าจะเลือกชมภาพยนตร์ประเภทใดที่เหมาะสมกับวัยของตนเอง การจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์จึงเป็นการจัดระดับตามเนื้อหาและฉากของภาพยนตร์ โดยจุดประสงค์เพื่อกำหนดความเหมาะสมของการเข้าชมภาพยนตร์สำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งแต่ละประเทศมีลักษณะมาตรฐานวิธีจัดแบ่งแตกต่างกันไป

กฤษฎา (2542) อธิบายว่าการจัดแบ่งประเภทผู้ชมภาพยนตร์เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยในปี พ.ศ. 2511 สมาคมผู้สร้างภาพยนตร์ได้นำระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Rating System) เข้ามาใช้แทนระบบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ (Censorship) ที่ใช้มาก่อนหน้านี้ โดยให้สมาคมภาพยนตร์แห่งสหรัฐอเมริกา (Motion Picture Association of American – MPAA) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาจัดแบ่งประเภทผู้ชมภาพยนตร์ และนำจรรยาบรรณและการบริหารการจัดประเภทภาพยนตร์ (Code and Rating Administration หรือ Classification and Rating Administration – CARA) มาเป็นหลักการสำคัญในการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์

อย่างไรก็ดีระบบดังกล่าว เป็นระบบการควบคุมตนเองในวิชาชีพภาพยนตร์ กล่าวคือ บรรดาสมาชิกของสมาคม รวมทั้งผู้สร้างอิสระยินยอมพร้อมใจที่จะส่งฟิล์มภาพยนตร์ที่ผลิตขึ้นแล้ว หรือกำลังจะจำหน่ายไปให้คณะกรรมการบริหารสมาคมพิจารณากำหนดประเภทก่อนที่จะมีการจัดจำหน่าย โดยคณะกรรมการจะประกอบด้วย ผู้แทนจากสมาคมผู้สร้างภาพยนตร์ ผู้นำเข้าและจัดจำหน่ายภาพยนตร์ และสมาคมเจ้าของโรงภาพยนตร์แห่งชาติ มีการระบุประเภทของภาพยนตร์ที่จะเข้าฉาย ดังนี้

ระดับ G (General Audiences) คือ ภาพยนตร์สำหรับคนดูทั่วไป

ระดับ PG (Parental Guidance Suggested) คือ ภาพยนตร์ที่ควรมีผู้ปกครองแนะนำ

ระดับ R (Restricted) คือ ภาพยนตร์ที่จำกัดการเข้าดูสำหรับผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปี (บางรัฐกำหนดอายุต่ำกว่า 18 ปี) และต้องมีผู้ปกครองตามไปด้วย

ระดับ X คือ ไม่อนุญาตให้ผู้มีอายุต่ำกว่า 17 ปี (หรือ 18 ปี) เข้าชม

นอกจากนี้ในปัจจุบัน MPAA ได้กำหนดภาพยนตร์ขึ้นมาอีกประเภทหนึ่ง คือ ภาพยนตร์ระดับ NC-17 (No One 17 and Under Admitted) คือ การแบ่งประเภทให้ชัดเจนว่าไม่ใช่หนังโป๊เพียงอย่างเดียว แต่เป็นหนังที่มีเนื้อหารุนแรงมาก โดยส่วนใหญ่ก็มักจะเกี่ยวกับเรื่องเพศ ศีลธรรม ศาสนา คำหยาบคาย การต่อสู้หรือการกระทำที่รุนแรงมาก ภาพยนตร์ประเภทนี้ ห้ามมิให้ผู้ชมที่อายุต่ำกว่า 17 ปีเข้าชมอย่างเด็ดขาด

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศเสรีประชาธิปไตย ซึ่งแต่ละประเทศก็มีการนำเอาแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในลักษณะที่แตกต่างกัน โดยปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ อธิพิล (2552) สรุปสาระสำคัญของการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ของแต่ละประเทศไว้ดังนี้ 1) การจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ของแต่ละประเทศ แบ่งออกเป็นระดับใหญ่ๆ ได้แก่ ภาพยนตร์ทั่วไป ภาพยนตร์ที่ผู้ปกครองควรให้คำแนะนำ และภาพยนตร์ที่จำกัดอายุผู้ชมภาพยนตร์ เป็นต้น 2) แต่ละประเทศมีการกำหนดช่วงอายุของผู้ชมภาพยนตร์ ในระดับภาพยนตร์ที่ผู้ปกครองควรแนะนำแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพสังคม และวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ 3) ระดับภาพยนตร์ที่จำกัดอายุผู้ชมภาพยนตร์ แต่ละประเทศมีความแตกต่างกันทั้งด้านจำนวนระดับและช่วงอายุที่กำหนด และ 4) แต่ละประเทศจะมีการให้สัญลักษณ์เพื่อสื่อถึงระดับภาพยนตร์ที่แตกต่างกัน โดยการผสมกันระหว่างพยัญชนะและตัวเลขได้รับความนิยมมากที่สุด

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์มาเป็นแนวทางในการตั้งคำถามเพื่อสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group) กลุ่มผู้ชมและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไทย เพื่อเป็นแนวทางในการแสวงหาหลักการและมาตรฐานในการจัดแบ่งประเภทของภาพยนตร์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของไทย

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

“ภาพยนตร์” เป็นประดิษฐกรรมเพื่อความบันเทิงชนิดใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 (พุทธศตวรรษที่ 24) ในทางมานุษยวิทยาถือว่าภาพยนตร์มีความสัมพันธ์กับพลวัตทางสังคม วัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนต่างๆ เพราะ ภาพยนตร์ไม่เพียงบันทึกภาพเคลื่อนไหวของผู้คน สภาพแวดล้อม สำเนียงเสียงพูดของคนในแต่ละ วัฒนธรรม หากยังเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่มีคุณลักษณะของ “ศิลปะ” และ “สื่อสารมวลชน” เหลื่อมซ้อนกัน (พรรณราย, 2543: 4) คุณลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของภาพยนตร์นั้นอยู่ที่การฉายต่อ สาธารณชน ฉะนั้นผู้ชมจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญของภาพยนตร์ ดังการถือเอาวันที่ฉายภาพยนตร์ต่อ หน้าสาธารณชนเป็นครั้งแรก เป็นวันกำเนิดภาพยนตร์สากล¹ เช่นเดียวกันกับเบลลา บาลาซ (Bela Balazs) กล่าวว่าภาพยนตร์เป็น “ศิลปะชนิดเดียวที่คนดูจะต้องเกิดขึ้นก่อน” (อ้างถึงใน บุญรักษ์, 2533: 118-119) แนวความคิดในการควบคุมภาพยนตร์จึงเป็นแนวความคิดที่ให้ความสำคัญแก่ “ผู้ชม” โดยการมองว่าสื่อภาพยนตร์จะมีอิทธิพลต่อผู้ชมในฐานะที่เป็นผู้รับสาร ซึ่งสามารถทำได้โดย การควบคุมโดยหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานอิสระ หรืออุตสาหกรรมภาพยนตร์

งานวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ในต่างประเทศ

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ในต่างประเทศพบว่า จุดเริ่มต้นของการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ เกิดขึ้นที่สหรัฐอเมริกา โดยงานศึกษาของ กฤษดา (2548) กล่าวว่า การควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์เกิดจากลักษณะเฉพาะของสื่อภาพยนตร์เอง นั่นคือเป็นสื่อที่ เน้นการเล่าเรื่องด้วยภาพ สามารถนำเสนอสิ่งที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงโดยใช้วิธีที่เข้าใจง่าย สามารถตัดภาพเพื่อเปลี่ยนเหตุการณ์สถานที่ เปลี่ยนจังหวะของเหตุการณ์ เน้นเทคนิคพิเศษ การใช้ ภาพโคลสอัพเพื่อขยายให้เห็นรายละเอียด ด้วยลักษณะและความสามารถของสื่อภาพยนตร์เหล่านี้

¹ วันที่ 28 ธันวาคม ค.ศ. 1895 สองพี่น้อง Lumiere จัดฉายภาพยนตร์ที่ทำเอง 10 เรื่อง ความยาว 25 นาที ณ ห้องใต้ดินของ Grand Café ในปารีส โดยเก็บค่าผ่านประตูคนละ 1 ฟรังก์ (พรรณราย 2543: 5)

ทำให้ผู้ที่เคร่งศาสนาและศีลธรรมรวมทั้งนักการเมืองต่างก็เชื่อมาตลอดว่า ภาพยนตร์มีอิทธิพลส่งผลให้คนดูเปลี่ยนความคิด ความเชื่อ ทั้งทางการเมืองและศีลธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานที่นำไปสู่การเซ็นเซอร์

ความพยายามที่จะเซ็นเซอร์ภาพยนตร์มีขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1896 เป็นฉากจบในภาพยนตร์เรื่อง The Widow Jones แต่การเซ็นเซอร์โดยมีกฎหมายรองรับนั้นเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1907 ในเมืองชิคาโก ตามด้วยนิวยอร์กและรัฐอื่นๆ

สำหรับในประเทศอังกฤษ กำเนิดและพัฒนาการของภาพยนตร์ไม่ต่างไปจากอเมริกา ผู้ชมส่วนใหญ่คือกลุ่มชนชั้นแรงงาน เมื่อตลาดภาพยนตร์เติบโตมากขึ้นก็เผชิญสถานการณ์คล้ายกัน คือถูกกล่าวหาว่าเป็นภัยต่อคนดูและสังคม นักหนังสือพิมพ์เรียกร้องให้มีการควบคุมภาพยนตร์ ตำรวจก็มองว่าภาพยนตร์เป็นตัวการที่กระตุ้นให้คนดูอยากเป็นอาชญากร ในที่สุดกฎหมายเซ็นเซอร์ก็ถูกบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1907 มีเนื้อหาสำคัญคือการควบคุมสถานที่ฉายภาพยนตร์ โดยเน้นที่ความปลอดภัยเป็นหลัก แต่หลังจากที่สภาท้องถิ่นลอนดอนเสนอให้งดฉายภาพยนตร์ในวันอาทิตย์ นั้นแสดงว่าไม่ได้ต้องการควบคุมเรื่องความปลอดภัยเพียงอย่างเดียว สิ่งที่แฝงอยู่จากการห้ามฉายนี้ คือความคิดที่ต้องการให้คนหยุดกิจกรรมชมภาพยนตร์เพื่อไปโบสถ์ในวันอาทิตย์

ขณะที่ในประเทศออสเตรเลีย ลักษณะการฉายและการเข้าชม ตลอดจนเนื้อหาของภาพยนตร์ ทำให้ผู้ปกครองและกลุ่มเคร่งศาสนาวิตกกังวลมากยิ่งขึ้น มีความเชื่อที่ว่าชมภาพยนตร์ที่ฉายในที่มืด อาจทำอันตรายต่อสายตาได้ และสถานที่มืดอับที่บอาจเป็นแหล่งแพร่กระจายของโรคระบาด ผู้เคร่งศีลธรรมก็มองว่า สถานที่มืดอาจเป็นแหล่งให้หนุ่มสาวมาประพฤติผิดศีลธรรม ด้วยเหตุผลเหล่านี้ทำให้ออสเตรเลียมีการควบคุมภาพยนตร์ไม่ต่างจากอเมริกาและอังกฤษ

โดยสรุปการควบคุมเนื้อหาของภาพยนตร์ในต่างประเทศ เกิดจากแนวคิดเรื่องศีลธรรมและความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นในยุโรปที่การผิดศีลธรรมและนำเสนอความรุนแรงถูกห้ามฉายหรือถูกตัดออก เช่นในเบลเยียม ภาพยนตร์อาจถูกห้ามฉายหรือตัดออกหากมีฉากโป๊เปลือยหรือฉากทารุณโหดร้าย ส่วนในสวีเดนเน้นการพิจารณาภาพยนตร์ที่ชี้แนะการก่ออาชญากรรม การนำเสนอฉากใดๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อทางจิตใจต่อคนดูที่เป็นเด็ก

สำหรับในเอเชีย หลายประเทศเดินตามรอยมหาอำนาจ คืออเมริกาและอังกฤษ แต่ก็มีบางประเทศที่มีหลักเกณฑ์เฉพาะตัว เช่น ประเทศอินเดีย แหล่งผลิตภาพยนตร์ที่ใหญ่ที่สุดของทวีป ในช่วงที่ถูกปกครองโดยอังกฤษ มีข้อกำหนดห้ามสร้างภาพยนตร์ที่นำเสนอคนผิวขาวในแง่ลบ ห้ามมีฉากที่ผู้หญิงผิวขาวพบปะหรือมีการสื่อสารกับชายอินเดีย หลังยุคการปกครองโดยอังกฤษ อินเดียได้มีกฎหมายภาพยนตร์และเน้นข้อกำหนดที่ได้ต้นแบบจากฮอลลีวูด โดยวางกรอบแนวคิดหลักว่าด้วยการรักษาศีลธรรมอันดีงามและมาตรฐานของชีวิต

ส่วนในประเทศญี่ปุ่น จุดเริ่มต้นของการเซ็นเซอร์มาจากกรณีที่ได้ก๊วยรุ่นฆ่าตัวตายเลียนแบบฉากในภาพยนตร์ ทำให้ภาพยนตร์ถูกมองว่าเป็นตัวการ แต่ข้อกำหนดที่ถือเป็นเรื่อง “ต้องห้าม” คือการนำเสนอภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาลบหลู่ราชวงศ์ การเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ในญี่ปุ่นโดยเฉพาะที่อิงกฎหมายภาพยนตร์ปี ค.ศ. 1939 เข้มงวดมาก ตามกฎระเบียบคณะผู้สร้างภาพยนตร์ต้องส่งบทภาพยนตร์ให้ตรวจล่วงหน้า ก่อนการถ่ายทำอย่างน้อย 10 วัน การเปลี่ยนแปลงฉากเหตุการณ์ใดๆ ในภาพยนตร์ จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับการอนุมัติจากกรรมการและหลังจากถ่ายทำเสร็จ ต้องส่งตรวจพิจารณาก่อนออกฉาย นอกจากนั้นกฎหมายยังระบุให้ผู้ทำงานในวงการภาพยนตร์ ทั้งผู้อำนวยการสร้าง ผู้กำกับ นักแสดง ตัวแทนจำหน่าย และช่างเทคนิค ต้องมีใบอนุญาตทำงาน หากไม่มีใบอนุญาตก็ไม่สามารถทำงานได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ในประเทศอินโดนีเซีย เนื่องจากเคยถูกปกครองโดยเนเธอร์แลนด์ ข้อกำหนดกฎหมายเกณฑ์ในการเซ็นเซอร์จึงได้รับอิทธิพลทางความคิดจากดัตช์ แต่ในอินโดนีเซียมีปัญหาเรื่องความหลากหลายของเชื้อชาติ ดังนั้นการนำเสนอเหตุการณ์ที่อาจจะสร้างความแตกแยกในหมู่พลเมืองจึงเป็นเรื่องต้องห้ามอย่างเด็ดขาด สำหรับฟิลิปปินส์ก็รับแนวความคิดมาจากอเมริกา ซึ่งข้อกำหนดส่วนใหญ่ในการเซ็นเซอร์วนเวียนอยู่กับเรื่องศีลธรรม ความรุนแรง และศาสนา

ประเทศที่มีชื่อเสียงในเรื่องการเซ็นเซอร์ที่เข้มงวดที่สุดประเทศหนึ่ง คือ อิหร่าน (ก่อนการปฏิวัติ) ข้อกำหนดของอิหร่านให้ความสำคัญอย่างที่สุดกับ 2 สถาบัน คือสถาบันกษัตริย์และศาสนา การนำเสนอเรื่องราวใดๆ ที่อาจดูหมิ่นศาสนาอิสลาม (นิกายชีอะห์) เป็นสิ่งต้องห้าม ส่วนเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์ มีข้อห้ามนำเสนอเกี่ยวกับกษัตริย์ทุกประเทศ ทุกสถานที่ ทุกเวลา แม้จะเป็นภาพยนตร์ต่างประเทศที่นำเสนอเรื่องราวของกษัตริย์ในยุคโบราณ ที่อาจทำให้ผู้ชมเห็นภาพกษัตริย์ในแง่ลบ แม้ไม่ได้พาดพิงถึงกษัตริย์ของอิหร่านก็ตาม

โดยสรุปเหตุผลหรือข้ออ้างในการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ ได้แก่ เรื่องของความมั่นคง การโฆษณาชวนเชื่อ ศีลธรรม ศาสนา และความรุนแรง โดยศีลธรรม ศาสนา และความรุนแรง เป็นเหตุผลที่พบในทุกประเทศที่กล่าวมา ส่วนประเทศที่มีรูปแบบการปกครองแบบพิเศษ เช่น เผด็จการทหาร คอมมิวนิสต์ มักมีข้อกำหนดของตนเป็นการเฉพาะ เช่น ข้อห้ามในการวิจารณ์กองทัพ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามศึกษาของ John Trevelyan (1973) เล่าถึงวิธีการมากมายที่ใช้ในการควบคุมภาพยนตร์ เช่น การกำหนดให้ผู้ทำงานต้องมีใบอนุญาต การควบคุมโรงฉาย (รัฐมีอำนาจสั่งปิดโรงฉาย) การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ก่อนถ่ายทำ การกำหนดให้จดทะเบียนอุปกรณ์ เช่น กล้องถ่ายทำภาพยนตร์ แต่วิธีที่นิยมกันมากที่สุด คือการตรวจภาพยนตร์ก่อนออกฉาย และกำหนดว่าภาพยนตร์เรื่องนั้นเหมาะสมกับคนดูมากน้อยเพียงใด โดยยึดอายุผู้ชมเป็นเกณฑ์ เรียกว่า "การจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์" (Movie Ratings)

การจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ในต่างประเทศ

การควบคุมภาพยนตร์ด้วยระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) หรือกำหนดประเภทของภาพยนตร์โดยใช้เกณฑ์อายุของผู้ชมภาพยนตร์ เริ่มใช้เป็นที่แรกในสหรัฐอเมริกา โดยสมาคมภาพยนตร์แห่งอเมริกา (Motion Picture Association of America - MPAA) ซึ่งใช้ระบบนี้แทนระบบการเซ็นเซอร์แบบเดิมที่เริ่มไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนและผู้คนในแวดวงอุตสาหกรรมภาพยนตร์

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 วงการอุตสาหกรรมภาพยนตร์ของสหรัฐอเมริกามีการขยายตัวสูง ทำให้แนวคิดทางธุรกิจเข้ามามีบทบาทในการผลิตภาพยนตร์มากกว่าคุณค่าทางศิลปะ มีการนำเสนอความฟุ้งเฟ้อ ชีวิตรัก ฉากโป๊ ฯลฯ มากขึ้น ซึ่งเป็นการปฏิเสธคุณค่าทางสังคมแบบอนุรักษ์นิยม เป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อหลีกเลี่ยงการแทรกแซงการผลิตและการจำหน่ายภาพยนตร์จากรัฐ ผู้บริหารและเจ้าของสตูดิโอจึงร่วมกันจัดตั้งสมาคมผู้อำนวยการสร้างและจัดจำหน่ายภาพยนตร์แห่งสหรัฐอเมริกา (The Motion Picture Producers and Distributors of America - MPPDA) ขึ้นปี ค.ศ. 1922 โดยมีนายวิลล์ เฮย์ส (Will Hays) เป็นประธาน มีอำนาจในการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ในการผลิตภาพยนตร์ ที่เรียกว่า "Hays Code" หรือ Production Code

ซึ่งเป็นมาตรการเกี่ยวกับกรอบศีลธรรมอันดีงามของภาพยนตร์ ภาพยนตร์เรื่องใดมีลักษณะไม่ตรงตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทางสมาคมจะไม่อนุญาตให้นำภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ ออกเผยแพร่ เจ้าของโรงภาพยนตร์ก็จะปฏิเสธไม่ฉายภาพยนตร์ที่ไม่ได้รับความเห็นชอบจากสมาคม (จรัญ, 2542: 21) แม้จะเป็นการควบคุมกันเองในแวดวงอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ทว่าผู้สร้างภาพยนตร์บางคนก็พยายามหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ดังกล่าว

ระบบการเซ็นเซอร์ข้างต้นเริ่มมีปัญหา เมื่อบริษัทผลิตภาพยนตร์ได้ฉายภาพยนตร์ที่ถูกคณะกรรมการเซ็นเซอร์มีคำสั่งห้ามฉาย และได้ฟ้องร้องไปยังศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับคำสั่งห้ามฉาย ต่อมาศาลได้ยกเลิกคำสั่งห้ามฉายดังกล่าว ทำให้เกิดความสับสนและทำให้มีผู้ผลิตภาพยนตร์ที่ไม่เหมาะสมออกฉาย โดยไม่ผ่านคณะกรรมการเซ็นเซอร์เพื่อพิจารณา (จรัญ, 2542: 22)

ต่อมาผู้เกี่ยวข้องในวงการอุตสาหกรรมภาพยนตร์จึงรวมตัวกันพิจารณาระบบใหม่แทนระบบการเซ็นเซอร์ที่ล้มเหลว โดยจัดตั้งสมาคมภาพยนตร์แห่งอเมริกา (Motion Picture Association of America - MPAA) มีแจ็ก วาเลนติ (Jack Valenti) เป็นประธาน หลังจากมีการประชุมกับตัวแทนของรัฐบาลหลายครั้ง ในที่สุดวาเลนติได้เสนอระบบใหม่ คือ การจัดระดับผู้ชมภาพยนตร์ โดยกำหนดเป็นตัวอักษรและตัวเลขบนฟิล์มภาพยนตร์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ชมอายุเท่าใดสามารถเข้าชมได้ อำนาจในการจัดระดับอยู่ที่คณะกรรมการ The Code and Rating Administration (จรัญ, 2542: 22)

ระบบการเซ็นเซอร์แบบเดิมจึงถูกยกเลิกเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1968 และได้ประกาศใช้ระบบการจัดระดับภาพยนตร์ขึ้นมาแทน โดยความร่วมมือระหว่าง 3 หน่วยงาน ได้แก่ สมาคมผู้ประกอบการโรงภาพยนตร์แห่งชาติ (National Association of Theatre Owner - NATO) สมาคมภาพยนตร์แห่งอเมริกา (Motion Picture Association of America - MPAA) และผู้นำเข้าและจัดจำหน่ายภาพยนตร์ระหว่างประเทศ (International Film Importers & Distributors of America - IFIDA) โดยการจัดระดับภาพยนตร์แบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่ (อิทธิพล, 2552: 16)

1. G หมายถึง General Audiences หรือผู้ชมทั่วไป คือ ผู้ชมในทุกระดับอายุสามารถเข้าชมได้
2. M หมายถึง Mature Audiences หรือผู้ชมที่เป็นผู้ใหญ่ ภาพยนตร์ในระดับนี้ ควรอยู่ภายใต้คำแนะนำของผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม ผู้ชมในทุกระดับอายุสามารถเข้าชมภาพยนตร์ได้ โดยไม่มีข้อห้ามใดๆ
3. R หมายถึง Restricted หรือ หวงห้าม ภาพยนตร์ระดับนี้ ห้ามผู้ชมที่มีอายุน้อยกว่า 16 ปีเข้าชม เว้นแต่มีผู้ปกครอง หรือผู้ที่มีอายุเกิน 16 ปี ไปด้วย
4. X เป็นระดับที่ห้ามผู้ชมที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปีเข้าชมโดยเด็ดขาด ถ้าเจ้าของภาพยนตร์ไม่ได้นำภาพยนตร์ให้คณะกรรมการจัดระดับ ก็สามารถใส่สัญลักษณ์ X หรือสัญลักษณ์อื่นใด นอกจาก G, M และ R แทนก็ได้

หลังจากมีระบบการจัดระดับภาพยนตร์ (Movie Ratings) ขึ้นทดแทนระบบเซ็นเซอร์แล้ว แนวคิดในการควบคุมภาพยนตร์ได้เปลี่ยนจากการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฉาย เป็นการเตือนผู้ปกครองล่วงหน้าเกี่ยวกับเนื้อหาของภาพยนตร์ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกรับชม โดยระบบการจัดระดับภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกาได้มีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ การปรับเปลี่ยนที่สำคัญ ได้แก่ (Film Ratings, 2008)

1. ประมาณ 1 ปีหลังจากมีการประกาศใช้ระบบการจัดระดับภาพยนตร์ ได้เปลี่ยนสัญลักษณ์ M เป็น PG (Parental Guidance Suggested) เพื่อให้ตรงกับคำอธิบายของระดับภาพยนตร์มากขึ้น
2. ในปี ค.ศ. 1984 ภาพยนตร์เรื่อง Indiana Jones and the Temple of Doom และ Gremlins ได้ออกฉาย และถูกวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับฉากความรุนแรง สตีเวนส์ สปีลเบิร์ก ผู้กำกับภาพยนตร์และผู้สร้างภาพยนตร์ทั้ง 2 เรื่องนี้ จึงเสนอให้มีระดับใหม่เพิ่มขึ้น คือ PG-13 ซึ่งเป็นระดับที่ผู้ปกครองจะต้องระมัดระวังมากกว่าระดับ PG
3. ในวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1990 ได้แก้ไข 2 ประเด็น ได้แก่ การเพิ่มคำอธิบายสั้นๆ ว่าทำไมภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ จึงได้ระดับ R อีกประเด็น คือ การเปลี่ยนจากระดับ X เป็น NC-17 ซึ่งห้ามผู้ชมที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปีเข้าชม เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้นระหว่าง

ภาพยนตร์ที่คณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมสำหรับผู้ชมอายุต่ำกว่า 17 ปี กับภาพยนตร์ที่ไม่ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการ

ภาพยนตร์แต่ละเรื่องจะถูกจัดระดับโดยคณะกรรมการจัดระดับ ซึ่งประกอบด้วยกรรมการ 8-13 คน และค่าใช้จ่ายในการพิจารณาจะถูกเรียกเก็บจากผู้สร้างภาพยนตร์ หรือผู้จัดจำหน่ายที่นำภาพยนตร์มาขอจัดระดับ โดยประธานสมาคมภาพยนตร์แห่งสหรัฐอเมริกาเป็นผู้เลือกประธานคณะกรรมการจัดระดับ เพื่อป้องกันการกดดันจากอุตสาหกรรมภาพยนตร์ หรือกลุ่มอำนาจต่างๆ ทั้งนี้ กรรมการจัดระดับไม่มีคุณสมบัติพิเศษใดๆ แต่ต้องมีประสบการณ์การเป็นผู้ปกครอง ต้องมีความรู้ความสามารถ และเป็นตัวแทนผู้ปกครองได้

ระบบการจัดระดับภาพยนตร์ของสหรัฐอเมริกาเป็นระบบที่ถือหลักความสมัครใจ กล่าวคือ ไม่มีกฎหมายข้อบังคับใดๆ ที่กำหนดให้ต้องนำเสนอภาพยนตร์เพื่อการจัดระดับ ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้สร้างภาพยนตร์ และผู้จัดจำหน่าย

ภาพยนตร์แต่ละเรื่องที่สมัครใจเข้ารับการจัดระดับ คณะกรรมการจัดระดับจะพิจารณาว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เห็นว่าภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ เหมาะสมกับระดับใด หลังจากอภิปรายร่วมกัน จะมีการลงคะแนนเสียง กำหนดระดับของภาพยนตร์ โดยยึดเสียงข้างมากเป็นหลัก

อย่างไรก็ดี ผู้สร้างภาพยนตร์หรือผู้จัดจำหน่ายสามารถขอคำอธิบายถึงระดับต่างๆ ที่ได้รับ และมีสิทธิที่จะตัดต่อภาพยนตร์อีกครั้ง เพื่อขอรับการพิจารณาระดับใหม่ได้ รวมถึงมีสิทธิอุทธรณ์คำตัดสินของคณะกรรมการจัดระดับได้

เกณฑ์ในการตัดสิน "ความเหมาะสม" กับผู้ชมระดับอายุต่างๆ เป็นเรื่องยากในการพิจารณา วิธีการหนึ่งการกำหนดมาตรฐาน คือ การตั้งคณะกรรมการอิสระขึ้นมาเพื่อกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา ซึ่งคณะกรรมการจัดระดับจะใช้เกณฑ์ดังกล่าวเป็นแนวทางในการพิจารณา โดยในปัจจุบันระดับภาพยนตร์ในสหรัฐอเมริกามีทั้งหมด 5 ระดับ ได้แก่ (Film Ratings, 2008)

1. ระดับ G หมายถึง ผู้ชมทั่วไป ทุกระดับอายุ (General Audiences - All Ages Admitted) ภาพยนตร์ที่ได้ระดับ G ได้แก่ ภาพยนตร์ซึ่งคณะกรรมการจัดระดับเห็นว่า โครงเรื่อง ภาษา เรื่องทางเพศ ความรุนแรง และอื่นๆ ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก อย่างไรก็ตาม ระดับ G นี้ไม่ได้เป็นใบยืนยันการอนุญาต หรือเป็นการยืนยันว่าเป็นภาพยนตร์ที่

เหมาะสมสำหรับเด็ก ภาษาที่ใช้อาจไม่ใช่ภาษาที่สุภาพ แต่เป็นภาษาที่ใช้เป็นปกติ ความรุนแรงในภาพยนตร์อยู่ในระดับต่ำ ไม่มีฉากโป๊เปลือย และไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด

2. ระดับ PG หมายถึง ผู้ปกครองควรแนะนำ บางส่วนของเนื้อหาอาจไม่เหมาะสมกับเด็ก (Parental Guidance Suggested - Some Material May Not Be Suitable For Children) ภาพยนตร์ระดับนี้เป็นภาพยนตร์ที่ผู้ปกครองควรศึกษาก่อนจะอนุญาตให้เด็กได้รับชม เนื่องจากมีเนื้อหาบางส่วนอาจไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้ปกครอง เนื่องจากการตัดสินใจว่าเนื้อหาเหมาะสมกับเด็กหรือไม่เป็นเรื่องยาก ดังนั้นจึงแจ้งเตือนไปยังผู้ปกครองเพื่อให้ร่วมตัดสินใจ ภาพยนตร์ประเภทนี้จะมีค่าที่ไม่เหมาะสมบ้าง อาจมีความรุนแรงและภาพโป๊เล็กน้อย อย่างไรก็ตาม เนื้อหาดังกล่าวเป็นเพียงส่วนน้อย และภาพยนตร์ประเภทนี้จะไม่มีความเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด
3. ระดับ PG-13 หมายถึง ผู้ปกครองต้องระมัดระวังบางส่วนของเนื้อหาอาจไม่เหมาะสมสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปี (Parents Strongly Cautioned - Some Material May Be Inappropriate For Children Under 13) ภาพยนตร์ระดับนี้แสดงว่า ผู้ปกครองควรระมัดระวังเป็นพิเศษ ตามความเห็นของคณะกรรมการจัดระดับเห็นว่า ส่วนใดส่วนหนึ่งของเนื้อหา ไม่ว่าจะ เป็น โครงเรื่อง ความรุนแรง เรื่องทางเพศ ภาษา เนื้อหาเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด หรือเนื้อหาอื่นใด เกินกว่าที่จะเป็นเพียง PG แต่ก็ยังไม่ถึงระดับ R วัตถุประสงค์ของระดับนี้ คือ ต้องการส่งข้อความไปยังผู้ปกครองให้เพิ่มความระมัดระวังเกี่ยวกับเนื้อหาของภาพยนตร์มากกว่าระดับ PG ภาพยนตร์ระดับนี้มีฉากโป๊พอสมควร แต่ไม่เป็นหลักของเรื่อง หรือมีความรุนแรง แต่ไม่ต่อเนื่อง หรือรุนแรงเกินไป ถ้ามีภาษาที่รุนแรง หยาดคาย ไม่เหมาะสม 1 คำ จะถูกจัดอยู่ใน PG-13 แต่ถ้ามีมากกว่า 1 คำ หรือใช้ประกอบกับฉากโป๊ ก็จะถูกจัดอยู่ในระดับ R
4. ระดับ R หมายถึง หวงห้าม ผู้ชมอายุต่ำกว่า 17 ปี ต้องมีผู้ปกครองหรือผู้ใหญ่เข้าชมด้วย (Restricted - Under 17 Requires Accompanying Parent Or Adult Guardian) สำหรับภาพยนตร์ที่ได้ระดับนี้ คณะกรรมการจัดระดับภาพยนตร์มีความเห็นว่า มีเนื้อหาบางส่วนไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก ผู้ปกครองจะต้องศึกษาเกี่ยวกับภาพยนตร์ก่อนพาเด็ก

ไปดู ภาพยนตร์จะมีการใช้ภาษาที่รุนแรง หยาดคาย หรือภาพโป๊มีลักษณะยั่วชวน
เร้าอารมณ์ หรือมีการใช้ยาเสพติด หรือการผสมผสานของลักษณะต่างๆ ที่กล่าวมา

5. ระดับ NC-17 หมายถึง ห้ามผู้ชมที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปีเข้าชม (No One 17 And Under Admitted) ภาพยนตร์ที่ถูกจัดระดับ NC-17 คือภาพยนตร์ที่คณะกรรมการจัดระดับเห็นว่า เนื้อหาของภาพยนตร์ไม่เหมาะสมอย่างยิ่งต่อผู้ชมอายุต่ำกว่า 17 ปี มิได้มีความหมายว่าโป๊หรืออนาจารมากเกินไป แต่มีความรุนแรง หรือเรื่องเกี่ยวกับเพศ หรือพฤติกรรมผิดธรรมชาติ ไม่มีเหตุผล หรือการใช้ยาเสพติด

การจัดระดับภาพยนตร์ (Movie Ratings) ซึ่งมีแนวคิดต้นแบบจากสหรัฐอเมริกา ได้แพร่หลายไปยังประเทศต่างๆ โดยแต่ละประเทศได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของตน อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับการการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ล้วนมาจากความเชื่อที่ว่า ภาพยนตร์อาจจะมีผลต่อผู้ชมที่ยังขาดวิจารณญาณ ซึ่งก็คือผู้ชมที่เป็นเด็ก เด็กอาจจะดูภาพยนตร์แล้วเลียนแบบทั้งด้านอาชญากรรมและเรื่องเพศ ดังนั้นจึงน่าจะมีการแยกภาพยนตร์ออกเป็นกลุ่ม โดยกำหนดให้ชัดเจนว่าภาพยนตร์เรื่องใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก อาจกล่าวได้ว่า จุดประสงค์ของการกำหนดประเภทภาพยนตร์คือการปกป้องเด็กให้พ้นจากภัย (ที่เชื่อกันว่ามี) ของภาพยนตร์ และถึงแม้มีผู้พยายามให้เหตุผลว่าการจำแนกประเภทภาพยนตร์เป็นการให้คำแนะนำ มิใช่เซ็นเซอร์ แต่โดยวิธีการแล้ว การจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์หรือการจัดเรตภาพยนตร์ก็คือการเซ็นเซอร์อย่างหนึ่ง

การกำหนดอายุและลักษณะผู้ชมยังมีลักษณะพิเศษแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ เช่น ในกรณีของประเทศเปรู เด็กอายุต่ำกว่า 10 ปี ห้ามเข้าชมภาพยนตร์ตอนกลางคืน และห้ามเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี เข้าชมภาพยนตร์โดยเด็ดขาด รวมทั้งมีภาพยนตร์บางเรื่องที่ถูกจัดประเภทว่าไม่เหมาะสมสำหรับหญิงสาวที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือยังไม่ได้แต่งงาน เช่นเดียวกับในประเทศชิลี ที่กำหนดให้ภาพยนตร์บางเรื่องไม่เหมาะสมสำหรับสาวโสด แต่ในบางประเทศไม่มีการกำหนดอายุขั้นต่ำในการชมภาพยนตร์ หรือกล่าวได้ว่าไม่มีการแบ่งแยกชัดเจนว่าภาพยนตร์เรื่องนั้นเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก เช่น ประเทศเบลเยียม ซึ่งไม่มีระบบการกำหนดอายุและความเหมาะสมในการชมภาพยนตร์

การแบ่งประเภทภาพยนตร์อาจเป็นรูปแบบอื่นที่ไม่ได้อิงกับอายุผู้ชมเสมอไป เช่น กรณีประเทศอิหร่าน ที่แบ่งภาพยนตร์ตามการเผยแพร่ขายเป็นเกณฑ์ โดยแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ A, B, C, D ภาพยนตร์ที่ได้เกรด A เป็นภาพยนตร์ที่ฉายในโรงชั้นหนึ่ง ในเมืองเตหะราน เป็นเวลาอย่างน้อย 2 สัปดาห์ และยังสามารถประชาสัมพันธ์ตามสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ของรัฐได้ด้วย แต่ถ้าเป็นภาพยนตร์เกรด D จะไม่สามารถฉายในเมืองใหญ่ได้ รวมถึงไม่สามารถโฆษณาประชาสัมพันธ์ได้ด้วย

โดยสรุปแล้วการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) เป็นวิธีการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์อย่างหนึ่ง พื้นฐานของการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์คือทำให้ความสำคัญกับผู้ปกครอง ซึ่งจะต้องรับผิดชอบให้คำแนะนำบุตรหลาน ระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์จึงเป็นระบบที่เน้นการให้คำแนะนำและเป็นระบบสมัครใจ ไม่ได้เป็นกฎข้อบังคับหรือเป็นกฎหมายบังคับใช้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นการควบคุมตนเองของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ โดยการร่วมมือกันระหว่างอุตสาหกรรมกับครอบครัว

งานวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมเนื้อหาภาพยนตร์ในประเทศไทย

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 เป็นต้นมา ภาพยนตร์ไทยมีการพัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นเป็นระยะๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคนิคการผลิต นักแสดง หรือผู้กำกับภาพยนตร์ อย่างไรก็ตามพบว่ากระบวนการทางประวัติศาสตร์ของภาพยนตร์ไทยนั้น สัมพันธ์กับนโยบายของรัฐและบทบาทของวัฒนธรรมอื่นที่มีต่อกิจการภาพยนตร์ ในที่นี้คณะผู้วิจัยจึงอภิปรายถึงความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ไทย โดยแสดงถึงระบบเงื่อนไขต่างๆ ซึ่งมีบทบาทกำหนดโครงสร้างการผลิตและการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ในพัฒนาการของภาพยนตร์ไทย โดยแบ่งออกเป็น 2 ระบบที่สำคัญ ได้แก่ ระบบการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ (Censorship) และระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings)

การควบคุมสื่อภาพยนตร์: ระบบการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์

ประเทศไทยรู้จักภาพยนตร์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2440 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ (สมชาย, 2550: 147) จนกระทั่งมีการสร้างภาพยนตร์ไทยเรื่องแรก ในปี พ.ศ. 2470 เรื่อง “โชคสองชั้น”

แนวคิดเรื่องการตรวจสอบภาพยนตร์โดยรัฐเริ่มปรากฏใน พ.ศ. 2465 โดยสมเด็จพระเจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมขุนลพบุรีราเมศวร์ อุปราชปักษ์ใต้ได้เสนอในที่ประชุมเทศบาลให้ควรมีการตรวจตราภาพยนตร์ที่จะฉาย โดยตั้งคณะกรรมการขึ้นมา กระทั่งได้มีการร่างพระราชบัญญัติการมหรสพแผนกภาพยนตร์ออกเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2467 แต่เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตไปก่อน จึงมิได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว (นัยนา, 2540: 65)

ภาพยนตร์เรื่องแรกที่ได้รับการตรวจภาพยนตร์ คือ ภาพยนตร์เรื่อง “นางสาวสุวรรณ” ซึ่งเป็นภาพยนตร์บันเทิงเรื่องแรกที่ถ่ายทำในประเทศไทย โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นาย เฮนรี เอ. แมคเร (Henry A. Macrae) เข้ามาถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องนี้ (พรรณราย, 2543: 55) โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งคณะกรรมการพิเศษขึ้นเพื่อตรวจตรา ผู้สร้างได้นำภาพยนตร์ไปฉายทอดพระเนตรที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ก่อนจะนำออกฉายสู่สาธารณชน ปรากฏว่าฉากประหารชีวิตในภาพยนตร์เรื่องนี้ถูกตัดออก ด้วยเหตุผลที่ว่าอาจก่อให้เกิดความหวาดเสียวแก่ผู้ชม (กฤษณา, 2543: 28, อธิพิล, 2552: 2)

ภาพยนตร์เรื่องนี้ถ่ายทำโดยได้รับความร่วมมือจากกองภาพยนตร์เผยแพร่ข่าวของกรมรถไฟหลวง ซึ่งตั้งขึ้นก่อนหน้านั้นหนึ่งปี โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน พระอนุชาของรัชกาลที่ 6 กองภาพยนตร์เผยแพร่ข่าวนั้นนอกจากมีหน้าที่ผลิตภาพยนตร์เพื่อเผยแพร่กิจการของกรมรถไฟหลวงและหน่วยงานราชการอื่นๆ แล้ว ยังรับจ้างผลิตภาพยนตร์แก่เอกชนทั่วไปด้วย หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นโดยการอุปถัมภ์ของรัฐนี้ได้กลายเป็นแหล่งพัฒนาบุคลากรด้านภาพยนตร์ ซึ่งจะมีบทบาทต่อกิจกรรมด้านภาพยนตร์ในวัฒนธรรมไทยในระยะต่อมา

ในขณะเดียวกันทางด้านเอกชน ในปี พ.ศ. 2466 มีภาพยนตร์จากต่างประเทศเข้ามาฉายในประเทศไทยอย่างแพร่หลาย พบว่าหนังสือพิมพ์เริ่มมีการวิจารณ์ถึงโทษของภาพยนตร์ เนื่องจากได้เกิดคดีปล้นธนาคารแห่งหนึ่ง ซึ่งหนังสือพิมพ์โจมตีว่าเป็นการกระทำที่ลอกเลียนแบบภาพยนตร์ จึงเสนอให้รัฐบาล “เซ็นเซอร์ภาพยนตร์และออกกฎหมายห้ามเด็กอายุต่ำกว่า 20 ปี ชมภาพยนตร์” (กฤษณา, 2543: 29) แต่ก็ไม่พบว่ารัฐเห็นด้วยหรือสนับสนุนอย่างไร

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันกษัตริย์กำหนดเงื่อนไขในการผลิตภาพยนตร์อย่างชัดเจน โดยมีจุดเริ่มต้นจากพระราชกฤษฎีกาส่วนพระองค์ต่อกิจการภาพยนตร์² และส่งอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐอย่างเป็นทางการจะลักษณะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2470 ซึ่งเป็นปีที่ “โชคสองชั้น”³ ภาพยนตร์เรื่องแรกที่สร้างโดยคนไทยออกฉายสู่สาธารณชน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สร้างภาพยนตร์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้าราชการสำนัก จะต้องทำหนังสือขอพระราชทานอนุญาตก่อนเข้าสู่หน่วยการผลิตทุกครั้ง โดยที่ไม่มีผู้ใดได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้ราชทินนามในการประกอบกิจการเหล่านั้น และภาพยนตร์ทุกเรื่องจะต้องผ่านการทอพระเนตรก่อนออกฉายต่อสาธารณชน (พรณราย, 2543: 56) ดังกรณีภาพยนตร์เรื่อง “อำนาจมืด” (พ.ศ. 2470) ซึ่งปรากฏว่าไม่ต้องพระราชกฤษฎีกาของรัชกาลที่ 7 เนื่องจาก “มีฉากช่องค้ำผู้หญิงและช่องอึ้งย้อยอยู่ในสยาม” แม้รัชกาลที่ 7 จะมีพระราชวินิจฉัยให้ฉายเพียงถอนทุนคืนแล้วทำลายทิ้ง แต่ตำรวจนครบาลกลับเรียกผู้สร้างไปปรามมิให้ออกฉาย จนผู้สร้างตัดแปลงเรื่องใหม่เป็นเรื่อง “ชนะพาล” กระนั้นก็ยังไม่มีโรงภาพยนตร์ใดกล้ารับไปฉาย แม้ตำรวจจะออกใบอนุญาตให้แล้วก็ตาม สุดท้ายผู้สร้างต้องนำหนังออกเร่ขายเองจนขาดทุนเป็นอันมาก (โตม, 2539: 74)

กระทั่งในปี พ.ศ. 2473 จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติภาพยนตร์เพื่อควบคุมการสร้างและการจัดฉายภาพยนตร์ในราชอาณาจักร โดยเห็นว่าสื่อภาพยนตร์เป็นสื่อสำคัญที่บันทึกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เพื่อเก็บรักษาไว้วัฒนธรรมสืบทอดเอกลักษณ์ของประเทศเอาไว้ (ขนิษฐา, 2541: 34) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2474 โดยมีความสำคัญอยู่ที่มาตรา 4 ซึ่งกล่าวว่า (นัยนา, 2540: 78)

“ท่านห้ามมิให้ทำหรือฉายหรือแสดง ณ สถานที่มหรสพ ซึ่งภาพยนตร์หรือประกาศประกอบด้วยลักษณะฝ่าฝืนหรืออาจฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ถึงแม้เพียงว่าการทำหรือฉาย หรือการแสดงภาพยนตร์ หรือประกาศนั้นๆ น่าจะมีผลเช่นนั้น ท่านก็ห้ามดูจกัภาพยนตร์หรือประกาศที่ทำในพระราชอาณาจักรถ้ามีลักษณะหรืออาจมีเช่นนั้นไซ้ ท่านห้ามมิให้นำหรือส่งออกนอกพระราชอาณาจักร”

² การถ่ายภาพยนตร์สมัครเล่นเป็นที่นิยมอย่างสูงในหมู่เจ้านายและคหบดี จนกระทั่งนำไปสู่การตั้งภาพยนตร์สมัครเล่นแห่งสยามขึ้นในปี พ.ศ. 2473

³ ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นของบริษัทกรุงเทพฯ ภาพยนตร์ ที่ดำเนินการโดยพี่น้องสกุลสุวรรต ออกฉายเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2470 โดยจัดฉายที่โรงหนังพัฒนาการ

หลักเกณฑ์การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ที่ว่า ภาพยนตร์ใดหรือประกาศใดมีลักษณะต้องห้าม ตามกฎหมาย มีการกำหนดแนวทางไว้ 2 แห่ง คือ หลักเกณฑ์การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ของ กระทรวงมหาดไทยและระเบียบการตรวจภาพยนตร์โฆษณาเกี่ยวกับภาพยนตร์ของกองบัญชาการ ตำรวจสอบสวนกลาง ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองมีการแก้ไขพระราชบัญญัติภาพยนตร์ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2479 แต่สาระสำคัญก็ยังคงเหมือนฉบับแรก จนถึงปี พ.ศ. 2515 มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 205 ลงวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2515 ให้อำนาจกรมตำรวจเข้ารับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ โดยแบ่งหน่วยงานออกเป็น 2 หน่วย ได้แก่ สภาพิจารณาภาพยนตร์ และเจ้าพนักงานผู้พิจารณาภาพยนตร์ โดยเจ้าพนักงานผู้พิจารณาภาพยนตร์มีอำนาจในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ก่อนออกฉาย และมีอำนาจยับยั้งหรือยึดฟิล์มภาพยนตร์ขณะที่กำลังมีการฉายอยู่ ได้ ส่วนสภาพิจารณาภาพยนตร์ทำหน้าที่กลั่นกรองการใช้ดุลพินิจและการตัดสินใจของเจ้าพนักงาน ผู้ตรวจภาพยนตร์ว่ามีความเหมาะสมถูกต้องหรือไม่⁴ (อิทธิพล, 2552: 2)

ประเด็นลักษณะการฝ่าฝืนตามแนวนโยบายการตรวจพิจารณาภาพยนตร์นั้น ได้แก่ การฝ่าฝืนศีลธรรมและวัฒนธรรมประเพณีอันดีของชาติ การลบลู่ปูชนียวัตถุ การกระทำอันลามกอนาจาร การกระทำทารุณต่อบุคคลหรือสัตว์ การฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของชาติ ต่อสถาบัน กษัตริย์ รัฐ และชาติ รวมทั้งยุยงให้เกิดความไม่สงบ หรือนำเสนอเรื่องที่เป็นตัวอย่างเพราะนิสัยอันไม่ดีให้แก่บุคคลนำไปประพฤตินทางชั่ว และการนำเสนอประเด็นการเมืองการปกครองเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (นัยนา, 2540: 237)

นอกจากรัฐจะประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์แล้ว รัชกาลที่ 7 ยังโปรดฯ ให้สร้างโรง ภาพยนตร์ศาลาเฉลิมกรุงขึ้นในโอกาสฉลองพระนคร 150 ปี พร้อมกับจัดตั้ง บริษัท สหคีรีมา จำกัด ขึ้นสังกัดสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อรับซื้อกิจการจัดจำหน่ายภาพยนตร์จากผู้

---

⁴ คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจจำนวน 11 คน ผู้แทนจากหน่วยราชการอื่นๆ หรือผู้แทนจากกระทรวงกลาโหม กรมประมงล่าวกลาง กรมสารนิเทศ (กระทรวงต่างประเทศ) กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานสารนิเทศ สำนักงานผู้บัญชาการทหารสูงสุด กองบัญชาการทหารสูงสุด แห่งละ 1 คน รวมจำนวน 5 คน ผู้แทนคณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์อีก 1 คน รวมทั้งสิ้น 17 คน ส่วนสภาพิจารณาภาพยนตร์ประกอบไปด้วยกรรมการ 12 คน ในจำนวนนี้เป็นข้าราชการตำรวจ 9 คน ผู้ตรวจราชการ กระทรวงมหาดไทยหรือผู้แทน 1 คน ผู้แทนกระทรวงทบวงกรมอื่น หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่อธิบดีกรมตำรวจเชิญมา พิจารณา 1 คน จะเห็นได้ว่ากรรมการผู้มิบทบาทในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์มิได้มีผู้แทนหรือกรรมการจากผู้มีส่วนในกิจกรรมภาพยนตร์เข้าร่วมด้วยแต่อย่างใด (กฤษฎา, 2542: 30)

ผูกขาดรายเดิม กลายเป็นผู้ผูกขาดกิจการภาพยนตร์ในประเทศไทยรายใหม่ (พรรณราย, 2543: 57) นับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองภาพยนตร์กลายเป็นส่วนหนึ่งของการต่อสู้ระหว่างกลุ่มผู้นำในระบบเก่าและใหม่ โดยได้จัดตั้งแผนกภาพยนตร์ขึ้นในกรมโฆษณาการ การสร้างภาพยนตร์เพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ของรัฐในช่วงเวลาดังกล่าว อาทิ การบันทึกเหตุการณ์กบฏบวรเดชออกฉายเป็นภาพยนตร์ชื่อ ปราบกบฏบวรเดช, การสร้างภาพยนตร์เรื่อง เลือดทหารไทย (พ.ศ. 2477), พระเจ้าช้างเผือก (พ.ศ. 2484), บ้านไร่ของเรา (พ.ศ. 2484), สงครามเขตหลัง และนักบินกลางคืน (ชาญวิทย์, 2536: 96) ในช่วงทศวรรษ 2470-2500 นี้ ภาพยนตร์จึงเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์อุดมการณ์ของรัฐและถูกควบคุมจากรัฐ ขณะที่ภาพยนตร์ในแนวอื่นก็มีบทบาทมุ่งเน้นเฉพาะความบันเทิงเป็นสำคัญ จนถูกเรียกว่า “น้ำเน่า” เน้นเรื่องราว “พาฝัน” มุ่งให้ความบันเทิงและต้องการให้ผู้ชมภาพยนตร์หลีกเลี่ยงจากสภาพความเป็นจริงในชีวิต ส่วนใหญ่มักเป็นภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตรัก ที่จบลงด้วยความสุขสมหวัง (สมชาย, 2552: 148)

กระทั่งช่วงทศวรรษที่ 2510 ในรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม ตามแนวนโยบายการพัฒนาประเทศ นำมาสู่การต่อรองระหว่างผู้สร้างผลผลิตทางภาพยนตร์กับรัฐ โดยเปลี่ยนจากกิจกรรมในพระอุปถัมภ์ของสถาบันกษัตริย์และเครื่องมือประชาสัมพันธ์รัฐ มาสู่มนทัศน์ “อุตสาหกรรม” (พรรณราย 2543: 58) มากไปกว่านั้น การพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เกิดขึ้น นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคม เกิดชนชั้นใหม่ๆ มีการเคลื่อนไหวแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งส่งอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเนื้อหาของภาพยนตร์อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรากฏตัวของภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาสะท้อนปัญหาสังคม และทำให้ภาพยนตร์มีลักษณะแบบสมจริง (realistic) มากขึ้น อาทิ ภาพยนตร์สะท้อนปัญหาเด็ก-วัยรุ่น เช่น ข้าวอกนา (พ.ศ. 2518)⁵, ทะเลอาอิม (พ.ศ. 2519)⁶, ภาพยนตร์สะท้อนปัญหาชีวิตสมรส โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความสัมพันธ์แบบนอกสมรส ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง โดยเฉพาะฝ่ายหญิงที่มีความสัมพันธ์นอกสมรสกับชายอื่น ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่ค่อนข้างใหม่ อาทิ ชู (พ.ศ. 2516),

⁵ ข้าวอกนา กำกับโดยเปี้ยก โปสเตอร์ สร้างจากบทประพันธ์ของสีฟ้า สะท้อนปัญหาเด็กถูกล่วงละเมิด อันเป็นผลมาจากการตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย ทำให้เกิดเด็กผิวดำที่เป็นลูกครึ่งแอฟริกัน-ไทย ที่เกิดมาผิวดำและไม่ได้รับการยอมรับเท่ากับเด็กลูกครึ่งที่มีผิวขาว ปัญหาเหล่านี้ทำให้เด็กกลุ่มนี้ต้องหันเข้าหาอบายมุขในที่สุด

⁶ ทะเลอาอิม กำกับโดยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล นำเสนอภาพของเด็กวัยรุ่นที่ขาดความรักความเข้าใจจากครอบครัว แม้ว่าจะเกิดในฐานะที่ร่ำรวย จึงนำมาสู่การเสพยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์กับชายหลายคนจนตั้งครรภ์

ตลาดอารมณ์ (พ.ศ. 2517), ผัวเช่า (พ.ศ. 2517) หรือการนำเสนอภาพความสัมพันธ์หญิงชายโดยไม่จำเป็นต้องแต่งงาน อาทิ ทองประกายแสด (พ.ศ. 2518), เทยื่ออารมณ์ (พ.ศ. 2518)

สิ่งที่น่าสนใจคือการเติบโตของภาพยนตร์ที่สะท้อนเนื้อหาทางเพศ นับตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 2510 เป็นต้นมา⁷ ที่มักจะมีฉากโป๊เปลือยปรากฏอยู่ ทั้งเป็นภาพยนตร์ที่เน้นประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ อาทิ นางร้อยชื่อ, รอยมลทิน, น้ำตานาง, สาวสิบเจ็ด จนกระทั่งมีคำกล่าวที่ว่า “หนังที่เข้าฉายมีแต่เรื่องโสเภณี” (วิมลรัตน์, 2543: 38 อ้างถึงในสมชาย, 2552: 59) ตลอดจนภาพยนตร์ที่แทรกฉากโป๊เปลือยเข้าไป เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ชมภาพยนตร์ อาทิ “สาวขบเผาะ” (พ.ศ. 2515) นำแสดงโดยไพโรจน์ ใจสิงห์ และฝั่ง สุวรรณแพทย์ ซึ่งในเรื่องนี้นางเอกต้องเปลือยตลอดเรื่อง เนื่องจากอาศัยอยู่ในป่า

บทวิจารณ์ภาพยนตร์ในหน้าหนังสือพิมพ์ในช่วงขณะนั้น ส่วนหนึ่งก็เป็นการวิจารณ์ถึงฉากโป๊เปลือยที่ปรากฏอยู่จำนวนมากเหล่านี้ อาทิ “จากการที่หนังไทยได้เปลี่ยนแนวการสร้างจากชีวิตรักธรรมดามาเป็นชีวิตเซ็กซ์ตามยุคสมัย ส่วนใหญ่ก็มีรายได้ดี จนทำให้ผู้สร้างเปลี่ยนแนวหันมาสร้างหนังเซ็กซ์กันเป็นแถว อย่างเช่นหนังเรื่องทองประกายแสด นางเอกต้องเรีกรักบนเตียงนอนกับผู้ชายถึงหกคน หนังเรื่อง ผู้ชายชายตัว ก็มีหลายฉากที่มีฉากรักบนเตียงนอนชนิดถึงอกถึงใจ”⁸, “ตอนนี้ไม่ว่าจะหันไปดูหนังไหนๆ ในเมืองหลวงก็จะพบว่าหนังเกี่ยวกับเรื่องของกามารมณ์ (เซ็กซ์มากที่สุดใน...)” (สุรศักดิ์, 2515: 13)

ภาพยนตร์ที่แสดงออกถึงเนื้อหาทางเพศเหล่านี้ ปรากฏมากขึ้นในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ใหม่สำหรับสังคมไทยเช่นกัน ผู้วิจัยพบว่าในยุคก่อนหน้านี้อะบบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ก็ยังคงมีความเข้มงวดต่อเนื้อหาของภาพยนตร์ที่จะแสดงถึงการกระทำอันลามกอนาจาร ดังคำสัมภาษณ์ของเชิด ทรงศรี ผู้กำกับภาพยนตร์ (2514: 44) “... เซ็นเซอร์เมืองไทยนี้ เกือบเรียกได้ว่า เครื่องศีลธรรมที่สุดในเอเชีย หนังเรื่อง “ลำพู่” ของผม ผู้หญิงคนหนึ่งวิ่งหนีพายุ ผ้าหลุดเห็นอกแหว่บหนึ่ง เซ็นเซอร์ขลิบหนึ่งคืบ” อย่างไรก็ตามพบการแสดงควม

⁷ ลักษณะเช่นนี้ยังสอดคล้องกับสถานการณ์ของตลาดภาพยนตร์ฮอลลีวู้ดปลายทศวรรษที่ 2500 ถึงต้นทศวรรษที่ 2510 ที่อุตสาหกรรมภาพยนตร์อเมริกาประสบปัญหาขาดทุน เนื่องจากระบบสตูดิโอล่มสลาย และกระแสต่อต้านสงครามเวียดนาม ทำให้เกิดการตั้งคำถามต่อสถาบันทางสังคมและการต่อต้านค่านิยม ส่งผลให้ภาพยนตร์ฮอลลีวู้ดมีเนื้อหาที่ท้าทายศีลธรรม โดยเฉพาะเรื่องเพศและความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น (สมชาย, 2552: 59)

⁸ สุพรรณให้ทรศนะเรื่องเซ็กซ์ นับวันจะต้องโป๊มากขึ้น ไทยรัฐ (20 กันยายน 2517), 13-14

คิดเห็นของภาครัฐที่มีต่อภาพยนตร์ “ในด้านพิจารณาภาพยนตร์ ยังยึดถือนโยบายเดิม เพราะมีมาตรการอยู่แล้ว... (สำหรับภาพยนตร์ปี) อย่าให้ดูทุเรศนัยน์ตาหรือยั่วยุเกินไปเท่า นั้น” (2516 อ้างถึงในสมชาย, 2552: 163) กระแสวิพากษ์วิจารณ์ที่เพิ่มขึ้น ทำให้ภาครัฐ เจ้าหน้าที่พิจารณาภาพยนตร์ มีความเข้มงวดมากขึ้น จนทำให้หลังปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาทางเพศเริ่มลดน้อยลง ฉากโป๊เปลือยที่เคยปรากฏอย่าง มากก็เริ่มหายไป

นอกเหนือจากประเด็นเรื่องลามกอนาจารที่ขัดต่อพระราชบัญญัติภาพยนตร์แล้ว ยังมีประเด็นอื่นๆ อีกเช่น การสะท้อนถึงปัญหาการคอร์รัปชันในแวดวงราชการ ในภาพยนตร์เรื่อง “เขาคือกานต์”⁹ ดังบทสัมภาษณ์ของผู้กำกับว่า “เขาคือกานต์มีปัญหากับกองเซ็นเซอร์ตั้งแต่ต้นแล้ว เพราะเป็นหนังเรื่องแรกที่สร้างขึ้นมาพูดถึงระบบคอร์รัปชันโดยตรง ซึ่งในสมัยนั้นไม่มีใครกล้าแตะต้อง ผมเอาไปฉายให้จอมพลถนอมดู แล้วถามตรงๆ ว่า นี่เรื่องจริงหรือเปล่า ท่านบอกว่าเออ แล้วก็ผ่านเซ็นเซอร์” (ชาติเรณิณ, 2521: 60-67)¹⁰

อย่างไรก็ดีในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ท่ามกลางการเติบโตของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ไปพร้อมกับการเติบโตในระบอบประชาธิปไตยและระบอบเศรษฐกิจ¹¹ กฎหมายและระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับภาพยนตร์ไม่ได้แก้ไขในส่วนใจความสำคัญจนกระทั่งปี พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่าไม่เหมาะสมกับสภาวะการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งความล่าช้าของตัวบทกฎหมาย และการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการที่ทำการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ (ชัยยุทธ, 2545; นัยนา, 2539) ด้วยกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เคร่งครัด ผู้สร้างภาพยนตร์จึงมักจะหลีกเลี่ยงการสร้างภาพยนตร์ที่อาจฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว ส่งผลให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยทั้งในส่วนของเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ และการดำเนินเรื่อง ไม่สามารถพัฒนาแข่งขันกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ต่างประเทศได้ (อิทธิพล, 2552: 5) โดยให้เหตุผลว่ากฎหมายและข้อบังคับ

⁹เขาคือกานต์ สร้างขึ้นจากนวนิยายของสุวรรณี สุคนธา ซึ่งได้รับรางวัลชนะเลิศจากองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization – SEATO) ภาพยนตร์เรื่องนี้สร้างและกำกับโดย ม.จ. ชาติเรณิณ ยุคล สะท้อนถึงปัญหาทางด้านสาธารณสุข, ความยากจนในชนบทท้องถิ่นที่ห่างไกลและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น

¹⁰ ลลนา นัตพบ ม.จ. ชาติเรณิณ ยุคล. ลลนา. 5 (พฤศจิกายน 2521)

¹¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปลายทศวรรษที่ 2520-2530 การผุดขึ้นของโรงงานระบบมัลติเพล็กซ์ขนาดใหญ่จำนวนมาก ทำให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยเติบโตขึ้นด้วยเช่นกัน อาทิ โรงภาพยนตร์เมเจอร์ซีนีเพลกซ์

เกี่ยวกับการสร้างภาพยนตร์เป็นเสมือนกรอบที่กำหนดให้ผู้สร้างภาพยนตร์ไม่สามารถแสดงความคิดสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่

นอกจากนั้นยังมีการตั้งคำถามถึงความแตกต่างของมาตรฐานการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์แต่ละชุด ความเข้มงวดที่แตกต่างกัน ระหว่างการตรวจภาพยนตร์ต่างประเทศและประเทศไทย รวมถึงเรื่องดุลยพินิจของคณะกรรมการจำนวนไม่กี่คน¹² จนเป็นเหตุให้เจ้าของภาพยนตร์ ผู้กำกับ และผู้ชมอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าเจ้าหน้าที่เซ็นเซอร์ส่วนใหญ่ คอยแต่จะเบลอ ดุดเสียด ตัดภาพหรือห้ามฉายโดยใช้ความรู้สึกส่วนตัวเป็นเกณฑ์ ไม่มีมาตรฐาน และขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องศิลปะการสร้างภาพยนตร์ ประเด็นคำถามสำคัญที่มีต่อความเหมาะสมของการเซ็นเซอร์คือ สิทธิเสรีภาพของสื่อ มาตรฐานการเซ็นเซอร์ของภาพยนตร์แต่ละเรื่องที่ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับเหตุผลของการเซ็นเซอร์ โดยเฉพาะในประเด็นที่ห้ามมิให้ฉายภาพยนตร์เรื่องนั้น นำมาสู่คำถามเรื่องสิทธิของผู้ชมในฐานะที่จะตัดสินใจชมภาพยนตร์ด้วยวุฒิภาวะของตนเอง

ผู้วิจัยพบว่าหลายครั้งการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ของคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ กลายเป็นข่าวครึกโครมในหน้าหนังสือพิมพ์และเป็นประเด็นสำคัญที่ถกเถียงกันในเว็บบอร์ด เช่น กรณีการเบลอภาพบุหรี, เหล้า, ยาเสพติดและภาพโป๊ กรณีเบลอแก้วเบียร์ในรายการเมก้าเคลฟเวอร์ ซึ่งเป็นรายการทดลองทางวิทยาศาสตร์, การเซ็นเซอร์หน้าอกของตัวการ์ตูนชิซูกะในฉากอาบน้ำ ในทีวี ดีการ์ตูนโดราเอมอนฉบับภาพยนตร์ภาคใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีเซ็นเซอร์ภาพยนตร์เรื่อง “แสงศตวรรษ” ที่กำกับโดย อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล¹³ ซึ่งกำหนดให้ตัดภาพยนตร์ออก 4 ฉาก¹⁴ เมื่อ

¹² ดูตัวอย่างการถกเถียงกรณีแสงศตวรรษได้ในเว็บบอร์ดของ Thai Film เข้าถึงได้ใน

<http://thaifilm.com/forumDetail.asp?topicID=3130>

¹³ เจ้ย-อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล ผู้กำกับคนแรกของไทยที่สามารถคว้ารางวัล Un Certain Regard และ Jury Prize จากเทศกาลหนังเมืองคานส์ (จากเรื่อง “สุดเสน่หา” และ “สัตว์ประหลาด” ตามลำดับ) และได้รับรางวัลศิลปาธร ปี 2549 สาขาภาพยนตร์ จากสำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ส่วนเรื่อง “แสงศตวรรษ” ได้รับรางวัลลำดับภาพยอดเยี่ยมจาก Asian Film Awards (ฮ่องกง) และรางวัลภาพยนตร์ยอดเยี่ยมจากเทศกาลหนังเอเชียโดวิลล์ ประเทศฝรั่งเศส

¹⁴ 1) ฉากพระกำลังเล่นกีตาร์ 2) ฉากหอมต็มเหล้าในโรงพยาบาลขณะกำลังปฏิบัติหน้าที่

3) ฉากหมอชายจูบแสดงความรักกับแฟนสาวที่แวะมาเยี่ยมที่โรงพยาบาล ก่อนจะต้องจากกันเมื่อฝ่ายหญิงต้องย้ายไปทำงาน

ต่างจังหวัด และเกิดอารมณ์ทางเพศจนเห็นความผิดปกติของเป่ากางเกง (ในกางเกง) และ 4) ฉากพระเล่นเครื่องร่อน

อภิชาติพงศ์ไ้มยอมให้มีการตัดทอนฉากใดฉากหนึ่งออก ภาพยนตร์เรื่อง “แสงศตวรรษ” จึงไม่สามารถเข้าฉายได้ในประเทศไทย นอกจากนั้นคณะกรรมการไ้ยัดฟิล์มภาพยนตร์เรื่องนี้ (แม้ว่าทางทีมงานจะยืนยันว่าไ้ยุติการฉายภาพยนตร์ และจะไ้มีการอุทธรณ์ไ้พิจารณาอีกครั้ง) โดยกล่าวว่าทางกองเซ็นเซอร์จะคืนฟิล์มให้ต่อเมื่อตัด 4 ฉากที่มีปัญหาทิ้งเสียก่อน

ขณะที่ฝ่ายสนับสนุนไ้ความเห็นว่ การเซ็นเซอร์มีไ้เกิดขึ้นเพราะภาครัฐต้องการใช้อำนาจในการควบคุมสื่อแต่ฝ่ายเดียว แต่ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการเรียกร้องของผู้คนในสังคม เช่น พ่อแม่ ผู้ปกครอง และสถาบันการศึกษา ฯลฯ ที่ไ้เห็นอิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อพฤติกรรมโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน จึงขอไ้ภาครัฐเข้ามาทำหน้าที่ป้องกันและกำกับมิไ้เสนอสิ่งทีล่อแหลม หยาบคาย ส่อไปในทางลามกอนาจาร หรือขัดต่อศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงามของสังคม เซ็นเซอร์ก็มีไ้สิ่งที่เลวร้ายไปเสียทั้งหมด ปัจจุบันมักมีการหยิบยกภาพยนตร์เกาหลีมาเปรียบเทียบ ยิ่งทำให้เห็นชัดว่ไม่จำเป็นจะต้องมีฉากต้องห้ามหรือฉากที่เสี่ยงต่อการถูกเซ็นเซอร์ หากบทดีและเนื้อหาเข้มข้นพอ ผู้กำกับก็ สามารถสร้างภาพยนตร์ออกมาให้ดีและดัง เป็นภาพยนตร์คุณภาพที่ตลาดต้องการได้ (อมรรัตน์ 2554)

การทบทวนพัฒนาการการควบคุมภาพยนตร์สะท้อนถึงความพยายามของรัฐที่จะควบคุมพฤติกรรมและการรับชมภาพยนตร์ของประชาชน โดยเสนอว่สื่อภาพยนตร์มีอิทธิต่อผู้ชม อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่เพียงควบคุมเฉพาะผู้ชม แต่ยังส่งผลให้ผู้สร้างภาพยนตร์เลือกที่จะควบคุมภาพยนตร์ของตนเอง หรือที่เรียกว่า “เซ็นเซอร์ตัวเอง” การเซ็นเซอร์ยังสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของรัฐที่มีต่อบทบาทของภาพยนตร์ที่ไม่ได้เป็นเพียงสื่อเพื่อสร้างความบันเทิงแก่ผู้ชม แต่ภาพยนตร์ไทยยังมีหน้าที่สร้างค่านิยมอื่นๆ ให้แก่สังคมด้วย เช่น ความรักชาติ ความกตัญญูรู้คุณ ความรับผิดชอบในหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่านิยมทางด้านศีลธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2521: 44-45)

ในท้ายทีสุดขอเรียกร้องที่มีต่อระบบการเซ็นเซอร์ดังกล่าว ไ้ได้นำมาสู่การทบทวนไ้ยกเลิกระบบการเซ็นเซอร์เดิม และเปลี่ยนมาไ้การจัดจำแนกประเภทภาพยนตร์ หรือ “เรตติ้ง” (Rating System) โดยครอบคลุมถึง ภาพยนตร์สารคดี ละคร ทั้งในรูปแบบของภาพยนตร์ที่ฉายในโรงภาพยนตร์หรือฟิล์ม และในรูปแบบของทีวีดี วีซีดี ซีดีรอม ซึ่งเป็นระบบการจัดระดับภาพยนตร์ที่ไ้กันอย่างสากล ถือเป็นไ้การเปลี่ยนแปลงก้าวสำคัญของวงการภาพยนตร์ไทย

ระบบเรตติ้ง

ประเทศไทยเปลี่ยนมาใช้ในการจัดประเภทภาพยนตร์หรือการจัด “เรตติ้ง” โดยประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ปี พ.ศ. 2551 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดภาพยนตร์ไว้ 7 ประเภท โดยประเภทที่ 6 และประเภทที่ 7 จัดอยู่ในเรตติ้งของภาพยนตร์ต้องห้าม อันหมายถึง ภาพยนตร์ประเภทที่ 6 ภาพยนตร์ที่ห้ามผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีชม (ยกเว้นผู้บรรลุนิติภาวะโดยการสมรส) และประเภทที่ 7 ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร ตามรายละเอียดดังนี้

1. ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และควรส่งเสริมให้ดู ใช้สัญลักษณ์ ‘ส’
2. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ทั่วไป ใช้สัญลักษณ์ ‘ท’
3. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป ใช้สัญลักษณ์ ‘น 13+’
4. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ใช้สัญลักษณ์ ‘น 15+’
5. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ใช้สัญลักษณ์ ‘น 18+’
6. ภาพยนตร์ที่ห้ามผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีดู ใช้สัญลักษณ์ ‘ฉ 20-’
7. ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร

ทางภาครัฐได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเปลี่ยนมาสู่ระบบการจัดประเภทภาพยนตร์ไว้ว่า เพื่อให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยมีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น เนื่องจากระบบเรตติ้งเป็นระบบการจัดประเภทภาพยนตร์ที่ใช้กันเป็นสากล และเพื่อให้ผู้ผลิตมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น¹⁵ โดยจะให้โรงภาพยนตร์เป็นฝ่ายที่ตรวจบัตรประชาชนอย่างเคร่งครัด และหากฝ่าฝืนก็จะมีโทษปรับประมาณ 100,000 บาท จึงเห็นได้ว่าการเปลี่ยนมาใช้ระบบเรตติ้งนั้นส่งผลกระทบต่อ 3 หน่วยงานหลักอย่างสำคัญ คือ 1) รัฐ ซึ่งเป็นผู้ควบคุม 2) ผู้สร้างภาพยนตร์ และ 3) ผู้ประกอบการโรงภาพยนตร์ ที่ต่างต้องมีหน้าที่ในการพิจารณาภาพยนตร์ ดังต่อไปนี้

¹⁵ ดึงความเห็นของนายธีระ สลักเพชร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมในขณะนั้น “ผู้ผลิตสามารถวางเป้าหมายของตัวเองได้เลยว่า จะทำหนังให้อยู่กรอบไหน ทำให้คนกลุ่มไหนดู ที่สำคัญผู้สร้างเองก็จะมีอิสระมากขึ้น ไม่ต้องมาพะวงหน้าพะวงหลังว่า ทำแล้วจะผ่านหรือเปล่า หรือกว่าจะถ่ายมาได้แต่ละฉาก พอทำเสร็จก็ต้องโดนตัดทิ้ง และจากการประชุมบรรดาผู้ที่อยู่แวดวงภาพยนตร์ต่างก็เห็นด้วยกับการจัดเรต อย่างล่าสุดผมเจอคุณปรัชญา ปิ่นแก้ว เขาบอกว่าเขาพอใจมากๆ สามารถสร้างสรรค์อะไรได้อีกเยอะเลย โดยเฉพาะสิ่งที่เขาค้างอยู่ในใจ ทำไม่ได้ แต่ตอนนี้ทำได้” (อ้างอิงใน ‘เรตหนัง’ เซ็นเซอร์ทั้งที่ไม่เซ็นเซอร์ ASTVผู้จัดการรายวัน 12 สิงหาคม 2552, 20)

ฝ่ายแรก “รัฐ” เปิดโอกาสให้กลุ่มคนหลากหลายสาขา ทั้งด้านภาพยนตร์ ศาสนา การศึกษา ฯลฯ เข้าร่วมเป็นกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ ทั้งนี้เพื่อให้การกำหนดประเภทภาพยนตร์มาจากมุมมองที่หลากหลาย ไม่ได้ผูกขาดความคิดจากบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ฝ่ายที่สอง “ผู้สร้างภาพยนตร์” วิทยา ทองอยู่ยง ผู้กำกับภาพยนตร์เรื่อง ‘แพนฉัน’ และ ‘เก๋เก๋’ ให้ความเห็นว่า “ผมเห็นว่ามันเป็นเรื่องที่ดีแน่ๆ แต่กับการปฏิบัติจริงก็คงจะต้องค่อยเป็นค่อยไป ผมเชื่อว่าสุดท้ายแล้ว เมื่อการควบคุมมีมาตรฐาน มันก็จะส่งผลดีต่อสังคมไทยโดยรวม... และเราสามารถขยายขอบเขตและมีโจทย์ในการทำงานได้หลากหลายมากขึ้น เมื่อรู้ว่ากลุ่มเป้าหมายที่เราอยากให้เขาดูนั้นเป็นใคร ก็จะได้เลือกใช้ภาษาของการเล่าเรื่องที่เหมาะสม”

ฝ่ายที่สาม “ผู้ประกอบการโรงภาพยนตร์” วิสูตร พูลวรลักษณ์ ประธานกรรมการบริษัทจีทีเอช จำกัด หนึ่งในยักษ์ใหญ่การผลิตภาพยนตร์ไทย มองการจัดประเภทภาพยนตร์ว่า ควรจะมีมาตรฐานแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีรายละเอียดขยับน้อยกว่าประเทศอื่นๆ ก็ตาม “เรต 13 - 15 - 18 ไม่ได้ห้ามเข้าชม มันเป็นเพียงเลขบอกความเหมาะสม แต่เรต 20 นั้นเป็นข้อห้าม และเท่าที่เข้าไปดูในรายละเอียดแล้วจะเห็นว่าต้องเป็นหนังที่รุนแรงจริงๆ ซึ่งตรงนี้ก็เปิดโอกาสให้กับหนังอีกประเภทหนึ่ง อย่างเช่นเรื่อง ‘จัน ดารา’ ซึ่งตอนนั้นมีปัญหามาก เราก็ขอกองเซ็นเซอร์ให้จัดอยู่เรต 20 เลยได้ไหม ไม่อยากให้เด็กดู แต่ทางกองเซ็นเซอร์บอกว่าไม่ได้ เพราะมันไม่มีกฎหมายมารองรับ ต้องขอยหนังออกอย่างเดียวซึ่งมันเสียคุณค่า อรรถรส และสิ่งที่ตั้งใจจะนำเสนอตั้งแต่ต้นก็หายไปหมด”

พงศ์นรินทร์ อุลิศ ผู้บริหารโรงภาพยนตร์ House RCA กล่าวถึงมาตรการในการจัดประเภทภาพยนตร์ของกระทรวงวัฒนธรรมว่า โดยส่วนตัวมองว่าคงไม่แตกต่างจากการเซ็นเซอร์เท่าใดนัก เพราะการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ก็คือการตัดทอนเนื้อหาหรือภาพบางส่วน ขณะที่การจัดประเภทก็คือการเซ็นเซอร์ที่ตัวบุคคลแทน อย่างไรก็ตาม โดยส่วนตัวนั้นเห็นด้วยกับการเซ็นเซอร์ แต่คนจะมาเซ็นเซอร์ควรจะอยู่ในวงการอุตสาหกรรมภาพยนตร์เอง ไม่ใช่คนของหน่วยงานรัฐ

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เกี่ยวข้องในแวดวงภาพยนตร์หลายฝ่ายเห็นว่า พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 มีหลายประเด็นที่ต้องแก้ไข โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับวิธีการจัดประเภทภาพยนตร์ ซึ่งยังคงมีเรต “ห้ามฉาย” มีการจัดสัมมนาในแวดวงวิชาการเกี่ยวกับการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ โดยข้อถกเถียงที่สำคัญ ได้แก่ “พ.ร.บ. ฉบับนี้ ถูกเรียกร้องให้จัดทำขึ้นเพื่อแทน พ.ร.บ. ฉบับเก่า ที่ใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2473 ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งฉบับเก่าไม่มีการแบ่งเรตตั้ง

ภาพยนตร์ แต่จะให้อำนาจเจ้าหน้าที่เซ็นเซอร์ ตัด หรือแบน พ.ร.บ. ฉบับใหม่จึงถูกคาดหวังว่าเนื้อหาของมันจะสอดคล้องกับสังคมที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่เมื่อทางมูลนิธิหนังไทยฯ ได้เห็นเนื้อหาจริงๆ มันกลับไม่เป็นเช่นนั้น อย่างไรก็ตามมันกลับเป็นการเคลื่อนไหวด้วยสิ่งที่สังคมเรียกร้องคือเรตติ้งโดยซ่อนแนวคิดอำนาจนิยมอยู่ภายใต้มัน” (สัณหชัย โชติรสเศรณี 2550)¹⁶ นอกจากการจัดสัมมนาทางวิชาการ ยังมีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้แก้ไขบางมาตราในพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยเครือข่ายบรรณกรเพื่อเสรีภาพของภาพยนตร์¹⁷ ได้ยื่นหนังสือต่อสมาชิกรัฐสภาชาติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 โดยเสนอให้แก้ไขมาตรา 7 ว่าด้วยการห้ามฉายภาพยนตร์ “การพยายามป้องกันสื่อที่ไม่เหมาะสมกับเยาวชนโดยการห้ามเผยแพร่ แสดงจุดยืนของรัฐที่ไม่เคารพระบอบการจัดประเภทของภาพยนตร์ ไม่เคารพพิจารณาอนุญาตของผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ซึ่งมีสิทธิทางการเมืองและสิทธิในการเสพข้อมูล ในขณะที่รัฐมีเครื่องมือมากมายในกฎหมายอาญาอื่นที่จะจัดการต่อการสร้างงานหรือแสดงผลงานที่ขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว”

การแสดงความคิดเห็นที่สนับสนุนให้แก้ไขบางมาตราในพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนที่จะประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ จนกระทั่งมีการประกาศใช้และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2553 ที่มีคำสั่งห้ามฉายภาพยนตร์เรื่อง “Insects in the Backyard” ซึ่งกำกับโดยธัญญ์วารินทร์ สุชะพิสิษฐ์ โดยคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ได้สั่งห้ามฉายภาพยนตร์เรื่องนี้ในราชอาณาจักรไทย ด้วยเหตุผลว่า “มีเนื้อหาขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” ทำให้เกิดกระแสประท้วงคัดค้านจากบุคคลในแวดวงภาพยนตร์หลายฝ่าย ซึ่งแสดงความคิดเห็นว่า “คำสั่งห้ามฉายถือว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” การเคลื่อนไหวคัดค้านคำสั่งห้ามฉายภาพยนตร์และเสนอให้มีการยกเลิกการจัดประเภท “ห้ามฉาย” ยังคงดำเนินต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ดังเช่นกรณีเครือข่ายคนดูหนังยื่นหนังสือเพื่อขอให้ชี้แจงเหตุผลกรณี “ห้ามฉาย” ภาพยนตร์เรื่อง “Insects in the Backyard” แต่เจ้าหน้าที่กระทรวงวัฒนธรรมไม่รับหนังสือ และสั่ง

---

16 บทสัมภาษณ์ ‘สัณหชัย โชติรสเศรณี’ แห่งมูลนิธิหนังไทย: เป้าหมายของการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ ทำให้คนไทยโง่? สัมภาษณ์/ถ่ายภาพโดย อรรถพล สาตุ้ม ประชาไท วันที่ : 29/11/2550 เข้าถึงได้โดย <http://prachatai.com/journal/2007/11/14980>

17 สมาชิกเครือข่ายประกอบไปด้วย นักวิชาการ, ผู้กำกับภาพยนตร์ และนักเขียน ประมาณ 30 คน อาทิ น.ส.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, จิระนันท์ พิตรปรีชา, อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล, เป็นเอก รัตนเรือง, พิมพกา ไทวिरะ

ให้กลับไปแก้ไขหนังสือให้ถูกต้องเพราะถือว่ากรณีนี้เป็นการ “ไม่อนุญาตให้ฉาย” ตามมาตรา 29
ไม่ใช่การ “ห้ามฉาย” ตามมาตรา 26 (7)¹⁸

---

18 อ้างถึงใน พ.ร.บ. ภาพยนตร์ กับคำถามที่กระทรวงวัฒนธรรมไม่เคยตอบ (จึงขอถามศาลปกครองแทน)
โดย <http://ilaw.or.th>

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อเสนอมาตรฐานเพื่อจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนแรกเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ซึ่งประกอบไปด้วยการวิจัยเอกสารที่สำคัญสองส่วนคือ

1) การทบทวนงานศึกษาเกี่ยวกับการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยสำหรับกรณีศึกษาต่างประเทศ คณะผู้วิจัยจะเลือกศึกษาเฉพาะกรณีประเทศสหรัฐอเมริกาในฐานะที่เป็นประเทศแม่แบบของการใช้ระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์มาใช้เป็นประเทศแรก และกรณีของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีสภาพสังคมและวัฒนธรรมใกล้เคียงกับประเทศไทย ทั้งนี้การศึกษาในส่วนนี้จะทำให้เห็นภาพรวมของการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ของต่างประเทศ รวมถึงความเป็นมาและสภาพปัญหาของการจัดแบ่งภาพยนตร์ในประเทศไทย เพื่อจะเป็นแนวทางในการตั้งคำถามสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group Interview)

2) การวิเคราะห์ภาพยนตร์ โดยจะเลือกวิเคราะห์ภาพยนตร์ไทยที่ถูกจัดประเภทให้เป็นภาพยนตร์ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้ชมที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป และภาพยนตร์ที่ถูกพิจารณาห้ามฉายในราชอาณาจักรไทย ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 โดยจะวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาหลักการและมาตรฐานที่คณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ใช้ในการพิจารณาตรวจภาพยนตร์ ซึ่งจะให้เห็นถึงปัญหาของการตรวจพิจารณาจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ของคณะกรรมการฯ ที่ยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่มีหลักการในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ส่วนที่สองเป็นการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus group Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเลือกกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมจากการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์มาร่วมให้สัมภาษณ์กลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลที่เป็นตัวแทนของสถาบัน องค์กรและกลุ่มคนต่างๆ ดังนี้

1. ตัวแทนกลุ่มวิชาชีพเกี่ยวกับภาพยนตร์และสื่อมวลชน เช่น ผู้กำกับภาพยนตร์, ผู้สื่อข่าว
2. ตัวแทนสถาบันกฎหมาย เช่น ทนายความ
3. ตัวแทนนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเภทภาพยนตร์
4. ตัวแทนกลุ่มเครือข่ายผู้ชมภาพยนตร์และผู้ปกครอง

ทั้งนี้การสัมภาษณ์กลุ่มจากตัวแทนทั้ง 4 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการสอบถามถึงทัศนคติที่มีต่อการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ของประเทศไทย และส่วนที่สอง เป็นการนำผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาของการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ที่ได้จากการสัมภาษณ์ในช่วงแรกมาพิจารณา และร่วมกันเสนอแนวทางเพื่อหามาตรฐานการพิจารณาจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ของไทย

กระบวนการดังกล่าวข้างต้น เป็นกระบวนการที่อยู่ภายใต้แนวความคิดของการมีส่วนร่วม โดยพยายามที่จะเปิดโอกาสให้ตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้มีโอกาสเข้ามาร่วมเสนอความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและสร้างมาตรฐานการ จัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ของประเทศไทย

บทที่ 4

พิจารณากรณี “ห้ามฉาย” ในราชอาณาจักรไทย

การห้ามฉายภาพยนตร์ ตลอดจนการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์สามารถเผยให้เห็นถึงการตีความและการให้ความหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “ศีลธรรมส่วนรวม” (moral consensus) และความมั่นคงของรัฐ ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐ (Brennan, 2005: 481) กล่าวคือ การห้ามฉายภาพยนตร์มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคม การเมืองวัฒนธรรมในช่วงเวลานั้นๆ ดังจะพบว่างานศึกษาการเซ็นเซอร์และห้ามฉายภาพยนตร์ในหลายประเทศ มักมีกรอบการศึกษาอยู่ในระบบการเมืองการปกครองแบบเผด็จการ ซึ่งมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพและความแตกต่างหลากหลาย อาทิ ในประเทศอาร์เจนตินาช่วงทศวรรษที่ 1980s (Wilhelm, 1991) เกาหลีใต้ช่วงปี 1987-1992 (Park, 2002) กระทั่งเมื่อระบบการเมืองการปกครองเปลี่ยนไปสู่การเป็นประชาธิปไตย ความเข้มงวดในการห้ามก็จะลดน้อยลง ดังตัวอย่างในเกาหลีใต้ที่พบว่าหลังจากมีการคลายความเข้มงวดการในห้ามฉาย ทำให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์เกาหลีใต้มีเนื้อหาที่หลากหลายมากขึ้น (Park, 2002: 132)

สำหรับประเทศไทย นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 เป็นต้นมา การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนอกระบบราชการนำมาซึ่งความเคลื่อนไหวใหม่ๆ โดยเฉพาะการเติบโตของปริณทลสาธารณะ (public sphere) ที่ทำให้สื่อสารมวลชน นักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน (NGOs) และนักกิจกรรมมีบทบาทมากขึ้นในการต่อรองกับนโยบายของรัฐ อันเรียกว่า “การเมืองภาคประชาชน” หรือ “ขบวนการทางสังคมแบบใหม่” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคสื่อสารมวลชน นักเคลื่อนไหวองค์กรต่างๆ รณรงค์ให้มีการเขียนมาตราให้อิสระเสรีภาพแก่สื่อในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ทั้งยังมีการเสนอให้จัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อบริหารจัดการสื่อมวลชนต่างๆ (ผาสุกและคริส, 2546: 462-463) ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรอิสระด้านการกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ และด้านโทรคมนาคม หรือสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช) ในปัจจุบัน

ท่ามกลางบริบทเช่นนี้ การควบคุมภาพยนตร์ซึ่งอาศัยพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 ที่เน้นบทบาทของรัฐในการควบคุม กำกับและดูแลภาพยนตร์อย่างใกล้ชิด จึงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความเข้มงวดของกฎหมาย โดยเฉพาะมาตรา 4 ที่ระบุว่า

“ห้ามมิให้ทำ หรือฉาย หรือแสดง ณ สถานที่มหรสพ ซึ่งภาพยนตร์หรือประกาศอปรด้วย ลักษณะฝ่าฝืน หรืออาจฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรืออาจฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ถึงแม้เพียงว่าการทำหรือฉาย หรือการแสดงภาพยนตร์ หรือประกาศนั้นๆ น่าจะมีผล เช่นว่านั้น ก็ห้ามดุจกัน”

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ จึงมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว โดยเสนอให้มีการใช้ระบบการจัดแบ่งประเภทผู้ชมภาพยนตร์แทนที่การควบคุม ทั้งยังเสนอให้องค์กรวิชาชีพภาพยนตร์ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาภาพยนตร์ด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อเสนอจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการควบคุมภาพยนตร์นับจากช่วงทศวรรษที่ 2540 เป็นต้นมา อันได้แก่ ขนิษฐา จิตประกอบ (2541), จรัล ทองเกษม (2539), ชัยยุทธ อภินันท์ธรรม (2545), นัยนา แย้มสาขา (2539), แสงดาว เสนาจักร (2545), รักศานต์ วิวัฒน์สินอุดม (2542) เป็นต้น

จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งมีสาระสำคัญที่การประกาศใช้ระบบการจัดจำแนกภาพยนตร์ (rating system) อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติที่ประกาศใหม่นี้ยังคงได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์ว่าเน้นการตรวจพิจารณาจากภาครัฐเป็นหลักและยังปรากฏวิธีคิดเรื่องการเซ็นเซอร์และ/หรือการควบคุมเช่นเดียวกันกับมาตรา 4 เดิม ดังที่ปรากฏผ่านมาตรา 26 (7) ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร ตามที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา “กฎกระทรวงการกำหนดลักษณะของประเภทภาพยนตร์ พ.ศ. 2552” (ข้อ 7) ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- (2) สาระสำคัญของเรื่องเป็นการเหยียดหยามหรือนำความเสื่อมเสียมาสู่ศาสนาหรือไม่เคารพต่อปูชนียบุคคล ปูชนียสถาน หรือปูชนียวัตถุ
- (3) เนื้อหาที่ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ
- (4) เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ

- (5) สาระสำคัญของเรื่องเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์
- (6) เนื้อหาที่แสดงการมีเพศสัมพันธ์ที่เห็นอวัยวะเพศ

รวมถึงมาตรา 29 การไม่อนุญาตให้ฉายภาพยนตร์ ความว่า “ในการพิจารณาอนุญาต ภาพยนตร์ตามมาตรา 25 ถ้าคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์เห็นว่าภาพยนตร์ใดมี เนื้อหาที่เป็นการบ่อนทำลาย ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจ กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐและเกียรติภูมิของประเทศไทยให้คณะกรรมการพิจารณา ภาพยนตร์และวีดิทัศน์มีอำนาจสั่งให้ผู้ขออนุญาตแก้ไขหรือตัดทอนก่อนอนุญาต หรือจะไม่อนุญาตก็ ได้” โดยมอบอำนาจให้คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์พิจารณา สั่งอนุญาตและให้กำหนดว่า ภาพยนตร์ดังกล่าวจัดอยู่ในภาพยนตร์ประเภทใดตามมาตรา 26 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เรื่องหลักเกณฑ์ในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์และสื่อโฆษณา พ.ศ. 2552

หลังการประกาศให้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 คณะกรรมการ พิจารณาภาพยนตร์มีคำสั่งห้ามมิให้มีการเผยแพร่ในราชอาณาจักร ตามมาตรา 26 (7) ข้อ 3 มีเนื้อหา ที่ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ ภาพยนตร์เรื่องเชคเปียร์ต้องตาย (Shakepeares Must Die) ในปี พ.ศ. 2555 และมีมติห้ามมิให้ฉายภาพยนตร์เรื่อง “Insects in the Backyard” ตามมาตรา 29 ในปี พ.ศ. 2553 ซึ่งได้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์จากฝ่ายต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน อันสัมพันธ์กับการเติบโตของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยด้วย เช่นกัน เนื้อหาในบทนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) การสำรวจเนื้อหาภาพยนตร์ที่ถูกห้ามฉาย โดย แบ่งแยกออกเป็น 2 กรณีคือ ภาพยนตร์เรื่อง “Insects in the Backyard” และ ภาพยนตร์เรื่องเชค เปียร์ต้องตาย (Shakepeares Must Die) (2) วิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบจากการห้ามฉาย ภาพยนตร์

1. บทสำรวจวิเคราะห์ภาพยนตร์

ในส่วนนี้ผู้วิจัยนำเสนอการวิเคราะห์เนื้อหาของภาพยนตร์ที่ได้รับมติห้ามฉาย โดยการ วิเคราะห์ผ่านวาทกรรมที่แวดล้อมภาพยนตร์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงข้อถกเถียงและข้อโต้แย้งระหว่างผู้สร้าง ภาพยนตร์จากสื่อต่างๆ

1.1 “ศีลธรรมอันดี”: กรณีภาพยนตร์เรื่อง Insects in the Backyard

ภาพยนตร์เรื่อง Insects in the Backyard เป็นภาพยนตร์ที่คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ได้ตรวจพิจารณาเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 แล้วได้รับคำสั่งไม่อนุญาตให้ฉายตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติและวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 เนื่องจากมีเนื้อหาขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยขณะนี้อยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณายื่นอุทธรณ์

Insects in the Backyard เป็นภาพยนตร์แนวตลก (Drama) ที่นำเสนอเรื่องราวของความสัมพันธ์ในครอบครัวของสังคมไทย โดยเล่าเรื่องผ่านครอบครัวหนึ่ง อันประกอบด้วย “พ่อ” (ธัญญา) “ลูกสาว” (เจนนี่) และ “ลูกชาย” (จอห์นนี่) ขณะที่แม่เสียชีวิตเมื่อคลอดลูกชาย พ่อจึงทำหน้าที่ดูแลลูกทั้งสองคนตามลำพัง มากไปกว่านั้น ตัวละคร “พ่อ” มีลักษณะทางกายภาพเป็นชายแต่มีเพศสภาพเป็นผู้หญิง ชอบแต่งตัวเป็นผู้หญิง และมีจินตนาการทางเพศกับเพศชาย แม้พ่อจะพยายามให้ความอบอุ่นแก่ลูกๆ เพื่อทำหน้าที่ในครอบครัวให้สมบูรณ์ กระนั้นลูกทั้งสองก็ไม่ยอมรับเพศสภาพและสถานภาพของพ่อ และบอกกับคนอื่นๆ ว่าพ่อเป็นพี่สาวชื่อ “ธัญญา” ความไม่เข้าใจในเพศสภาพของพ่อ ทำให้เด็กทั้งสองเลือกออกจากบ้านในช่วงที่เป็นวัยรุ่นและใช้ชีวิตในโลกของตัวเอง ลูกสาวออกไปคบหากับเพื่อนชายที่ขายบริการทางเพศ ส่วนเธอก็อาสาช่วยหารายได้ด้วยการขายบริการทางเพศเช่นเดียวกัน ส่วนลูกชายซึ่งอยู่ในวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ สุดท้ายก็เลือกขายบริการให้คนรักเพศเดียวกัน ในท้ายที่สุดเด็กๆ ได้เรียนรู้ถึงความรัก โดยไม่แยกความแตกต่างของเพศสภาพ ภาพยนตร์เรื่อง Insects in the Backyard เป็นภาพยนตร์อิสระ ไม่สังกัดค่าย กำกับ เขียนบท และแสดงนำโดย ธัญญาวาริน สุชะพิลิสฐ์ ตัวภาพยนตร์ถ่ายทำในหลายจังหวัดของประเทศไทย ตั้งแต่กรุงเทพฯ จนถึงแม่ฮ่องสอน ด้วยงบประมาณในการถ่ายทำไม่มากนัก ซึ่งส่วนใหญ่มาจากบรรดาเพื่อนฝูงของธัญญาวาริน¹ (“Insects in the Backyard”, 2553)

ในวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 บริษัท ป๊อบ พิคเจอร์ จำกัด ยื่นคำขออุทธรณ์นำภาพยนตร์เรื่อง Insects in the Backyard ออกฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายในราชอาณาจักรต่อคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ โดยขออนุญาตให้จัดอยู่ในภาพยนตร์ประเภทภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป (เรท น 18+) และในวันเดียวกัน

¹http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1289987097&gpid=01&catid=08

คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ คณะที่ 2 มีมติออกคำสั่งไม่อนุญาต เนื่องจากมีเนื้อหา
ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หลังจากนั้น ธรรมนูญวาริน สุขพิสิษฐ์ ยื่นคำขอ
อนุญาตนำภาพยนตร์เรื่อง Insects in the Backyard ออกฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายใน
ราชอาณาจักรต่อคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์อีกครั้ง ในนามของตัวเอง โดยขอ
อนุญาตให้จัดอยู่ในภาพยนตร์ประเภทภาพยนตร์ที่ห้ามผู้มีอายุต่ำกว่า 20 ปีเข้าชม (เรท ฉ 20) และ
เพิ่มคำเตือนเข้าไปในภาพยนตร์ว่า “ภาพยนตร์เรื่องนี้สร้างขึ้นจากจินตนาการของผู้สร้าง พฤติกรรม
ต่างๆ ของตัวละครในเรื่องเป็นเพียงเหตุการณ์สมมติมิได้อ้างถึงบุคคลใดทั้งสิ้น โปรดใช้วิจารณญาณใน
การรับชม” และในวันเดียวกันคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ คณะที่สอง ซึ่ง
ประกอบด้วย คณะกรรมการชุดเดิม มีมติออกคำสั่งไม่อนุญาต เนื่องจากมีเนื้อหาขัดต่อศีลธรรมอันดี
ของประชาชน คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ โดยมีนายไตรรงค์ สุวรรณคีรี รอง
นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ประชุมเพื่อพิจารณาอุทธรณ์อีกครั้งและลงมติไม่อนุญาต 13 เสียง
อนุญาต 4 เสียง และงดออกเสียง 3 เสียง โดยได้มีการออกหนังสือแจ้งมติให้ธรรมนูญวารินทราบ โดย
ระบุว่า ภาพยนตร์เรื่องนี้มีเนื้อหาโดยรวมเป็นการถ่ายทอดลักษณะเนื้อหาเกี่ยวกับ

1. การร่วมเพศระหว่างชายกับชาย หญิงกับหญิง และชายกับหญิง
2. มีการสูบบุหรี่ ดื่มสุราในขณะที่แต่งกายเครื่องแบบนักเรียน
3. มีภาพเสนอขายบริการทางเพศในขณะที่แต่งกายเครื่องแบบนักเรียน
4. มีการนำเสนอการฆ่าพ่อ ซึ่งแม้จะเป็นฉากในความฝันแต่ก็ไม่สมควรจะมีเนื้อหาเหล่านี้

คณะกรรมการยังให้เหตุผลเพิ่มเติมอีกด้วยว่า สาระสำคัญของภาพยนตร์แสดงออกไปในทาง
ที่ไม่ถูกต้อง เช่น การให้เด็กหญิงและชายประกอบอาชีพขายบริการทางเพศแทนการหาทางออกด้วย
วิธีอื่น มีฉากให้เด็กขายบริการทางเพศในชุดนักเรียน มีการสอนให้เด็กสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และสอนวิธี
เล้าโลม คณะกรรมการเห็นว่า เนื้อหาสาระสำคัญของภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นการถ่ายทอดเกี่ยวกับการมี
เพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย อาจทำให้สังคมและผู้ชม แม้อายุเกิน 20 ปี เกิดความเข้าใจผิด
และเกิดการเลียนแบบในพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศหรือการขายบริการทางเพศ รวมทั้งพฤติกรรมที่
ไม่เหมาะสมอื่นๆ จึงเป็นการขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน การที่คณะกรรมการพิจารณา
ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ไม่อนุญาตให้ภาพยนตร์เรื่อง Insects in the Backyard ออกเผยแพร่

เนื่องจากขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้นจึงชอบแล้ว

ด้วยเหตุที่ภาพยนตร์เรื่อง *Insects in the Backyard* เป็นภาพยนตร์เรื่องแรกที่ได้รับคำสั่งไม่อนุญาตให้ฉาย นับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 จึงเกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างแพร่หลายในพื้นที่สื่อสาธารณะและในภาคประชาสังคม โดยเฉพาะเหตุผลของการไม่อนุญาตให้ฉาย ดังต่อไปนี้

1. ฉาก นักเรียน-นักศึกษาชายบริการ ฌัฐพงษ์ โอชะพนม (2553) ให้ความเห็นว่า “ฉากนักเรียน - นักศึกษาชายบริการ คือสิ่งที่ปรากฏในสังคมไทยอยู่ตลอดเวลา เราสามารถพบเห็นบุคคลเหล่านี้ได้ตามท้องถนนจนถึงบนหน้าหนังสือพิมพ์ ปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งเหล่านี้มีอยู่จริง หากแต่จะยอมรับและอยู่ร่วมกันมันได้แค่ไหน เหมือน ‘แมลงในสวนหลังบ้าน’ ที่แม้จะสร้างความรำคาญให้บ้าง แต่มันก็ยังเป็นส่วนหนึ่งในบ้านหรือสังคมของเราโดยไม่หลีกเลี่ยงไปไหนได้ เหมือนกับที่ ‘เจนนี่’ และ ‘จอห์นนี่’ รังเกียจพ่อของเธอที่เป็นกะเทย แต่ก็ต้องอยู่ร่วมชายคา และอาศัย ‘พ่อ’ คนนี้แหละที่คอยหาเลี้ยง” ขณะที่กัลปพฤกษ์ (2554) แสดงความเห็นว่าเป็น “ภาพยนตร์เรื่อง ‘เสียดาย’ ของหม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล ก็เคยนำเสนอในประเด็นนี้และสามารถที่จะออกฉายในวงกว้างได้”

2. ฉากการร่วมเพศที่เห็นอวัยวะเพศ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ออกเป็นสองแนวทาง *ประการแรกคือ* กลุ่มที่เห็นว่าฉากดังกล่าวปรากฏในภาพยนตร์เพียงแค่ 5 วินาทีและไม่ได้เป็นภาพหลัก แต่เป็นภาพที่อยู่ในทีวี มิได้เป็นฉากที่เกิดขึ้นมาจากการถ่ายทำของผู้กำกับเอง ขณะอีกฝ่ายเห็นว่าฉากดังกล่าวผิดกฎหมาย อย่างชัดเจน ดังความเห็นของรักศานต์ วิวัฒน์สินอุดม หนึ่งในคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ แสดงความเห็นว่าเป็น “ฉากดังกล่าวนี้มีความล่อแหลมมากที่สุด เนื่องจากเป็นฉากที่มีการแสดงการมีเพศสัมพันธ์ทางทวารชัดเจน เห็นการสอดใส่อวัยวะเพศและการร่วมเพศในฉากนั้น ซึ่งกฎหมายในมาตรา 29 ระบุไว้ชัดเจน ซึ่งกรรมการทำตามบรรทัดฐานของกฎหมายชัดเจน” (รักศานต์ วิวัฒน์สินอุดม, 2553)

3. สำหรับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ ก็ได้รับการวิพากษ์อย่างยิ่งว่าการไม่อนุญาตให้เนื้อหาเหล่านี้ฉาย ก็เท่ากับว่าเป็นการห้ามมิให้ฉายภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (transgender)

อาทิ การพาดหัวข่าวของสำนักข่าวอังกฤษ The Daily Mail² “Thailand bans film transgender father entitled Insects in the Backyard” หรือ “ประเทศไทยห้ามฉายภาพยนตร์ที่พ่อเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเรื่อง Insects in the Backyard” สอดคล้องกับความเห็นของ กัลป์ฤกษ์ (2554) ที่เสนอว่า “ข้อหาที่นับว่าผิดหลักมนุษยชนได้อย่างร้ายแรงที่สุดก็คือเหตุผลที่ระบุว่า “เนื้อหาสาระสำคัญของภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นการถ่ายทอดเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทย อาจทำให้สังคมและผู้ชมแม่จะมีอายุเกิน 20 ก็ตาม เกิดความเข้าใจผิดและเกิดการเลียนแบบในพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ” ซึ่งนับเป็นการแสดงอคติต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศอย่างชัดเจนว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีและไม่ควรเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ทั้งที่ในทางการแพทย์และหลักการมนุษยชนสากลโดยทั่วไปก็ระบุชัดแล้วว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศมิใช่สิ่งผิดหรือเลียนแบบได้ การเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อผู้ที่มีพฤติกรรมเหล่านี้ จึงถือเป็นการละเมิดความเท่าเทียมขั้นพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญได้ระบุไว้ว่าไม่สามารถปฏิเสธได้เลย”

ขณะที่รักศานต์ แสดงความเห็นว่า “ในฐานะอาจารย์เห็นว่า ภาพยนตร์เรื่องนี้ ผู้กำกับทำเอง เขียนบทเอง แสดงเอง จึงสะท้อนสิ่งที่อยู่ลึกๆ ในใจตัวผู้กำกับ ไม่ใช่การสะท้อนสังคม เพราะเรื่องรักร่วมเพศสังคมรับได้อยู่แล้ว กรรมการทุกท่านไม่เคยคิดกัน เพียงแต่ประเด็นใหญ่ๆ ที่เป็นเรื่องผิดกฎหมายที่ให้เห็นอวัยวะเพศประมาณ 5 วินาที อีกทั้งฉากร่วมเพศทั้งชายกับชาย หญิงกับหญิง รวมถึงชายกับหญิง ซึ่งเน้นเนื้อหาเรื่องเพศมากเกินไปซึ่งไม่เหมาะสมกับสังคมไทย” (รักศานต์ วัฒนสินอุดม, 2554)

4. มีการนำเสนอการฆ่าพ่อ ซึ่งแม้จะเป็นฉากในความฝันแต่ก็ไม่สมควรจะมีเนื้อหาเหล่านี้ มีข้อโต้แย้งว่าขณะที่ภาพยนตร์เรื่อง “เดือน” ก็มีฉากการฆ่าพ่อโดยตัวละครลูกชายเหมือนกัน ทั้งยังเป็น การฆ่าฟันกันจริงๆ มิได้อยู่ในฝัน ก็ยังสามารถผ่านการพิจารณาได้ด้วยพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงฉบับเดียวกัน โดยถูกจัดให้อยู่ในประเภทภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไป (กัลป์ฤกษ์, 2554)

---

²<http://www.dailymail.co.uk/news/article-1341458/Thailand-bans-film-transgender-father-entitled-Insects-Backyard.html>

จากข้อถกเถียงข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของการให้ความหมายของคำว่า “ผิดศีลธรรมอันดี” ในหลายๆ ทศวรรษจึงไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินที่ออกมา เมื่อเขาไม่เห็นว่าเป็นผิดศีลธรรมเนื่องจากคำว่าศีลธรรมอันดีมีความหมายที่เป็นนามธรรมและต้องอาศัยการตีความ ซึ่งอาจเป็นทั้งศีลธรรมของส่วนรวม ส่วนบุคคล รวมไปถึงศีลธรรมทางศาสนา ที่มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละศาสนา

1.2 การแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ: กรณีภาพยนตร์เรื่องเชคเปียร์ต้องตาย (Shakespeare Must Die)

ภาพยนตร์เรื่องเชคเปียร์ต้องตาย (Shakespeare Must Die) เป็นภาพยนตร์ที่ดัดแปลงมาจากบทประพันธ์เรื่อง “The Tragedy of Macbeth” (1606) หรือ “โศกนาฏกรรมของแมคเบธ” ซึ่งประพันธ์โดยวิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) กวีเอกของโลก³ ซึ่งว่าด้วยเรื่องราวของนักรบแห่งสกอตแลนด์นาม “แมคเบธ” ผู้มีชัยชนะเหนือกบฏ เขาและแบงโกว เพื่อนรักได้รับคำทำนายจากแม่มด 3 พี่น้องว่า เขาจะได้เป็นราชาแห่งสกอตแลนด์ ส่วนแบงโกวแม้ไม่ได้เป็นกษัตริย์ แต่ลูกหลานของเขาจะได้เป็นกษัตริย์ คำทำนายดังกล่าวทำให้เลดี้แมคเบธผู้ทะเยอทะยาน มักใหญ่ใฝ่สูงยุยงให้แมคเบธทรยศและสังหารกษัตริย์ดันแคนแห่งสกอตแลนด์ และขึ้นเป็นกษัตริย์เสียเอง คำพยากรณ์เป็นไปดังปรารถนา แต่นั่นกลับไม่ได้ทำให้ความรู้สึกผิดบาปในใจแมคเบธลดลง แต่ยังคงหลอกหลอนเขา ต่อมาเขาได้วางแผนสังหารแบงโกวเพื่อนรักพร้อมภรรยาเพื่อปิดปากการโค่นล้มกษัตริย์ดันแคน แต่พริอองซ์ บุตรชายของแบงโกวหนีไปได้ แมคเบธมองเห็นวิญญาณแบงโกว และญาติอื่นๆ หลอกหลอน ส่วนเลดี้แมคเบธ ที่เป็นราชินีแล้วมีอาการเสียสติ ขณะที่องค์ชายมัลคอล์ม และโดแนลแบน บุตรของกษัตริย์ดันแคน ได้ร่วมกับแมคดัฟฟ์ตีสกอตแลนด์เพื่อชิงบัลลังก์คืน แมตตอนแรกแมคเบธจะยึดคำทำนายของ 3 แม่มด ที่บอกว่าไม่มีมนุษย์ธรรมดาที่คลอตามธรรมชาติที่สามารถทำลายเขาได้ แต่แล้วแมคเบธก็รู้ว่าแมคดัฟฟ์นั้นปลอดภัยโดยการฆ่าห้องออก ในที่สุดแมคเบธก็สูญเสียความพ่ายแพ้แก่แมคดัฟฟ์

³ วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) เป็นกวีและนักเขียนบทละครชาวอังกฤษ ได้รับยกย่องทั่วไปว่าเป็นนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่ของอังกฤษและของโลก ผลงานที่มีชื่อเสียง อาทิ โรมิโอจูเลียต (Romeo Juliet), แฮมเลต (Hamlet) ตลอดจน เวนิส วาณิช (The Merchant of Venice) ซึ่งเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนไทย เป็นต้น

บทละครเรื่องนี้ของเชกเปียร์ได้รับการดัดแปลงเป็นบทละครเวที และบทภาพยนตร์ในหลายประเทศมาแล้ว ในหลายฉบับ อาทิ Death Scene From Macbeth (1905) ภาพยนตร์สั้นสัญชาติอเมริกัน, ภาพยนตร์อิสระอเมริกัน “Macbeth” (1947), Macqbool (2003) โดยถ่ายทำในแบบฉบับของบอลลีวูด (Bollywood) ถ่ายทำในภาษาฮินดี และเวอร์ชันล่าสุด Macbeth (2006)⁴ สำหรับในประเทศไทย เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 มีการแสดงละครเวทีเรื่อง “แมคเมธ” เพื่อเฉลิมฉลองวาระครบรอบ 40 ปี ของการก่อตั้งภาควิชาศิลปะการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและเนื่องในการเปิดโรงละคร “ศูนย์ศิลปการละครสดสโตนัมโกมล”⁵

“เชกสเปียร์ต้องตาย” เป็นภาพยนตร์ไทยที่ดัดแปลงมาจากบทละครดังกล่าว ซึ่งได้รับทุนสร้างจากกองทุนส่งเสริมภาพยนตร์ของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (สศร.) กระทรวงวัฒนธรรม ภายใต้โครงการไทยเข้มแข็งของรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในปี พ.ศ. 2553 ทั้งนี้ในเว็บไซต์ของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยระบุเรื่องย่อของภาพยนตร์เรื่องนี้ไว้ว่า⁶ “เรื่องราวแห่งการเมืองและไสยศาสตร์ ที่แปลเป็นไทยอย่างชื่อตรงต่อต้นฉบับละคร “โศกนาฏกรรม แม็คเบธ” ของวิลเลียมเชกสเปียร์ กวีเอกของโลก โดยมีการดัดแปลงเพื่อให้เป็นภาษาภาพยนตร์ และเข้ากับบริบทของวัฒนธรรมไทย หนังสือเชกสเปียร์เรื่องนี้ดำเนินไปพร้อมๆ กันสองโลก ในโลกของโรงละคร โลกของขุนพลกระหายเลือด มักใหญ่ใฝ่สูง งมภายในไสยศาสตร์ ผู้สถาปนาตนเองขึ้นเป็นราชาโดยการฆาตกรรมและโลกภายนอก ในชีวิตร่วมสมัยของนักปกครองเผด็จการของประเทศสมมุติแห่งหนึ่ง ผู้ที่งมภายในไสยศาสตร์ โหดเหี้ยมบ้าอำนาจ ซึ่งมีชื่อเรียกว่าท่านผู้นำและภริยาไฮโซน่าสะพรึงกลัวของท่าน เหตุการณ์ต่างๆ ในสองโลกแผ่นนี้ ส่องสะท้อนเข้าหากันเริ่มซึมเข้าหากัน จนกระทั่งสุดท้ายมันประสานงากันอย่างรุนแรง และโหดร้าย เมื่อคณะละครต้องชดใช้ด้วยชีวิต โทษฐานอุทริแสดงละครเรื่องนี้ในสังคมที่ปกครองโดยมนุษย์ เช่นท่านผู้นำ พวกเขาคิดอย่างไรที่จะต่อสู้กับความกลัวด้วยศิลปะ” ภาพยนตร์เรื่องนี้มีตัวละครนำชื่อ “เมฆเด็ด” (Mekhdeth) เป็นขุนนางที่ล้มอำนาจกษัตริย์ และสถาปนาตัวเองเป็นกษัตริย์พระองค์ใหม่ เมฆเด็ดลุ่มหลงในอำนาจ เกิดหวาดระแวงว่าจะถูกล้มล้าง จนต้องฆ่าใครต่อใครเพื่อจะได้อยู่ในอำนาจต่อไป เรื่องราวทั้งหมดเล่าผ่านมุมมองของตัวละครที่ชื่อว่า “บุญรอด”

⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Macbeth>

⁵ <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=717214>

⁶ http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1333445431

ภาษาที่ใช้ในบทภาพยนตร์ แทบจะเป็นการ "ถอดความ" จากภาษาอังกฤษฉบับต้นฉบับมาทั้งหมด ด้วยผู้กำกับให้เหตุผลต้องการรักษาอรรถรสทางภาษาแบบดั้งเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด ซึ่งเนื้อหาทั้งหมด ถอดความและเขียนบทโดยผู้กำกับสมานรัชฎ์ กาญจนะวณิชย์ ตัวอย่างการถอดความเนื้อหาในตอน หนึ่ง ดังนี้

“Alas, poor country! Almost afraid to know itself.

It cannot be called our mother, but our grave, where nothing,

But who knows nothing, is once seen to smile;

Where sighs and groans and shrieks that rend the air

Are made, not marked; where violent sorrow seems

A modern ecstasy. The dead man’s knell

Is there scarce asked for who, and good men’s lives

Expire before the flowers in their caps,

Dying or ere they sicken”

“อนิจจาบ้านเมืองน่าเวทนา เจ้าแทบไม่กล้ารู้จักตัวเอง

ไม่บังอาจเรียกว่าแผ่นดินแม่ ที่แท้คือหลุมศพของเรา

ไม่มีรอยยิ้มบนใบหน้า ล้วนแต่คนบ้าผู้ไม่รู้สิ่งอันใด

ยินแต่เสียงทอดถอนลมหายใจ ครวญครางเสียงร้องรำให้

อื้ออึงไปทั่วเมือง ไม่มีใครเห็นเป็นเรื่องแปลก

แม้จะแหลทุกขระทมสุดพรรณนา กลับละม้ายเป็นเรื่องธรรมดา

แลละม้ายเป็นธรรมดา เมื่อระฆังประหารกังวานมา

ไม่มีใครถามว่าเป็นเวลาของใคร คนดีอายุสั้นกว่าดอกไม้แซมผม

คอขาดล้มตาย ก่อนดอกไม้จะเหี่ยวเฉา

บนหัวของเขาด้วยซ้ำ”

ทั้งนี้คณะกรรมการพิจารณาเห็นว่าภาพยนตร์เรื่องเชกสเปียร์ต้องตาย มีเนื้อหาที่ก่อให้เกิดความแตกสามัคคีระหว่างคนในชาติตามกฎหมายกระทรวงกำหนดลักษณะของประเภทภาพยนตร์ พ.ศ. 2552 ข้อ 7 (3) โดยคาดว่ามีสาเหตุมาจากฉากที่ใช้ประกอบเนื้อเรื่อง ดังนี้

1. ฉากที่มีแม่มด 3 ตนกำลังตีใจจากผลงานของพวกเธอที่ปลุกปีศาจร้ายออกมาสร้างความปั่นป่วนให้กับโลกได้สำเร็จ โดยมีฉากหลังเป็นภาพความเสียหายจากกรณีเหตุการณ์ความไม่สงบและเหตุการณ์สลายการชุมนุมที่สี่แยกราชประสงค์เมื่อเดือนพฤษภาคมปี พ.ศ. 2553 ซึ่งฉากนี้ถูกปฏิเสธจากคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ เนื่องจากเห็นว่าอาจทำให้สาธารณชนเกิดความสับสนในแยกความจริงออกจากนวนิยาย (Centeno 2012) รวมถึงการใช้ภาพเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 มาประกอบด้วย ในประเด็นนี้ มานิต ศรีวานิชภูมิ ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์กล่าวว่า “กรณี Shakespeare Must Die ฉากที่สร้างโดยได้แรงบันดาลใจมาจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 การอ้างว่าผมทำหน้าที่เลียนแบบเหตุการณ์จริง ขณะที่คลิปภาพที่ปรากฏอยู่ในสื่ออื่นๆ โดยไม่ได้เลียนเลย ใช้ฟุตเทจจริงทำไมมันออกไปได้ ถ้าคิดที่ผมเลียนแบบ ซึ่งผมเถียงตลอดว่าผมไม่ได้เลียนแบบ คำว่าแรงบันดาลใจกับเลียนแบบไม่เหมือนกัน”

สอดคล้องกับความเห็นของสมานรัชฎ์ กาญจนวณิชย์ ผู้กำกับภาพยนตร์ว่า “การที่คณะกรรมการฯ ใช้เหตุผลเรื่องเหตุการณ์ 6 ต.ค. 2519 มาเป็นส่วนหนึ่งในการแบนหนังเรื่องนี้มันคิดว่าไม่ถูกต้อง เพราะจริงๆ แล้วฉากนี้ได้รับแรงบันดาลใจมาจากภาพถ่ายของสำนักข่าวเอพี ที่สะท้อนให้เห็นว่า ในช่วงที่เกิดความรุนแรงนั้นมีเด็กตัวเล็กๆ ยืนดูอยู่ และคนไทยด้วยกันยืนสูบบุหรี่มองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ขณะที่ในภาพยนตร์ก็มีภาพแสดงความรุนแรงเพียงเล็กน้อยเพื่อบอกว่าเกิดอะไรขึ้น แต่หัวใจสำคัญคือสะท้อนไปยังผู้ที่ดูเหตุการณ์นี้อยู่รอบๆ”

2. การใช้สีแดงเป็นสัญลักษณ์อยู่มากในเรื่อง ซึ่งอาจทำให้เกิดการตีความได้ว่าเป็นกลุ่มคนเสื้อแดง และอาจอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย ในประเด็นนี้ มีข้อโต้แย้งจากภาพยนตร์เรื่อง “ตั้งวง” ซึ่งปรากฏภาพการประท้วงของคนเสื้อแดง แต่ไม่เป็นปัญหา แต่เรื่อง Shakespeare Must Die มีสีแดงไม่ได้

3. บางฉากอาจทำให้เกิดการเข้าใจผิดถึงเรื่องการเมืองหมิ่นสถาบัน จากส่วนหนึ่งของบทละครแมคเบธที่มีเนื้อหาส่วนหนึ่งเป็นฉากการปลงชีวิต อย่างไรก็ตาม มานิต ศรีวานิชภูมิ ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ให้ความเห็นว่าเนื่องจากภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกระทรวงวัฒนธรรม ดังนั้น

ภาพยนตร์เรื่องนี้จึงได้รับการตรวจสอบเนื้อหาโดยตลอด กลายเป็นว่าภาพยนตร์ถูกห้ามฉายจากหน่วยงานที่ให้ทุนสร้างภาพยนตร์เรื่องอื่นๆ เอง

ภายหลังจากที่คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์มีมติไม่อนุญาตให้ฉาย ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสื่อมวลชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ⁷ จากประเด็นที่ต่างกัน โดยเฉพาะในต่างประเทศเนื่องจากภาพยนตร์เรื่องนี้ดัดแปลงมาจากบทประพันธ์ของเชกสเปียร์ กวีเอกที่มีชื่อเสียงระดับโลก ดังจะเห็นได้จากการตั้งชื่อหัวข้อข่าวและเนื้อหาของข่าว ที่ไม่เพียงรายงานถึงการห้ามฉายภาพยนตร์ แต่ยังคงกล่าวในแง่ที่ว่าภาพยนตร์เรื่องนี้ดัดแปลงมาจากบทละครเรื่อง “แมคเบธ” ซึ่งทำให้ดูราวกับว่าเป็นการไม่อนุญาตให้ฉายภาพยนตร์ที่ดัดแปลงมาจากบทของเชกสเปียร์ อาทิ สำนักข่าว Asian Correspondent พาดหัวว่า “แมคเบธฉบับไทยถูกห้ามฉายเนื่องจากเกรงว่าจะทำให้เกิดความแตกแยก” (Thai “Macbeth” movie banned over fears it causes ‘disunity’), สำนักข่าว The Guardian ของอังกฤษ พาดหัวว่า “ประเทศไทยแบนเชกสเปียร์ต้องตาย ภาพยนตร์จากแมคเบธ” (Thailand bans Macbeth film Shakespeare Must Die), The Wall Street Journal สำนักข่าวสัญชาติอเมริกัน พาดหัวว่า “ประเทศไทยประหารชีวิตเชกสเปียร์ต้องตาย” (Thailand Kills ‘Shakespeare Must Die’)

สำหรับความเคลื่อนไหวภายในประเทศ ทีมผู้สร้างภาพยนตร์ร่างจดหมายเปิดผนึก รวบรวมรายชื่อ 530 รายชื่อ ทั้งประชาชน นักวิชาการ ผู้สร้างและผู้กำกับภาพยนตร์ยื่นเสนอ เพื่อขอให้คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ เพิกถอนคำสั่งไม่อนุญาตให้ฉายภาพยนตร์เรื่องเชกสเปียร์ต้องตาย รวมถึงเรื่องอื่นๆ ด้วย และแม้ว่าภาพยนตร์จะไม่ได้รับอนุญาตให้ฉายในประเทศไทย แต่ภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ได้ไปฉายในเทศกาลภาพยนตร์ต่างประเทศ ทั้งยังได้รับรางวัลสองรางวัลใหญ่จากเทศกาลภาพยนตร์ Tripoli อันได้แก่ Prix du meilleur film de fiction (Best Prize for a Fictive Film) และ Prix NETPAC (Network for The Promotion of Asian Cinema Prize)⁸

---

⁷Saksith Saiyasombut. “Thai “Macbeth” movie banned over fears it causes ‘disunity’”, <http://asiancorrespondent.com/79666/thai-macbeth-movie-banned/> . Apr 04, 2012
<http://globalshakespearesbu.blogspot.com/2013/09/shakespeare-must-die-thai-appropriation.html>
http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1333445431

⁸<http://www.theshakespearestandard.com/shakespeare-must-die-wins-tripoli-film-festival-global-shakespeare-news/>

การที่ภาพยนตร์เรื่องเชคเปียร์ต้องตาย (Shakespeare Must Die) เป็นภาพยนตร์เรื่องที่สองที่ถูกห้ามฉายในสังคมไทย ในขณะที่คดีการฟ้องร้องของภาพยนตร์ของภาพยนตร์ยังไม่เสร็จสิ้น ไม่เพียงนำมาสู่การตั้งคำถามถึงเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมไทย ด้วยเพราะภาพยนตร์เรื่องนี้ได้ดัดแปลงมาจากบทละครชื่อดังของโลก ซึ่งถูกนำมาสร้างซ้ำใหม่หลายครั้งทั้งในสังคมไทยและในต่างประเทศ หากยังรวมไปถึงประเด็นเรื่องการขาดมาตรฐานในการตัดสินพิจารณาของคณะกรรมการตัดสิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เปราะบางต่อความมั่นคงของรัฐ

2. ปัญหาและผลกระทบหลังจากที่มีมติห้ามฉาย

แม้ว่าเหตุผลของการไม่อนุญาตให้ฉายภาพยนตร์เรื่อง Insects in the Backyard และ Shakespeare Must Die จะแตกต่างกัน กระนั้นหากพิจารณาจากการตั้งคำถามของภาคประชาสังคม และจากสื่อต่างๆ อาจสามารถแบ่งปัญหาออกได้ ดังนี้

2.1 ประเด็นที่เรื่องสิทธิเสรีภาพและอำนาจบังคับของ พรบ. ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.

2551

อำนาจบังคับของ พรบ. ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ควรสอดคล้องไปกับรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2550 ที่ให้การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและเสรีภาพของสื่อมวลชน (มาตรา 45) รวมไปถึงสิทธิในการชมภาพยนตร์ของประชาชนที่ควรจะมีสิทธิเลือกในการชมภาพยนตร์ด้วยกรอบความคิดแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย ดังความคิดเห็นของ อาจารย์ชากีร์ พิทักษ์कुมล อาจารย์ประจำสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องห้ามฉายว่า “การห้ามฉาย อาจจะไม่ถูกต้องนักในสังคมประชาธิปไตย เพราะถ้าเชื่อในหลักการประชาธิปไตยก็ต้องเชื่อในเรื่องเสรีภาพในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แต่ถ้าหนังกระทบต่อศีลธรรม ความมั่นคง ก็ต้องมีการจัดประเภทให้เหมาะสมอย่างเคร่งครัด อาทิ เช่น ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่จะเป็นขนวนไปสู่สิ่งอื่นๆ เพราะการมีเสรีภาพแต่ต้องไม่กระทบกับสิทธิของคนอื่นๆ ดังกรณีภาพยนตร์เรื่อง Innocent of Islam ก็ฉายได้ แต่จัดอยู่ในกลุ่มที่ต้องแนะนำ อยู่ในโรงเฉพาะ ไม่ใช่ฉายในที่สาธารณะ ในโรงภาพยนตร์ทั่วไป อาจฉายเพื่อการศึกษา ซึ่งหนังประเภทนี้น่าจะมีการชี้แจง พูดคุยแสดงความเข้าใจ ทำให้เกิดความไม่พอใจต่อผู้ที่นับถือศาสนา

อิสลาม ประเด็นเรื่องศาสนา ไม่ควรละเมิด ศาสดาของแต่ละศาสนา แต่ถ้าเป็นการล้อเลียนบางอย่าง ก็ยอมรับได้”

สอดคล้องกับความเห็นของ มานิต ศรีวานิชภูมิว่า “ไม่ต้องถึงกับห้ามฉาย แต่ทำให้การเข้าถึงมันยากขึ้น ขายยากขึ้น ร้านที่ขายก็จะน้อยลง เพราะเค้าไม่ยากทำให้มันยุ่งยาก อย่งไร ในต่างประเทศ ในญี่ปุ่นขายแผ่นหนังไป เพราะเป็นเรื่องรสนิยม ความชอบ ไม่ต้องปิดกั้น และจะทำให้เกิดเสรีภาพแก่ผู้สร้างภาพยนตร์ และจะกระทบต่อโอกาสให้มีคนเก่งๆ สร้างหนังดีๆ ต้องคิดในทางที่เป็นประโยชน์”

ในขณะที่ ยิงชีพ อัมชานนท์ ทนายความในคดี Insect in the Backyard กล่าวในฐานะนักกิจกรรมรณรงค์แก้ไขกฎหมายว่า การห้ามฉายไม่ได้เป็นปัญหา เท่ากับเงื่อนไขในการห้ามฉายที่ต้องชัดเจนและตรวจสอบได้ แต่เสนอให้ตัดข้อกำหนดที่ส่งผลให้มีการตีความที่ทับซ้อนกัน มากไปกว่านั้นยังเห็นว่า “กฎกระทรวงมีการจำกัดอำนาจคำสั่งมาตรา 26 ผูกพันตามกฎกระทรวง ส่วนมาตรา 29 ไม่มีอะไรมาจำกัดอำนาจ คือ ความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดี ขึ้นอยู่กับการตีความของคณะกรรมการ อย่างไรก็ตามทั้งสองมาตราแม้ว่าจะเงื่อนไขต่างกัน แต่ให้ผลเหมือนกัน เสนอให้ใช้มาตรา 26 เป็นหลัก และให้ตัดมาตรา 29 ออกไป เพราะมันทับซ้อนกัน คือจะห้ามฉาย ภาพยนตร์ก็ได้ แต่เงื่อนไขการห้ามฉายต้องตรวจสอบได้ ต้องมีระบบตรวจสอบที่ชัดเจนว่ามันเข้าเงื่อนไขจริงหรือเปล่า”

2.2 การขาดมาตรฐานในการตัดสินเรื่องเนื้อหา

ผลการตัดสินที่ผ่านมา แม้ว่าจะเป็นการตัดสินตามข้อกำหนด แต่เนื่องจากกฎหมายเปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลยพินิจของคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์เป็นผู้ตัดสิน จึงทำให้สังคมตั้งคำถามกับดุลยพินิจของคณะกรรมการที่ตัดสิน เพราะดุลยพินิจมีความเกี่ยวข้องกับอัตวิสัย รสนิยม ความเชื่อของแต่ละบุคคลที่ย่อมมีความแตกต่างหลากหลาย การใช้ดุลยพินิจจึงเท่ากับเป็นการใช้อำนาจในการกำหนดรสนิยม ความคิดเห็น โดยไม่คำนึงสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของทั้งผู้ผลิตและผู้ชม ดังสะท้อนให้เห็นจากความเห็นดังต่อไปนี้

“ผู้ใหญ่ในสังคมไทย มักจะปฏิเสธความผิดแปลก โดยไม่เคยพยายามที่จะเข้าใจหรือเปิดใจยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้น คอยแต่จะป้องปราม ควบคุม กักขังเสรีภาพของการแสดงออกทางความคิด

อ่านของคนที่คิดต่าง หรือหยิบเอาความจริงมาตีแผ่ แม้ในหนังที่ต้องพยายามดัดแปลงแฝงผ่านมาในรูปแบบเรื่องแต่งหรือจินตนาการเพื่อสะท้อนความจริงบางอย่างเหล่านี้”

ณัฐพงษ์ โอชะพนม

“คณะกรรมการหลายคณะ แล้วบรรทัดฐานของแต่ละคณะเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งน่าจะใช้การตัดสินแบบศาล ที่จะมีการอ้างอิง มีคำอธิบาย เขียนคำอธิบายออกมาอย่างชัดเจน แต่คณะกรรมการพิจารณาพรบ. ภาพยนตร์ไม่มีการให้เหตุผล ไม่มีการเขียนคำอธิบายเหตุผลของคำสั่ง แม้แต่จะทำให้ตัดฉากไหนออก ลบเสียงตรงไหนออก ไม่มีคำอธิบายมีแต่คำสั่ง โดยคำสั่งเป็นวาจาเฉยๆ ซึ่งผมคิดว่ามันไม่มีบรรทัดฐาน”

มานิต ศรีวานิชภูมิ

“ถ้ากฎหมายกำหนดชัดเจนและให้เหตุผลโดยละเอียด แสดงให้เห็นถึงการใช้วิจารณ์ญาณอย่างเต็มที่ มีกระบวนการกลั่นเหตุผลออกมาอธิบายคนที่ถูกกระทบสิทธิก็จะเห็นว่าตนเองผ่านกระบวนการอย่างชอบธรรมมาแล้ว การฟ้องร้องภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องที่มีมติห้ามฉาย ณ ปัจจุบัน จึงเป็นการฟ้องร้องเพื่อให้มีการชี้แจง อธิบายเหตุผล”

ยิงชีพ อัมขานนท์

2.3 ผลกระทบด้านอื่นๆ

มานิต ศรีวานิชภูมิ กล่าวถึงผลกระทบหลังจากที่ภาพยนตร์ถูกห้ามฉายว่า ไม่เพียงแต่จะเป็นการทำลายชื่อเสียงของผู้กำกับและผู้สร้างภาพยนตร์ อีกทั้งยังส่งผลกระทบทางด้านค่าใช้จ่ายที่มาจากต้นทุนในการสร้างทั้งหมด รัฐจึงน่าจะมีมาตรการเยียวยาผลกระทบดังกล่าวด้วย

บทที่ 5

ผลการศึกษา

จากการทบทวนงานศึกษาเกี่ยวกับการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) ทั้งต่างประเทศและในประเทศไทยพบว่า พัฒนาการในการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์เกิดจากแนวคิดสำคัญคือ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งสิทธิของผู้สร้างภาพยนตร์และผู้ชมภาพยนตร์ โดยข้อเสนอสำหรับแนวทางคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยมีหลักการว่า ไม่ควรมีการตัดทอนเนื้อหาในภาพยนตร์ แต่ควรให้คำแนะนำกับกลุ่มผู้ชมว่า ภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ เหมาะสมกับผู้ชมในช่วงวัยใด แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับผู้ชมภาพยนตร์ในฐานะเป็นผู้มีสิทธิเลือกได้เองว่า ภาพยนตร์ประเภทใดที่เหมาะสมกับวัยของตนเอง การจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์จึงเป็นการจัดแบ่งระดับตามเนื้อหาและฉากของภาพยนตร์ โดยจุดประสงค์เพื่อกำหนดความเหมาะสมของการเข้าชมภาพยนตร์สำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งแต่ละประเทศกำหนดมาตรฐานวิธีการจัดระดับแตกต่างกันไป

สำหรับประเทศไทยเริ่มเปลี่ยนมาใช้ระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) แทนระบบการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ โดยประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ปี พ.ศ. 2551 ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ทางภาครัฐชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเปลี่ยนมาใช้ระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไว้ว่า เพื่อให้อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยมีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น เนื่องจากระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์เป็นระบบที่ใช้กันเป็นสากล และเพื่อให้ผู้ผลิตมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามบรรดาผู้ที่อยู่ในแวดวงอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ปี พ.ศ. 2551 ว่า เนื้อหาโดยรวมของพระราชบัญญัติฉบับนี้ภาครัฐยังคงใช้อำนาจเข้ามาควบคุมจัดการสื่อภาพยนตร์ ไม่ต่างจากพระราชบัญญัติฉบับเดิมที่ใช้กันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2473 อีกทั้งมีการกำหนดลักษณะของประเภทภาพยนตร์ที่ “ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดในการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ที่อยู่บนหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การกำหนดประเภทภาพยนตร์ “ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” จึงสะท้อนว่าการประกาศใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ปี

พ.ศ. 2551 มิได้เป็นการยกเลิกกระบวนการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์อย่างแท้จริง หากแต่เป็นเพียงการเปลี่ยนรูปแบบของการเซ็นเซอร์ด้วยวิธีการจัดประเภทภาพยนตร์

ข้อคิดเห็นดังกล่าวนำไปสู่การเรียกร้องให้ภาครัฐพิจารณาทบทวนแนวทาง และเกณฑ์การจัดประเภทภาพยนตร์เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และเพื่อให้เกิดการจัดประเภทภาพยนตร์เกิดประโยชน์กับกลุ่มผู้ชมโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง ในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอทัศนคติและข้อเสนอแนะของผู้ชมกลุ่มต่างๆ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในแวดวงอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ที่มีต่อการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ไทยตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ทั้งนี้เพื่อร่วมกันเสนอแนวทางการพัฒนามาตรฐานในการพิจารณาจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ต่อไป ผู้วิจัยได้สำรวจความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมุ่งเน้นที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ตัวแทนกลุ่มวิชาชีพเกี่ยวกับภาพยนตร์และสื่อมวลชน เช่น ผู้กำกับภาพยนตร์, ผู้สื่อข่าว
2. ตัวแทนสถาบันกฎหมาย เช่น ทนายความ
3. ตัวแทนนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเภทภาพยนตร์
4. ตัวแทนกลุ่มเครือข่ายผู้ชมภาพยนตร์และผู้ปกครอง

1. ตัวแทนกลุ่มวิชาชีพเกี่ยวกับภาพยนตร์และสื่อมวลชน เช่น ผู้กำกับภาพยนตร์, ผู้สื่อข่าว

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตัวแทนกลุ่มวิชาชีพเกี่ยวกับภาพยนตร์และสื่อมวลชนทั้งกลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์และผู้สื่อข่าว ต่างมีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนมาใช้ระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) แทนระบบการเซ็นเซอร์ภาพยนตร์แล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังคงไม่มีความแตกต่าง เนื่องจากรัฐยังคงใช้อำนาจควบคุมการนำเสนอเนื้อหาในสื่อภาพยนตร์ผ่านการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ โดยเฉพาะการกำหนดประเภทภาพยนตร์ “ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” ไว้ในบทบัญญัติตามมาตรา 26 พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดลักษณะของภาพยนตร์ออกเป็น 7 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดู
2. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ดูทั่วไป

3. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบสามปีขึ้นไป
4. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไป
5. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไป
6. ภาพยนตร์ที่ห้ามผู้ที่มีอายุต่ำกว่ายี่สิบปีดู
7. ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร

หนึ่งลักษณะของภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักรได้ถูกกำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่ามีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ หรือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. สาระสำคัญของเรื่องเป็นการเหยียดหยามหรือนำความเสื่อมเสียมาสู่ศาสนา หรือไม่เคารพต่อปูชนียบุคคล ปูชนียสถาน หรือปูชนียวัตถุ
3. เนื้อหาที่ก่อให้เกิดการแตกความสามัคคีระหว่างคนในชาติ
4. เนื้อหาที่กระทบกระเทือนต่อสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ
5. สาระสำคัญของเรื่องเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์
6. เนื้อหาที่แสดงการมีเพศสัมพันธ์ที่เห็นอวัยวะเพศ

นอกจากนั้นในมาตรา 29 ได้ระบุไว้ว่า ในการพิจารณาอนุญาตภาพยนตร์ตามมาตรา 25 ถ้าคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์เห็นว่า ภาพยนตร์ใดมีเนื้อหาที่เป็นการบ่อนทำลาย ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรืออาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐและเกียรติภูมิของประเทศไทย ให้กรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์มีอำนาจสั่งให้ผู้ขออนุญาตแก้ไขหรือตัดทอนก่อนอนุญาต หรือจะไม่อนุญาตก็ได้

ข้อกำหนดในการจัดประเภทภาพยนตร์ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งให้อำนาจแก่ภาครัฐในการจัดการและควบคุมเนื้อหาในภาพยนตร์ โดยให้สิทธิแก่คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์เป็นผู้จัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ รวมถึงมีอำนาจในการสั่งให้ผู้สร้างภาพยนตร์แก้ไขหรือตัดทอนภาพยนตร์ก่อนนำออกฉายสู่สาธารณชน ทำให้กลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์

และผู้สื่อข่าวตั้งคำถามถึงมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่กรรมการพิจารณาแต่ละคนใช้ในการจัดประเภท ภาพยนตร์ รวมถึงการนิยามความหมายของหลักเกณฑ์ที่เป็นนามธรรม เช่น คำว่า “ศีลธรรมอันดี” และ “ความมั่นคงของรัฐและเกียรติภูมิของประเทศไทย” ตลอดจนการกำหนดเส้นแบ่งระหว่าง “ศิลปะ” กับ “อนาจาร”

“การนิยามคำว่า ‘ศีลธรรมอันดี’ ตรงนี้ยังเป็นปัญหาเพราะขึ้นอยู่กับความรู้สึกที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับ มาตรฐานของแต่ละคน ประสบการณ์แต่ละคนไม่เหมือนกัน การตัดสินไม่เหมือนกัน เป็นเรื่อง ความรู้สึกส่วนตัว ยกตัวอย่างเช่น บางคนอาจจะรู้สึกว่าอะไรที่นำไปสู่ความแตกแยก ถกเถียง แบ่งฝัก แบ่งฝ่าย และกระทบความรู้สึกของคนอีกฝั่งมากเกินไปเป็นเรื่องขัดต่อศีลธรรมอันดี เช่น สร้างหนัง เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยแล้วมีฉากการถูกข่มขืน กระทำชำเรา อันนี้กรรมการบางคนอาจมองว่าไม่ เหมาะสม แต่คนอื่นอาจจะไม่ได้มองแบบนั้น อาจจะคิดว่าทำให้สมจริงเพื่อให้เกิดการตีแผ่ ไม่ได้มอง ว่าเป็นการดูถูกความเป็นมนุษย์ ดังนั้นคิดว่าเกณฑ์ในการพิจารณาควรจะต้องอิงกับกฎหมายเป็นสำคัญ ด้วย และต้องระวังไม่ให้ละเมิดสิทธิ”

พรรณณี รุ่งสว่าง

บรรณาธิการข่าวศิลปวัฒนธรรม สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

“คำว่า ‘ศีลธรรมอันดีของประชาชน’ เป็นคำที่มีความหมายกว้าง สามารถตีความไปได้หลาย แนวทางขึ้นอยู่กับมาตรฐานทางศีลธรรม ซึ่งเป็นความเชื่อส่วนบุคคลของแต่ละคนซึ่งไม่เท่ากัน ตัวอย่างเช่น ศาสนาพุทธไม่มีข้อห้ามสตรีเปิดเผยเนื้อตัวร่างกาย แต่ศาสนาอิสลามถือว่าการที่สตรี ีเปิดเผยเนื้อตัวร่างกายเป็นเรื่องขัดต่อศีลธรรมอันดี เป็นต้น”

ธัญญ์วาริน สุขะพิสิษฐ์

ผู้กำกับภาพยนตร์

“ปัญหาคือการเอาศีลธรรมมาวัดคู่กับศิลปะมันยาก ศิลปะไม่ได้ทำมาเพื่อส่งเสริมศีลธรรม อย่างเดียว สมัยก่อนศิลปินจะสร้างวัด ช่างที่เก่งที่สุดคือสร้างวัด แต่ความคิดนี้เริ่มจะใช้ไม่ได้แล้ว คำ นิยามของศิลปะมันเปลี่ยนไป พี่คิดว่าไม่ควรมีคำว่า ‘ศีลธรรม’ อยู่ใน การเซ็นเซอร์เลย ในกรณี ที่สร้าง หนังแล้วไปละเมิดสิทธิคนอื่น มันมีกฎหมายรองรับอยู่แล้ว เช่น ไม่ต้องบอกว่าห้ามร่วมเพศกับเด็ก

เพราะมันผิดกฎหมายอยู่แล้ว อาจจะผิดมากกว่ากฎหมายเดี๋ยวด้วยซ้ำ อาจจะผิดกฎหมายอนาจาร ซึ่งอยู่ในกฎหมายอาญา หรือถ้าเราทำหนังละเมิดใคร เขียนข่าวละเมิดใคร เขาฟ้องเราอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายพิเศษในการพิจารณาภาพยนตร์ สามารถใช้กฎหมายหมิ่นหรือกฎหมายอาญาได้ มันมีกฎหมายอื่นซึ่งครอบคลุมและควบคุมอยู่แล้ว การออกกฎหมายภาพยนตร์มาซ้อนเป็นการจำกัดสิทธิมากเกินไป ทำให้เกิดความวุ่นวายโดยไม่จำเป็น และทำให้ศิลปะไม่พัฒนา”

ก้อง ฤทธิ์ดี

ผู้กำกับภาพยนตร์และผู้สื่อข่าว

ทัศนคติของตัวแทนกลุ่มวิชาชีพเกี่ยวกับภาพยนตร์และสื่อมวลชนเกี่ยวกับมาตรฐาน และหลักเกณฑ์ที่กรรมการแต่ละคนใช้ในการจัดประเภทภาพยนตร์สะท้อนให้เห็นว่า หลักเกณฑ์และการให้นิยามความหมายต่างๆ นั้นเป็นความคิดเห็นของแต่ละบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ภูมิหลัง ความเชื่อทางศาสนา ฯลฯ ดังนั้นกลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์และผู้สื่อข่าวจึงเสนอให้ใช้หลักเกณฑ์ที่อ้างอิงกับกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายอาญา ซึ่งครอบคลุมและควบคุมการละเมิดสิทธิของประชาชนเป็นพื้นฐาน

นอกจากการตั้งคำถามถึงมาตรฐานและหลักเกณฑ์ที่กรรมการพิจารณาภาพยนตร์แต่ละคนใช้ในการจัดประเภทภาพยนตร์แล้ว กลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์และผู้สื่อข่าวได้เสนอให้ทบทวนถึงความเหมาะสมในการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ที่ไม่ได้แบ่งตามระดับช่วงวัยของผู้ชมภาพยนตร์ด้วย กล่าวคือ ภาพยนตร์ประเภทที่ 1 ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดู (ใช้สัญลักษณ์ “ส”) ซึ่งมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาส่งเสริมการศึกษา จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือศีลธรรมอันดีของชาติ
2. เนื้อหาส่งเสริมความรู้หรือความเข้าใจในการพัฒนาสังคม ครอบครัว หรือคุณภาพชีวิต หรือการรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม
3. เนื้อหาส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ความรับผิดชอบ หรือจิตสำนึกเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือประวัติศาสตร์ของชาติ

กลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์และผู้สื่อข่าวได้เสนอความคิดเห็นว่า การจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดูมีลักษณะที่เป็นการ “ชี้แนะ” ผู้ชมภาพยนตร์ และในทางปฏิบัติภาพยนตร์บางเรื่องที่ได้รับการจัดประเภทนี้ เนื้อหาและฉากในภาพยนตร์กลับมีความรุนแรง ซึ่งขัดแย้งกับหลักการและแนวคิดในการจัดประเภทภาพยนตร์ที่มุ่งเน้นคุ้มครองผู้ชมในกลุ่มเด็กและเยาวชน เช่น ภาพยนตร์เรื่อง “ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช 3 ภาคยุทธนาวี” ที่เต็มไปด้วยความรุนแรงทั้งด้านพฤติกรรม, เพศ และการใช้ภาษา การจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดูไม่เพียง “ชี้แนะ” กลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ หากแต่ยังเป็นการจำกัดกรอบความคิดในการนำเสนอเนื้อหาของผู้สร้างภาพยนตร์ให้เป็นไปตามลักษณะที่รัฐกำหนดขึ้นด้วย

“เปรียบเทียบเรื่องการนำเสนอภาพลักษณ์ของกษัตริย์ ทำไม ‘Anna and the King’ โดนแบน แต่ ‘ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช’ ได้เรต ‘ส’ พี่มองว่าเป็นวิธีคิดแบบชาตินิยม อันที่จริงควรมีพื้นที่ให้พูดถึงได้ วิพากษ์ได้ ไม่อย่างนั้นจะเป็นการปิดหูปิดตาคนดูและคนผลิต เป็นการลิดรอนสิทธิคนทำหนังมีสิทธิที่จะทำหนังเพื่อสะท้อนหรือวิพากษ์ได้ ไม่อย่างนั้นเป็นการลิดรอนคนทำหนังไม่ให้คิดอย่างสร้างสรรค์ ตีกรอบความคิด ไม่ให้ผลิตสื่อที่เป็นทางเลือก เพราะกติกานี้ครอบเอาไว้ กระดิกไม่ได้ คนดูก็ถูกลิดรอนสิทธิเพราะไม่สามารถดูสิ่งที่คนทำหนังจะทำ วิธีคิดมันถูกจำกัดตั้งแต่คนผลิตแล้ว เช่นเดียวกันเวลาที่ทำหนังเกี่ยวกับประเทศอื่นหรือคนกลุ่มอื่น เราก็เคารพในความเป็นมนุษย์ของเขาด้วย ไม่เอาตัวเองไปข่มเขา หรือคิดแต่ด้านตัวเอง เช่น กรณีเจ้าอนุวงศ์ที่เราไปดูหมิ่นเขา ทั้งที่เขาเป็นฮีโร่ของลาว เขาก็ไม่ชอบ ถ้าองค์คำถูกมองว่าเป็นกษัตริย์เหยียด โหด เราก็ไม่ชอบ นั่นเพราะไม่เคารพกันและกัน มันจึงเกิดปัญหา”

พรรณณี รุ่งสว่าง

บรรณาธิการข่าวศิลปวัฒนธรรม สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

“หนังเรื่องไหนที่จะพูดถึงผู้นำซึ่งคอร์รัปชันกันมโหฬาร หรือแม้จะเปิดเผยเรื่องเลวร้ายเกี่ยวกับสังคมไทย ผมเชื่อว่าหนังไทยก็ยังไม่ทำไม่ได้ สิ่งที่เรากำลังจะซื้อก็คือว่า หนังที่สะท้อนความจริงข้อเท็จจริง หรือความเป็นไปทางสังคมอย่างถึงที่สุด หนังที่พูดถึงความเลวร้ายของสังคมก็โดนห้าม

เมื่อเราไม่สามารถสะท้อนความเป็นจริงได้ แล้วศิลปะหนังไทยมันจะเหลืออะไร ส่วนหนึ่งที่หนังไทยไม่ไปไหนก็เพราะว่าเราไม่อนุญาตให้หนังไทยพูดความจริง”

มานิต ศรีวานิชภูมิ

ผู้กำกับภาพยนตร์

นอกจากนั้นกลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์และผู้สื่อข่าวยังมองว่า การจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดู ยังมีความทับซ้อนกับภาพยนตร์ประเภทที่ 2 ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ดูทั่วไป (ใช้สัญลักษณ์ “ท”) อีกด้วย

แม้ว่ากลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์และผู้สื่อข่าวจะเห็นด้วยกับระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) ที่กำหนดช่วงอายุของผู้ที่จะรับชมเนื้อหาบางประเภทตามความเหมาะสมของวุฒิภาวะแต่ละช่วงวัย แต่มีข้อเสนอตรงกันว่า ควรยกเลิกการจัดประเภท “ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” ดังเหตุผลที่ได้เสนอข้างต้นไว้แล้วว่า เนื่องจากมีกฎหมายหลายฉบับสามารถดำเนินการกับผู้กระทำผิดได้อยู่แล้ว อีกทั้งเกณฑ์ดังกล่าวมีรายละเอียดปลีกย่อย จนอาจทำให้คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ใช้วิจารณ์ญาณส่วนตัวในการตัดสินใจ แทนการใช้บรรทัดฐานความรู้ที่เกี่ยวกับการรับสื่อของเยาวชน และไม่ได้วิเคราะห์ถึงบริบทของเนื้อหาในภาพยนตร์อย่างแท้จริง ซึ่งเท่ากับเป็นการปิดโอกาสที่เยาวชนจะเข้าถึงการรับรู้และเรียนรู้จากสื่อภาพยนตร์ ดังนั้นควรปล่อยให้ประชาชนมีอิสระในการเลือกรับและปรับตัวด้วยตนเอง

“ประเด็นเรื่องนี้เป็นเรื่องการเรียนรู้ ผมมองว่าเรื่องการตีความไม่ว่าจะเรื่องศีลธรรมอันดีงามหรือว่าความมั่นคงเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ในท้ายที่สุดประชาชนจะเป็นผู้เรียนรู้ว่าเขาควรจะเลือกอะไรและไม่เลือกอะไร การห้ามฉายคงไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุด มันมีกฎหมาย มีอีกหลายมาตราที่ควบคุมประชาชนอยู่แล้ว”

มานิต ศรีวานิชภูมิ

ผู้กำกับภาพยนตร์

“หนังสือที่มีปัญหาถูกแบนมักเป็นหนังสือที่ไม่ได้มีทุนเยอะ แต่พยายามคิดอะไรที่มันต่าง และ สะท้อนภาพบางอย่างในสังคม ซึ่งนี่เป็นสิ่งที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ‘Insects in the Backyard’ หรือ ‘Shakespeare Must Die’ วิธีคิดของคนทำหนังสือน่าสนใจแล้วมันเป็นทางเลือกให้กับคนดูกลุ่ม อื่นๆ ที่ไม่ใช่กระแสหลักทั้งหมด เป็นเรื่องของการบริโภค ซึ่งเราเห็นว่าหนังสือกระแสหลักเองก็มีความ รุนแรงอยู่ในนั้นด้วยซ้ำแต่กรรมการให้ผ่าน ในขณะที่หนังสือทางเลือกคนทำไม่ได้สร้างเพื่อหวังกำไร นาน ทีจะมีซักเรื่องหนึ่ง ควรมีพื้นที่ให้เขาแสดงออก พี่มองว่าหนังสือของคนกลุ่มนี้มีวิธีคิดที่ทำให้มองเห็น ความเป็นมนุษย์สูง ไม่ได้มีแค่ข่าวกับด่า ไม่ได้มีแค่ฮีโร่ ตัวร้ายก็จบ มันจะไม่มีทางเลือกให้หนังอาร์ต เลยเหรอ นี่ทำให้วงการหนังไทยไม่พัฒนาไปไหน ไม่มีพื้นที่ให้คนเล็กคนน้อย อย่างกรณีของ ‘Insects in the Backyard’ ถ้านำเสนอว่าถูกแบนเพราะเห็นฉากร่วมเพศ มันก็เหมือนตัดสินเขาไปแล้ว แต่วิธี คิดของเขาคืออะไร เขาพยายามนำเสนอเรื่องเพศทางเลือกหรือเปล่า คนต้องการพื้นที่สำหรับอธิบาย ตัวตนของเพศที่สามใช่หรือไม่ ควรให้ผู้ชมมีอิสระในการนำไปคิดต่อ”

พรรณิ รุ่งสว่าง

บรรณาธิการข่าวศิลปวัฒนธรรม สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

กลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์และผู้สื่อข่าวแสดงความคิดเห็นว่า การจัดประเภท “ภาพยนตร์ที่ห้าม เผยแพร่ในราชอาณาจักร” สะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐยังคงต้องการควบคุมการรับรู้ของประชาชน และ ไม่เชื่อในวิจารณ์ญาณการเลือกรับรู้เท่าทันสื่อของประชาชน อีกทั้งไม่มีการบูรณาการกฎหมายอาญา และกฎหมายแพ่งที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ในการควบคุมภาพยนตร์แทนการควบคุมด้วยการใช้ กฎหมายห้ามฉาย พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งนำระบบการควบคุม ภาพยนตร์มาใช้ถึง 3 ระบบ คือ ระบบส่งเสริม, ระบบการจัดประเภทภาพยนตร์ตามระดับช่วงวัย และระบบเซ็นเซอร์ จึงไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักที่ต้องการคุ้มครองผู้ชมภาพยนตร์โดยเฉพาะ กลุ่มเด็กและเยาวชน รวมถึงไม่ได้ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ข้อเสนอเพื่อพัฒนา เกณฑ์การจัดประเภทภาพยนตร์ไทย ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 โดย เรียกร้องให้ยกเลิก การจัดประเภท “ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” ตลอดจนการบูรณา

การกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ในการควบคุมภาพยนตร์ จึงน่าจะทำให้ระบบการจัดประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) เกิดประโยชน์แก่ผู้ชมอย่างแท้จริง

2. ตัวแทนสถาบันกฎหมาย เช่น ทนายความ

ข้อคิดเห็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวแทนสถาบันกฎหมายคือ การเสนอให้พิจารณาบทบาทของพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ภายใต้กรอบความคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพและข้อจำกัดสิทธิตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 45 ได้บัญญัติไว้ว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน”

สิทธิเสรีภาพตามมาตรา 45 ครอบคลุมทั้งสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นไปอย่างมีขอบเขต ภาพยนตร์ถือเป็นสื่อประเภทหนึ่ง จึงต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในรัฐธรรมนูญมาตรา 45 อย่างไรก็ตามภาพยนตร์ต่างจากสื่อและศิลปะแขนงอื่นๆ คือ ภาพยนตร์ไม่ได้ถูกคาดหวังว่าจะต้องนำเสนอแต่เรื่องจริงเท่านั้น เนื้อหาในภาพยนตร์อาจมาจากจินตนาการของผู้สร้าง หรืออาจเป็นการจำลองภาพ ลักษณะเฉพาะของสื่อภาพยนตร์ทำให้กลุ่มตัวแทนสถาบันกฎหมายมองว่า การพิจารณาเรื่องราวหรือเนื้อหาที่รัฐต้องการควบคุมควรมิมีมติที่แตกต่างจากการนำเสนอข่าวสารในสื่อประเภทอื่น กล่าวคือถ้าสื่อมวลชนบิดเบือนข้อเท็จจริงหรือเสนอข้อมูลที่ละเมิดบุคคลอื่น จะต้องถูกดำเนินการตามกฎหมาย ในขณะที่ภาพยนตร์เป็นการจำลองขึ้นจากจินตนาการเป็นส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นการเซ็นเซอร์โดยใช้การปิดกั้นในระดับเดียวกับการเสนอข่าวจึงไม่ควรเกิดขึ้น

“ภาพยนตร์สามารถสร้างความบันเทิง สามารถสร้างแบบสารคดี จำลองเหตุการณ์ หรือสะท้อนข้อเท็จจริง บทบาทของภาพยนตร์ไม่ได้มุ่งเน้นการอบรมศีลธรรม ซึ่งเป็นหน้าที่ของสถาบันครอบครัว ประเทศที่มีเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจึงให้ผู้ปกครองเป็นผู้พิจารณาว่าภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ ‘ขัดต่อศีลธรรมหรือไม่’ ระบบเรตติ้งจึงไม่บังคับในทางกฎหมาย การจัดเรตติ้งในต่างประเทศจะมีวิธีคิดอย่างเช่น มีฉลากการเสพยาเสพติดหรือไม่ มีฉากร่วมเพศหรือไม่ แต่ไม่มีการใช้คำว่า ‘ขัดต่อศีลธรรมอันดี’ เพราะการใช้ภาพต่างๆ ในสื่อภาพยนตร์มีทั้งเรื่องจริงและเรื่องแต่งผสมกัน”

สาวตรี สุขศรี

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แนวคิดสำคัญในการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) ตามช่วงอายุของกลุ่มผู้ชมภาพยนตร์ จึงควรเป็นไปในลักษณะของการให้คำแนะนำหรือแนวทางในการเลือกรับชมภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย ไม่ได้เป็นลักษณะของการควบคุมหรือบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นกลุ่มตัวแทนสถาบันกฎหมายจึงไม่เห็นด้วยกับการจัดประเภท “ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งมีลักษณะเป็นการจำกัดเสรีภาพทั้งกลุ่มผู้ชมและผู้สร้างภาพยนตร์มากกว่าการให้แนวทาง เช่นเดียวกับตัวแทนกลุ่มวิชาชีพเกี่ยวกับภาพยนตร์และสื่อมวลชน กลุ่มตัวแทนสถาบันกฎหมาย มองว่า ในกรณีที่ผู้สร้างภาพยนตร์ผลิตภาพยนตร์และเผยแพร่เนื้อหาที่ขัดต่อกฎหมาย เช่น การเผยแพร่ที่หมิ่นประมาทผู้อื่น ผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องได้ด้วยกฎหมายที่มีอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องนำกฎหมายที่มีคำสั่งห้ามฉายมาใช้ในกฎหมายภาพยนตร์ อีกทั้งการกำหนดประเภท “ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” ส่งผลให้การใช้อำนาจในการควบคุมภาพยนตร์ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์เป็นสำคัญ

“ผมมองว่าปัญหาเรตติ้งไม่ได้อยู่ที่ระบบแต่อยู่ที่ใครใช้อำนาจ เรตติ้งมี 2 แบบ คือ 1) รัฐเป็นผู้ใช้ 2) เอกชนเป็นผู้ใช้ บางประเทศเรตติ้งถูกกำหนดโดยองค์กร ซึ่งตั้งขึ้นโดยอุตสาหกรรมภาพยนตร์เอง รัฐไม่ได้ใช้อำนาจ ส่วนเรตติ้งอีกแบบหนึ่ง คือใช้อำนาจผ่านกฎหมาย ซึ่งหมายความว่าบทลงโทษ ประเด็นอยู่ที่ว่ากรรมการที่มาจัดเรตติ้งห้ามฉายควรเป็นใคร และใช้วิธีพิจารณาอย่างไรใน

การพิจารณา ยกตัวอย่างเช่น กระทบต่อความมั่นคง กรอบของคำว่าความมั่นคงมันกว้างแค่ไหน ปัญหาอยู่ที่การตีความ จะตีความว่าอย่างไร มันควรจะอยู่ในระดับไหน”

เจษฎา อนุจारी

อุปนายกฝ่ายนโยบายและแผนงาน สภานายความ

“ตัวกฎหมายที่มีปัญหาจริงๆ คือ เรต 7 ควรตัดออก เสรีภาพจริงๆ ต้องมีขอบเขต ยิ่งเป็นประเทศที่ปกครองในระบอบนิติรัฐโดยกฎหมายไม่ว่าทำอะไรก็ได้ ต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตามการจำกัดเสรีภาพนั้นรัฐต้องทำให้ชัดเจน ไม่ใช่เขียนว่าขัดต่อหลักศีลธรรมหรือความมั่นคง แล้วปล่อยให้กลายเป็นดุลยพินิจของผู้ใช้อำนาจอย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นหน้าที่ของกฎหมายคือระบุให้ชัดเจนว่าสิ่งใดทำได้หรือไม่ได้ เช่น ถ้ามีเนื้อหาหมิ่นกษัตริย์ห้ามฉาย ถ้ามีภาพลามกของเด็กห้ามฉาย ปัญหาของกฎหมายไทยคือระบุไม่ชัดเจน ทุกอย่างจึงอยู่ในมือของผู้ใช้กฎหมาย”

สาวตรี สุขศรี

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัญหาความไม่ชัดเจนในการกำหนดประเภท “ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 สัมพันธ์กับการบังคับใช้กฎหมายอาญา โดยเฉพาะการลิดรอนสิทธิเสรีภาพ กล่าวคือหลักประกันทางกฎหมายอาญามีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ห้ามใช้จาริตประเพณีที่ไม่ได้อยู่ในตัวบทกฎหมายมาลงโทษ
2. ห้ามเทียบเคียงกับกฎหมายฉบับอื่น เช่น กฎหมายเอกชน กฎหมายเศรษฐกิจ
3. ห้ามใช้กฎหมายย้อนหลัง
4. ต้องระบุและบัญญัติอย่างชัดเจน เพื่อให้ประชาชนรับรู้ว่าจะทำอะไรได้บ้าง ไม่ได้บ้าง เพราะกฎหมายอาญามีผลต่อชีวิต รัฐต้องระบุให้ชัดเจน ไม่ควรปล่อยให้กลายเป็นดุลยพินิจของคณะกรรมการ

นอกจากข้อเสนอให้ยกเลิกการกำหนดประเภท “ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 รวมถึงการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาให้

ชัดเจนมากยิ่งขึ้น กลุ่มตัวแทนสถาบันกฎหมายยังเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์มาจากกลุ่มคนที่หลากหลาย หรือเกิดจากการรวมกลุ่มของผู้คนในแวดวงอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ดังเช่นกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา ระบบการควบคุมดูแลเนื้อหาในภาพยนตร์เกิดจากบุคคลที่ประกอบอาชีพนั้นๆ เป็นผู้วางกฎระเบียบและกรอบการทำงาน หรือในประเทศอังกฤษที่มีคณะกรรมการอิสระทำหน้าที่พิจารณาภาพยนตร์ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่ในประเทศไทยการพิจารณาจัดประเภทภาพยนตร์เป็นอำนาจของรัฐ โดยกลุ่มตัวแทนสถาบันกฎหมายมองว่า บุคคลในสาขาอาชีพภาพยนตร์ย่อมมีความเข้าใจลักษณะเฉพาะของภาพยนตร์ และเงื่อนไขต่างๆ ชัดเจนกว่าบุคคลภายนอก การให้คนในสาขาวิชาชีพเป็นผู้กำหนดบรรทัดฐานการพิจารณาภาพยนตร์ จึงน่าจะ เป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการแก้ปัญหาการจำกัดเสรีภาพของสื่อโดยรัฐ

“อยากให้เห็นการรวมตัวในลักษณะนี้มากขึ้นและแข็งแกร่งมากขึ้น เพราะสื่อสามารถที่จะมีอำนาจต่อรองอำนาจรัฐได้ ซึ่งเรื่องนี้เริ่มมีเข้ามาในรัฐธรรมนูญปี 50 เขาพยายามจะสร้างระบบขึ้นมา ให้มีการรวมตัวของสื่อ ให้มีจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพ และลงไปใน พ.ร.บ. ประกอบกิจการวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งสุดท้ายจะสร้างระบบที่เป็นการส่งเสริมมากกว่าการควบคุม”

เจษฎา อนุจारी

อุปนายกฝ่ายนโยบายและแผนงาน สภาทนายความ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าทางกลุ่มตัวแทนสถาบันกฎหมายจะเสนอให้ ผู้คนในแวดวงอุตสาหกรรมภาพยนตร์เป็นกลุ่มหลักที่ควรเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาจัดประเภทภาพยนตร์ แต่ไม่ได้หมายความว่า เป็นการให้สิทธิแก่กลุ่มผู้สร้างภาพยนตร์อย่างไร้ขอบเขต ในทางตรงกันข้ามกลุ่มผู้สร้างภาพยนตร์เองจำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของสื่อที่เกิดขึ้นควบคู่ไปพร้อมกับความรับผิดชอบด้วย ตลอดจนกลุ่มตัวแทนสถาบันกฎหมายได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับบทลงโทษหรือกระบวนการทางสังคมที่จะเป็นกลไกในการตรวจสอบการทำงานของสื่อ ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นด้วย

“สังคมต้องช่วยกันกำหนดกันเอง เช่น กรณีภาพยนตร์เรื่อง ‘Da Vinci Code’ ที่เจอแรงกดดันจากสังคม คนมาประท้วง คนทำก็ยอมตัด เขาพึ่งแรงกดดันสังคม แรงกดดันเหล่านี้ต้องมีอำนาจ

มากขึ้น ผู้ปกครองก็รวมตัวกันได้ ต่างประเทศจะมีกลุ่มต่างๆ รัฐไม่จำเป็นต้องดูแลทั้งหมด ซึ่งต้องใช้
เวลา กฎหมายควรทำหน้าที่แนะนำแล้วปล่อยให้สังคมหาเส้นแบ่งกันเอง และผู้ประกอบการต้องม
ความสามารถในการช่วยกันเองได้”

คณะทำงานโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw)

“รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายชนิดหนึ่งที่ทำให้สิทธิให้เสียงประชาชนในการเลือกผู้ที่จะใช้อำนาจ
สามารถเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจได้ ประชาชนมีสิทธิเปลี่ยนแปลงชีวิตตัวเองได้โดยการเลือกเสียงข้าง
มากหรือข้างน้อย ยึดตามเสียงข้างมากก็ยังคงเคารพสิทธิของเสียงข้างน้อย เมื่อเราพูดถึงสิทธิเรามักจะไม่
พูดคำว่าหน้าที่ สิทธิต้องอยู่คู่กับหน้าที่ เรามีสิทธิหน้าที่แล้วเราต้องเคารพผู้อื่นด้วย เมื่อเรามีเสรีภาพ
มันต้องคู่กับความรับผิดชอบ สองคำนี้จะอยู่ติดกันเสมอ เราต้องการเห็นการจัดประเภทว่าภาพยนตร์
เรื่องนี้ควรอยู่ในเรตไหน จะต้องดูแลแบบไหนเพื่อให้คำแนะนำแก่อุตสาหกรรมและคนดูมากกว่าเป็น
การควบคุม ถึงเวลาที่สังคมไทยต้องเปลี่ยนผ่าน การจัดประเภทภาพยนตร์ควรใช้ระบบคุ่มครอง
มากกว่าควบคุม”

เจษฎา อนุจारी

อุปนายกฝ่ายนโยบายและแผนงาน สภานายความ

3. ตัวแทนนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเภทภาพยนตร์

ข้อคิดเห็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวแทน
นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดประเภทภาพยนตร์ คือการเสนอให้ทบวงถึงหลักเกณฑ์ในการ
กำหนดช่วงอายุของผู้ชมภาพยนตร์ ซึ่งกลุ่มตัวแทนนักวิชาการมองว่า การกำหนดช่วงอายุของผู้ชม
ภาพยนตร์ ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 มีความถี่มากเกินไป โดยเฉพาะ
การกำหนดช่วงอายุของผู้ชมภาพยนตร์ในประเภทที่ 3 ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบสาม
ปีขึ้นไป (ใช้สัญลักษณ์ “น 13+”) และภาพยนตร์ในประเภทที่ 4 ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ที่มีอายุ
ตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไป (ใช้สัญลักษณ์ “น 15+”)

“การแบ่งเรตติ้งระหว่างผู้ชมอายุ 13 ปีกับ 15 ปี มันไม่เห็นภาพว่าแตกต่างกันอย่างไร เหตุผลของการแบ่งอิงอยู่กับอะไร ยกตัวอย่างการแบ่งเรตติ้งภาพยนตร์ในอเมริการะหว่างผู้ชมอายุ 13 ปีกับ 17 ปี เขาใช้เกณฑ์เรื่องการรับรู้ของแต่ละช่วงวัย ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นวัยที่ยังใช้เหตุผล ชับซ้อนไม่ได้ กับวัยรุ่นตอนปลาย ตรงนี้เห็นพัฒนาการของแต่ละช่วงวัยที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน”

นายแพทย์พีรพล ภัทรนุภาพร

แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและนักวิจารณ์ภาพยนตร์

จากข้อคิดเห็นข้างต้น กลุ่มตัวแทนนักวิชาการได้เสนอให้มีการศึกษาถึงการรับรู้และผลกระทบของสื่อภาพยนตร์ที่มีต่อเด็กและเยาวชนในแต่ละช่วงวัย รวมถึงเสนอให้ทำการศึกษาด้านจิตวิทยาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการคัดกรองเนื้อหาสำหรับผู้ชมในแต่ละช่วงอายุอย่างชัดเจน นอกจากนี้กลุ่มตัวแทนนักวิชาการยังมองว่า การจัดประเภทภาพยนตร์บางกลุ่มมีความทับซ้อน โดยเฉพาะภาพยนตร์ประเภทที่ 1 ภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดู (ใช้สัญลักษณ์ “ส”) และภาพยนตร์ประเภทที่ 2 ภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับผู้ดูทั่วไป (ใช้สัญลักษณ์ “ท”) ซึ่งเกณฑ์ในการกำหนดภาพยนตร์ประเภทแรกไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การจัดระดับความเหมาะสมตามช่วงวัย ดังนั้นระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 จึงไม่ได้มีผลคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นการชักจูงทัศนคติของผู้ชมด้วย

“หนังที่ได้รับเรต ‘ส’ ส่วนหนึ่งมีเนื้อหาส่งเสริมแนวคิดแบบชาตินิยม เท่ากับว่ารัฐพยายามเน้นบทบาทของภาพยนตร์ในการทำหน้าที่เชิดชูความรักชาติ ผมมองว่าหนังควรจะมีบทบาทที่หลากหลาย หนังรักบางเรื่องเป็นหนังที่ดี อาจส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว หรือหนังที่เกี่ยวกับการปกป้องสิ่งแวดล้อม ประเด็นสำคัญคือควรให้คนดูได้ตัดสินใจคิดเองว่าหนังเรื่องไหนเป็นหนังที่ดี เพราะทุกวันนี้ประชาชนสามารถหาข้อมูลได้หลายช่องทางก่อนที่จะตัดสินใจไปดูภาพยนตร์”

นายแพทย์พีรพล ภัทรนุภาพร

แพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาและนักวิจารณ์ภาพยนตร์

นอกจากนั้นกลุ่มตัวแทนนักวิชาการยังมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันกับกลุ่มผู้กำกับ ภาพยนตร์และผู้สื่อข่าว และกลุ่มตัวแทนสถาบันกฎหมาย ที่เสนอให้พิจารณายกเลิกการกำหนด ภาพยนตร์ประเภทที่ 7 ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร เพราะนอกจากไม่สอดคล้องกับ หลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณายังขาดความชัดเจน โดยเฉพาะในมาตรา 29 พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่อำนาจแก่ คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์เป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาภาพยนตร์ โดยกำหนดเกณฑ์การ พิจารณาที่สามารถตีความได้ตามประสบการณ์ของคณะกรรมการ ไม่ได้อ้างอิงหลักเกณฑ์ที่เป็น รูปธรรมหรือมีงานศึกษาวิจัยรองรับ กลุ่มตัวแทนนักวิชาการจึงเสนอให้ยกเลิกการจัดประเภท “ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” แล้วใช้หลักบูรณาการกับกฎหมายอาญาหรือกฎหมายแพ่ง เพื่อควบคุมไม่ให้ผู้สร้างภาพยนตร์ผลิตสื่อที่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

สำหรับความคิดเห็นในการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ ตามมาตรา 16 พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551

“ให้มีคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์หนึ่งหรือหลายคณะ โดยแต่ละคณะให้ ประกอบด้วยบุคคลซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งตามข้อเสนอของคณะกรรมการ

คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 18 (1) ให้มี จำนวนไม่เกินเก้าคน โดยแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการต่างประเทศ ภาพยนตร์ ศิลปวัฒนธรรม สื่อสารมวลชน หรือสิ่งแวดลอม ซึ่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการภาพยนตร์

คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 18 (2) (3) (4) และ (5) ให้มีจำนวนไม่เกินเจ็ดคน โดยแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาพยนตร์ วีดิทัศน์ โทรทัศน์ ศิลปวัฒนธรรม หรือการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งต้องแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่เกินสี่คนและจาก ภาคเอกชนจำนวนไม่เกินสามคน”

กลุ่มตัวแทนนักวิชาการเสนอว่า ควรให้บุคคลในวงการอุตสาหกรรมภาพยนตร์มีส่วนร่วมใน การคัดเลือกคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์ด้วย โดยนอกจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และความ เข้าใจเกี่ยวกับศิลปะภาพยนตร์แล้ว ควรมีผู้เชี่ยวชาญด้านจิตวิทยาเด็กและเยาวชนเข้าร่วมด้วย เพื่อให้

เกิดการประยุกต์ใช้มุมมองที่หลากหลายในการพิจารณาภาพยนตร์ และมีการใช้หลักเกณฑ์ด้านการรับรู้สื่อของผู้ชมในแต่ละช่วงวัย ซึ่งจะช่วยให้การพิจารณาจัดประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) เป็นไปตามความเหมาะสมของวุฒิภาวะแต่ละช่วงวัย และสอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งผู้สร้างและผู้ชมภาพยนตร์อย่างแท้จริง

4. ตัวแทนกลุ่มเครือข่ายผู้ชมภาพยนตร์และผู้ปกครอง

จากการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group Interview) ตัวแทนกลุ่มเครือข่ายผู้ชมภาพยนตร์และผู้ปกครองต่างมีความคิดเห็นว่าการเซ็นเซอร์คือการจำกัดเนื้อหาบางส่วนด้วยรูปแบบต่างๆ เพื่อหวังจะไม่ให้เกิดการเลียนแบบหรือสร้างความกระทบกระเทือนจิตใจแก่เด็กและเยาวชนที่ได้เห็นภาพต่างๆ ในภาพยนตร์ อย่างไรก็ตามในอีกด้านหนึ่งการจำกัดเนื้อหาบางส่วนถือเป็นการปิดกั้นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยเช่นกัน กลุ่มเครือข่ายผู้ชมภาพยนตร์และผู้ปกครองยังเสนอด้วยว่า การใช้ระบบการจัดประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) อย่างมีประสิทธิภาพควรให้ความสำคัญกับการคุ้มครองกลุ่มผู้ชมที่เป็นเด็กและเยาวชนมากขึ้น โดยเฉพาะการเอาใจริงเอาจังกับการตรวจบัตรประชาชนก่อนเข้าชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์

ในงานวิจัยเรื่อง “การเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ไทยภายใต้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551: ทศนะจากผู้กำกับภาพยนตร์ไทยและผู้ปกครองเขตภาคเหนือตอนล่าง” ภาสวรรณ กรกชมาศ ได้ชี้ให้เห็นว่า การตัดสินใจเลือกที่จะเข้าไปชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ของผู้ปกครองส่วนใหญ่ มักขึ้นอยู่กับความต้องการหรือความเป็นห่วงสวัสดิภาพเรื่องการคบเพื่อน และการเดินทางของบุตรที่อยู่ในปกครองของตนเอง ผู้ปกครองกลุ่มนี้มักจะมีบุตรที่อยู่ในวัยรุ่นตั้งแต่มัธยมเป็นต้นไป มีส่วนน้อยที่เกิดจากความต้องการของผู้ปกครองเองที่จะไปชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์กันตามลำพัง หรือไปทั้งครอบครัว สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้ปกครองส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม ซึ่งมีประสบการณ์เข้าชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ตั้งแต่ในวัยหนุ่มสาว แต่เมื่อมีครอบครัวแล้วการไปชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ก็ห่างเหินไป ประกอบกับมีสื่ออื่นๆ อาทิ ทีวีดี ดีวีดี อินเทอร์เน็ต เคเบิลทีวี และฟรีทีวี ที่นำภาพยนตร์ที่ฉายในโรงภาพยนตร์ได้ไม่นานออกมาเผยแพร่สู่ผู้บริโภค ทำให้สามารถทดแทนการเข้าไปชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ได้เป็น อย่างดี นอกจากนี้ยังมีผู้ปกครองส่วนหนึ่งตั้งข้อสังเกตด้วยว่า ระหว่างการชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์กับการชมเรื่องเดียวกันผ่านสื่อ

อื่น เช่น ดีวีดี หรือวีซีดี มีเนื้อหาและรายละเอียดที่แตกต่างกัน โดยการชมภาพยนตร์ผ่านสื่อวีซีดี มักจะมีรายละเอียดมากกว่าการชมที่โรงภาพยนตร์

ส่วนเยาวชนที่ไปชมภาพยนตร์ที่โรงภาพยนตร์กับผู้ปกครองส่วนใหญ่อยู่ในวัยเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี ผู้ปกครองยังคงเป็นห่วงไม่กล้าให้บุตรไปชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์กับเพื่อนหรือตามลำพัง ดังนั้นผู้ปกครองจึงต้องพาไปชมด้วยตนเอง หรือส่วนใหญ่มักจะรอให้ภาพยนตร์เหล่านั้นผลิตเป็นวีซีดี หรือดีวีดีออกจำหน่ายก่อน หลังจากนั้นจึงไปซื้อหรือเช่ามาให้บุตรดู มีบางส่วนที่บุตรสามารถโหลดจากอินเทอร์เน็ตมาได้ ดังนั้นการไปชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งเท่านั้น สำหรับเยาวชนที่อยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจะมีอิสระมากยิ่งขึ้นในการเดินทาง แต่ยังมี ผู้ปกครองบางส่วนที่ยังคงไปรับส่งหรือ คัดกรองเพื่อนที่จะไปชมภาพยนตร์ด้วยกันอยู่บ้าง ในขณะที่ ผู้ปกครองบางส่วนของเยาวชนที่อยู่ศึกษาอยู่ใน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมองว่า การพาบุตรไปชม ภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์เป็นการคลายเครียดให้กับบุตร หลังจากคร่ำเคร่งกับการเรียนเพื่อเตรียม ตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย ทั้งนี้มักจะแตกต่างกับผู้ปกครองที่มีบุตรที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาอายุ 18 ปีขึ้นไปที่มองว่า ควรปล่อยบุตรให้มีอิสระในการเดินทางและเลือกชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ ได้ตามอัธยาศัย

จากการสัมภาษณ์แบบกลุ่มยังพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่เข้าใจว่าการจัดประเภทภาพยนตร์มี ลักษณะเหมือนกับการจัดแบ่งประเภททางโทรทัศน์ จึงไม่ได้ให้ความสนใจทั้งสัญลักษณ์และตัวเลขใน การจัดระดับ เช่นเดียวกับผู้ปกครองส่วนน้อยที่นิยมเข้าไปชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ ที่ไม่ได้ สังเกตเห็นสัญลักษณ์การจัดประเภทของภาพยนตร์นั้นๆ อีกทั้งกระบวนการเข้าชมภาพยนตร์ไม่ได้ใช้ วิธีการจำกัดอายุผู้ชมสมบูรณ์แบบ การจัดประเภทภาพยนตร์จึงไม่ได้มีผลกระทบต่อการรับรู้ และการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการคัดเลือกและเตือนเยาวชนในปกครอง การตัดสินใจเลือกรับชมภาพยนตร์ ของผู้ปกครองจึงขึ้นอยู่กับข้อมูลจากแหล่งอื่นมากกว่า เช่น ตัวอย่างภาพยนตร์ โฆษณา เป็นต้น กลุ่ม เครือข่ายผู้ชมภาพยนตร์และผู้ปกครองจึงเสนอว่า นอกเหนือจากการพิจารณาถึงกฎเกณฑ์ในการจัด ประเภทภาพยนตร์ให้เหมาะสมกับผู้ชมในแต่ละช่วงวัยแล้ว ควรหันมาให้ความสำคัญกับมาตรการใน การบังคับใช้กฎหมายด้วย ทั้งการแสดงสัญลักษณ์ของภาพยนตร์ในแต่ละประเภทอย่างชัดเจน ตลอดจนการเอาจริงเอาจังกับการตรวจบัตรประชาชนก่อนเข้าชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์

บทที่ 6

บทสรุป

จากการทบทวนงานศึกษาเกี่ยวกับการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) ทั้งต่างประเทศและในประเทศไทย รวมถึงการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 กลุ่ม สามารถรวบรวมข้อเสนอในการพัฒนาเกณฑ์การจัดประเภทภาพยนตร์ได้ดังต่อไปนี้

- ควรยกเลิกการกำหนดประเภท “ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 แล้วใช้หลักบูรณาการกับกฎหมายอาญาหรือกฎหมายแพ่ง เพื่อควบคุมไม่ให้ผู้สร้างภาพยนตร์ผลิตสื่อที่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
- ควรทบทวนความเหมาะสมในการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ โดยเฉพาะภาพยนตร์ที่ไม่ใช่เกณฑ์ในการจัดประเภทตามช่วงวัย ได้แก่ การจัดประเภทภาพยนตร์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และควรส่งเสริมให้มีการดู ซึ่งมีลักษณะที่เป็นการ “ชี้แนะ” ผู้ชมภาพยนตร์ และในทางปฏิบัติภาพยนตร์บางเรื่องที่ได้รับการจัดประเภทนี้ เนื้อหาและฉากในภาพยนตร์กลับมีความรุนแรงซึ่งขัดแย้งกับหลักการและแนวคิดในการจัดประเภทภาพยนตร์ที่มุ่งเน้นคุ้มครองผู้ชมในกลุ่มเด็กและเยาวชน
- ควรให้ความสำคัญกับมาตรการในการบังคับใช้ระบบการจัดประเภทภาพยนตร์ ให้เกิดประสิทธิผลมากขึ้น ทั้งการแสดงสัญลักษณ์ของภาพยนตร์ในแต่ละประเภทอย่างชัดเจน และการเอาใจริงเอาจังกับการตรวจบัตรประชาชนก่อนเข้าชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์ หากอายุไม่ถึงตามเกณฑ์ก็ไม่มีสิทธิได้ชมภาพยนตร์เรื่องนั้น เว้นแต่ว่ามีผู้ปกครองเข้ามาชมด้วย
- สำหรับแนวทางในการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ ควรปรับเกณฑ์การแบ่งระดับช่วงวัยให้สัมพันธ์กับการรับรู้ของเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. ภาพยนตร์ทั่วไป สามารถชมได้ทุกวัย
2. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ควรมีผู้ปกครองแนะนำ

3. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไป
4. ภาพยนตร์ที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป

แนวทางการจัดประเภทภาพยนตร์ข้างต้นนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “การเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ไทยภายใต้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551: ทิศนะจากผู้กำกับภาพยนตร์ไทยและผู้ปกครองเขตภาคเหนือตอนล่าง” โดยภาสวรรณ กรกขมาศ ได้สำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครอง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ปกครองที่มีเยาวชนในปกครองอายุไม่เกิน 15 ปี ผู้ปกครองในกลุ่มนี้มีความเป็นห่วงเรื่องการบริโภคสื่อมวลชนของบุตรหลานเป็นอย่างมาก ทั้งเรื่องการเลียนแบบที่ทำให้เกิดการตัดสินใจในชีวิตผิดพลาด หรือทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกายได้ ดังนั้นกลุ่มเยาวชนที่อายุต่ำกว่า 15 ปี จึงควรมีผู้ปกครองแนะนำในการรับชมรับฟังสื่อมวลชนอยู่ตลอดเวลา เยาวชนในช่วงอายุนี้ อาจจะยังไม่มีความรู้เพียงพอในการเลือกรับเนื้อหาต่างๆ ที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์

ผู้ปกครองกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มผู้ที่มีเยาวชนในปกครองอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ถือว่าเยาวชนในกลุ่มนี้สามารถดูแลตัวเองได้ในระดับหนึ่ง มีการเลือกรับ เลือกเชื่อได้บ้าง ในขณะที่เดียวกันในวัยนี้ก็เป็นวัยรุ่นที่มีความอยากรู้อยากลอง การกำหนดเนื้อหาจึงต้องทำอย่างระมัดระวังเพื่อให้ได้เรียนรู้และเลือกที่จะเลียนแบบไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของตนเอง

ส่วนผู้ปกครองกลุ่มที่ 3 มีเยาวชนในปกครองอายุ 18 ปีขึ้นไป ในวัยนี้ผู้ปกครองคิดว่าควรปล่อยให้มีการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ประกอบกับปัจจุบันช่องทางการสื่อสารใหม่ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก การปิดกั้นเนื้อหาข้อมูลบางอย่าง เช่น ภาพโป๊เปลือย ความรุนแรงต่างๆ จึงไม่อาจทำได้ ดังนั้นควรให้เยาวชนตั้งแต่อายุ 18 ปีขึ้นไปได้รับรู้และเรียนรู้สื่อมวลชนด้วยตนเอง และแสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะที่สอดคล้องกับประเทศต่างๆ อีกด้วย

โดยสรุปการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ (Movie Ratings) ควรมีความสอดคล้องกับธรรมชาติของสื่อภาพยนตร์ที่เป็นทั้งสื่อมวลชนและผลงานศิลปะ ขณะเดียวกันสื่อภาพยนตร์ยังเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้คนได้รับรู้ทัศนคติของผู้สร้างได้ในเวลาอันรวดเร็ว การควบคุมจึงต้องกระทำภายใต้ความเข้าใจและความต้องการของผู้ชมโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองและเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการใช้ระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ เพื่อให้มีความคุ้มครองและคำแนะนำในการเลือกรับชมภาพยนตร์ที่เหมาะสมกับช่วงวัยของตนเอง การจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์ถือว่าเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้

สิทธิการสื่อสารในฐานะมนุษย์คนหนึ่งในสังคมประชาธิปไตยเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เป็นพลวัต ต่างจากการควบคุมสื่อภาพยนตร์ด้วยระบบการเซ็นเซอร์ที่ถือว่าการจำกัดสิทธิการใช้วิจรรณญาณของประชาชน อย่างไรก็ตามการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์โดยเฉพาะการกำหนดประเภท “ภาพยนตร์ที่ห้ามเผยแพร่ในราชอาณาจักร” ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ยังคงเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการไม่บูรณาการกฎหมายและมุ่งที่จะจำกัดการรับรู้มากกว่าการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจและรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ที่เป็นแนวทางในเชิงป้องกันมากกว่าเชิงควบคุม การนำระบบการจัดแบ่งประเภทภาพยนตร์มาใช้อย่างสมบูรณ์ตั้งแต่การกำหนดเกณฑ์การจัดประเภทภาพยนตร์ไปจนถึงจำกัดผู้เข้าชมภาพยนตร์อย่างเคร่งครัด จึงน่าจะเป็นทางออกที่เหมาะสมและวางอยู่บนหลักการที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งเป็นการช่วยพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้คนในสังคมอย่างแท้จริง